

UPPSALA
UNIVERSITET

Ung lust och könat tvång

Representationer av sexuellt handlingsutrymme i svensk samtida ungdomsroman

Saga Hillerström

Masteruppsats i mångfaldsstudier

Handledare Jenny Björklund

Centrum för genusvetenskap

Uppsala universitet

Ung lust och könat tvång

Saga Hillerström
Masteruppsats i mångfaldsstudier
VT 2014
Jenny Björklund

Abstract

This Master's thesis explores representations of sexual agency in contemporary, Swedish novels for young adults. Using a representational theory approach the thesis analyzes 24 novels published in 2000 – 2013. Addressing the following research questions: how is sexual agency constructed and regulated relative to gender performativity in Swedish novels for young adults? How are situations of sexual abuse and sexual “grey zones” (situations that border on abuse) represented and being made intelligible in the texts? What are the consequences of representations of sexual agency? In the readings of the novels discourse analysis and theories on cultural representation and power have served as the critical points of entry, as well as the methodological basis for the study. Furthermore, social constructionist gender theory, feminist phenomenology, masculinity studies and feminist theory on sexuality and power are central to the textual analyses offered. The results show that teenage girls in youth novels typically fall in to two categories. The girl protagonists either tend to be represented as having little or no knowledge about their own body, sexuality, or sexual discourse generally, which prevents them from inhabiting sexual agency. Or the teenage girl protagonists tend to, on the contrary, have plenty of sexual knowledge as well as sexual experience, actively claim sexual agency and initiate sexual practices. However, these girls sexual behavior is sanctioned by means of social stigmatization and harassment. Moreover the material shows that compared to the girls teenage boys often are represented as having a desire based and relatively uncomplicated relation to their sexuality and body as well as more sexual knowledge. Nevertheless, as with the girls, the boys sexual agency is also severely circumscribed by norms of masculinity that require boys to prove themselves as heterosexuals and demonstrate a persistent desire to have sex at all times. The fact that representations of sexual abuse and sexual “grey zones” are very frequent in novels for young adults is a striking finding; ways that these representations are often left unproblematized in the novels is discussed as a result of destructive and stereotypical gender constructions.

Nyckelord: femininitet, maskulinitet, ungdomslitteratur, ungdomsroman, representation, sex, sexualitet, sexuella övergrepp, sexuella gråzoner

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1. Syfte och frågeställningar.....	5
1.2. Teori.....	6
1.3. Metod och material.....	15
1.4. Tidigare forskning.....	18
2. Oförstående flickor och brådmogna brudar: Femininitet	20
2.1. Flickans sexuella initiering.....	20
2.2. Mellan sexuellt självbestämmande och social bestraffning.....	30
3. I förhållande till normen: Maskulinitet	40
3.1. Förhandlande maskulinitet och inträde via (hetero)sexualitet.....	40
3.2. Hegemoniskt iscensättande	50
4. Sexuella gråzoner och övergrepp	62
5. Pojkarna avslutar diskussionen	76
6. Källförteckning	85
6.1. Primärlitteratur.....	85
6.2. Sekundärlitteratur.....	86
6.3. Elektroniska källor.....	87

1. Inledning

Jag har i tidigare studier undersökt polisens bemötande av kvinnor som anmäler våldtäktsbrott och vad som krävs för att dessa kvinnor ska passera som trovärdiga i anmälningsprocessen. Resultaten i dessa studier ledde mig till slutsatsen att attityder och således också bemötandet av kvinnor som anmält våldtäktsbrott grundar sig i föreställningar om sexualitet kopplat till kön. Detta föranledde intresset att vidare undersöka hur normerande uppfattningar om sex och sexualitet kopplas till föreställningar om kön. Om det sexuella handlingsutrymmet är jämnt fördelat mellan människor innebär det också att individen har makten och friheten att bestämma över sin egen kropp och sexualitet utan att kränka någon annans. Ojämnt fördelat sexuellt handlingsutrymme innebär tvärtom en stor ofrihet för individen och riskerar att både den fysiska och den psykiska integriteten kränks. I värsta fall kan ojämnt fördelat sexuellt handlingsutrymme leda till sexuella övergrepp och sexuellt våld, varför det är angeläget att granska denna fördelning och synliggöra de bakomliggande maktstrukturer som reglerar och begränsar människors kroppar och sexualitet.

Jag kommer i denna studie att fokusera på ungdomars sexuella handlingsutrymme då ungdomsåren är den tid då många normerande värderingar och föreställningar om sex och sexualitet befästs, föreställningar som också i längden kan komma att påverka beteenden. För att komma åt dessa normerande och ofta begränsande strukturer kommer jag att undersöka representationer av sex och sexualitet i svenska ungdomsromaner. I allt ifrån film, tv, tidningar, reklam och musik går representationer av sex och sexualitet att finna. Ungdomslitteraturen är bara ett av alla de kulturella uttryck som finns tillgängligt för ungdomar idag, men den skiljer sig något från de tidigare nämnda medierna på grund av att den har en historia av att ha en bildande funktion. Ungdomslitteraturen har varit ett kulturellt forum där den unga läsaren förväntas lära sig något genom den vuxna rösten i litteraturen. Därför blir det intressant att studera de representationer av sex och sexualitet som återfinns i ungdomsromaner i Sverige idag.

Jag förstår litteratur som kulturellt meningsskapande text enligt Stuart Halls teori om representationer. Litteratur kan inte ses som enbart en spegling av den levda erfarenheten, isolerad från agens och påverkan. Istället ser jag litteratur som en aktiv del i en ständigt meningsskapande process ur vilken normer produceras och reproduceras. Representationerna i ungdomslitteraturen tjänar dels som spegling av samhället och dels som meningsskapande aktör i samhället. Ungdomsromanerna som utgör mitt material ger en fingervisning om hur samhället och kulturen har sett ut under 2000-talet, men de har också varit med och påverkat sin samtid genom läsarnas tolkning av texten. Beroende på hur sex och sexualitet skildras och hur det sexuella

handlingsutrymmet fördelas och omfördelas mellan romanernas karaktärer synliggörs maktstrukturer. Sådana maktstrukturer kan kopplas till olika sociala och identitetsbundna faktorer, till exempel kön/genus, klass/status, etnicitet/ras och funktionalitet/kroppslighet.

Utgångspunkten i denna studie är att sexuellt handlingsutrymme handlar om makt och att makt är en dynamisk och föränderlig position. Den som erhåller makt i en position kan mista sin makt i en annan, över tid och rum förändras makten och ger olika konsekvenser. Detta innebär att sexuellt handlingsutrymme i en given kontext är bunden till en rad sociala och identitetsbundna faktorer som går att studera. Jag vill identifiera och kartlägga mönster för sexuellt handlingsutrymme och synliggöra vilka positioner som föreligger fördelningen av makt. Jag vill ta reda på hur olika göranden av femininitet och maskulinitet möjliggör och begränsar det sexuella handlingsutrymmet – vilka som får vara aktiva och visa uttryck för lust och vilka som förväntas vara passiva och återhållsamma. Jag vill även ta reda på hur representationer av sexuella gråzoner och sexuella övergrepp begripliggörs i ungdomsromanerna då jag förstår sexuellt våld som det yttersta uttrycket för ojämnt fördelat sexuellt handlingsutrymme.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka representationer av sexuellt handlingsutrymme i svensk samtida ungdomsroman. Jag avser studera hur olika göranden av kön i ungdomsromaner konstruerar och reglerar det sexuella handlingsutrymmet och vilka konsekvenser dessa göranden får. Jag kommer även att undersöka hur sexuella gråzoner och sexuella övergrepp representeras och begripliggörs i ungdomsromanerna. Med hjälp av nedan listade frågeställningar ämnar jag besvara denna studies syfte.

- Hur konstrueras och regleras det sexuella handlingsutrymmet utifrån göranden av femininitet och maskulinitet i ungdomsromanerna?
- Hur representeras samt begripliggörs sexuella gråzoner och sexuella övergrepp i ungdomsromanerna?
- Vilka konsekvenser får dessa representationer av sexuellt handlingsutrymme?

1.2. Teori

Diskurs-och representationsteori

Den franska filosofen och idéhistorikern Michel Foucault introducerade begreppet *diskurs* som ett verktyg för att förstå produktionen av kunskap, alltså den process som ger saker dess betydelse. En diskurs innebär ett bestämt sätt att förstå ett ämne vid en given tid. En diskurs har inte enbart en lingvistisk betydelse utan innefattar också olika typer av göranden och representationer som tillsammans skapar produktionen av kunskap. Allting innefattas av en diskurs – det är genom diskurser vi begripliggör och tolkar världen. Foucault menar att saker förvisso kan existera rent materiellt i världen utanför en diskurs men att ingenting någonsin kan ha någon *mening* utanför diskurser, eftersom det är diskurserna i sig som ger saker dess mening och betydelse.¹

Vidare hävdar Foucault att saker ses som ”sanna” eller ges mening enbart inom en specifik historisk kontext. Diskurser förändras alltså över tid och rum och därav också vår förståelse av dem. Foucault använder sig av sexualitet för att beskriva hur diskurser verkar. Sexualitet har alltid funnits men det var först vid en specifik historiskt tidpunkt som 'sexualitet' som koncept uppstod. Detta skedde genom ett visst sätt att prata om sexualitet, studera sexualitet och reglera sexualitet.² Jag kommer att använda mig av diskursbegreppet då jag diskuterar sexuellt handlingsutrymme i ungdomsromanerna. Diskursbegreppet fungerar som en viktig grund för hur jag ser på och tolkar mitt material som en del av något större. En diskurs inbegriper flera olika element genom vilka saker ges mening och ett av dessa element är representationer. Hur sexuellt handlingsutrymme representeras i ungdomsromanerna visar därför hur diskursen i stort ser ut, varför det är angeläget att granska den typen av kulturella representationer.

Jag använder mig av Stuart Hall för att förstå kulturella representationer. Hall menar att kultur innebär ett delat meningsskapande genom språket.³ Meningsskapande kan endast ske genom en gemensam förståelse av språket. Hall använder språk i sin vidaste mening, det vill säga något som innefattar det skrivna ordet, symboler, bilder, musik och så vidare. Människor som delar en gemensam kultur ger tillsammans språket mening, genom en ständig dialog.⁴ Enligt Hall innebär en gemensam kultur att människor uppfattar och förstår världen på ungefär samma sätt och kan kommunicera detta till varandra.

Ungdomslitteraturen som jag kommer att använda mig av kan alltså enbart ges betydelse bland

1 Foucault, Michel (1972) *The Archaeology of Knowledge*.

2 Foucault, Michel (1978) *The History of Sexuality*.

3 Hall, Stuart (2012) "The Work of Representation", i Hall, S. (red); *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*.

4 Ibid. s. 1

människor som delar samma förståelse av världen och tolkar språket på samma sätt. Om en väsentligt äldre person skrev en ungdomsroman och använde sig av ett språk tidstypiskt för 1940-talet skulle förmodligen många ungdomar avfärda romanen som förlegad och inaktuell då dessa två, avsändare och mottagare, inte delar samma uppfattning om hur språket ska tolkas. *Däremot* innebär det inte att ungdomen och den äldre författaren inte delar samma kultur eller tillsammans kan ge text mening. Det innebär bara att de tolkar text på olika sätt. Genom denna förståelse uppfattas meningsskapande som en cirkulär process där alla som delar samma kultur, samma förståelse av världen och språket, ständigt är med och producerar och reproducerar mening.⁵ Bilder, texter, filmer och andra kulturella objekt och företeelser har alltså inte en mening i sig själva utan dess representationer ges mening, det vill säga hur vi talar om dem, vilka kontexter vi placerar dem i, vilka symboler vi förknippar dem med, vilket värde vi ger dem och så vidare.

En gemensam kultur innebär att språkets mening konstrueras av representationer via kodning och avkodning av den gemensamma kulturens medlemmar. De koder som förmedlar en företeelse eller ett objekts betydelse är alltså inte naturgivna eller har betydelse i sig själva; det är människorna som använder koderna som konstruerar betydelsen socialt.⁶ Endast personer inom en gemensam kultur kan koda och avkoda ett objekt på ett sätt som reproducerar mening, då dessa har samma uppfattning om världen och ett gemensamt språk. Hall menar vidare att representationer alltid innefattar en maktdimension. Meningsskapande av språket innebär också ett konstant skillnadsskapande; för att kunna definiera vad något är måste också uteslutande ske av vad det *inte* är.⁷ ”Den andre” skapas i relation till normen som utgör dialogen för meningsskapande. Den andre är nödvändig att definiera för att förstå normen.⁸

Christine Gledhill menar liksom Hall att representationer i sig är meningsskapande och verkar i en cirkulär process. När vi skiljer på fiktion och verklighet förnekar vi således fiktionens verkliga betydelse i samhället.⁹ Gledhill understryker att ”verkligheten” är producerad i samma utsträckning som fiktionen och att dessa inte går att skilja åt med argument om att verkligheten skulle vara mer sann.¹⁰ Gledhill undersöker hur media, specifikt utifrån så kallade såpoperor, producerar kulturell mening i relation till genus och kön. Gledhills resonemang kring hur representationer i såpoperor verkar meningsbärande för betydelsen av kön och genus går att applicera på mitt material, alltså på ungdomsromanerna. Det fiktiva berättandet producerar och reproducerar en diskursiv förståelse av

5 Hall (2012) s. 3

6 Ibid. s. 22

7 Ibid. s. 234

8 Ibid. s. 235

9 Gledhill, Christine [1997] (2012) ”Genre and gender: the case of soap opera”, i Hall, S. (red); *Representation. Cultural representations and signifying practices*, s. 348

10 Ibid. s. 348

kön, på samma sätt som den diskursiva förståelsen av kön kommer att påverka det fiktiva berättandet. Vidare menar Gledhill att såpoperor riktar sig till en tydlig kvinnlig publik där representationerna som visas i såpan även ställer krav på publiken, såpoperan som bärare av mening formar alltså den publik som tittar på den, precis som publiken formar såpoperan.

Patriarkal ordning

Jag använder mig av Kate Milletts *Sexual Politics* för att definiera patriarkal ordning. Millett menar att en patriarkal ordning utgörs av primärt två grunder: mäns dominans över kvinnor och mäns dominans över yngre män.¹¹ Dessa två grunder fungerar som fundamentala för den patriarkala ordningen men rymmer också variationer och undantag, patriarkalt utövande ser alltså olika ut på olika nivåer och i olika kontexter. Millett gör gällande att patriarkatets huvudinstitution är familjen. Hon menar att familjen fungerar både som en spegling av och som en direkt koppling till samhället i stort, familjen verkar som en patriarkal enhet inom en patriarkal, samhällelig helhet.¹² Traditionellt sett har mannen inom en patriarkal ordning fungerat som familjens överhuvud. Det är han som har varit den överordnade i familjekonstellationen, och stått för en form av ”ägandeskap av avkomma och släkt”. Denna överordnade position som patriark förs vidare genom socialiseringsprocesser och legitimeras genom den samhälleliga patriarkala ordningen.¹³

Det är den här definitionen av patriarkal ordning som jag kommer att använda mig av i denna uppsats. Grundantagandet går alltså ut på att vi lever i ett samhälle där män överordnas kvinnor på strukturella nivåer såväl som institutionella och privata. Den patriarkala ordningen legitimerar sig själv och reproducerar män som överordnade och kvinnor som underordnade. Uttryck för en patriarkal ordning syns i alla delar av samhället, däribland även i kulturen. För att förstå mitt material och vissa av representationerna däri är det därför nödvändigt att ha en grundläggande förståelse för hur denna patriarkala ordning kan ta sig uttryck. Hur det sexuella handlingsutrymmet är fördelat har präglats av patriarkala strukturer, något som också syns i ungdomsromanerna.

Vidare kommer jag att använda mig av ett antal radikalfeministiska teoretiker för att tolka och förstå mitt material. Andrea Dworkin är en av dessa teoretiker, hon menar att det heterosexuella samlaget bör förstås som ett patriarkalt brott mot kvinnan och kvinnokroppen. Enligt Dworkin är samlaget i sig är en typ av maktutövande där kvinnans kropp blir invaderad och övertagen. Jag kommer även att använda mig av Catharine MacKinnon som studerat våldtäkt utifrån en radikalfeministisk ansats och den svenska sociologen Eva Lundgren som forskat om mäns våld mot kvinnor.

11 Millet, Kate (2000) *Sexual Politics*, s. 25

12 Ibid. s. 33

13 Ibid. s. 35

Kön och sexualitet

För att förstå kön använder jag mig av den amerikanska filosofen och queerteoretikern Judith Butler. I sina teorier frångår Butler uppfattningen om genus – kön som en binär uppdelning. Sedan 1960-talet har en distinktion gjorts mellan kön och genus inom den anglosaxiska feministiska forskningen. Denna distinktion har byggts på en förståelse av genus som socialt konstruerat och kön som biologiskt förankrat. Istället, menar Butler, är det biologiska könet socialt konstruerat i samma utsträckning som det vi kallar genus. Det finns ingen *essens*, ingen av naturen given kärna vari kön uppkommer. Genom diskurser får kön sin mening och blir begripligt. Därför kan det inte sägas existera något kön utanför diskurser.

Uttryck för kön förklarar därför Butler som *performativa*, alltså motsatsen till *expressiva*. När en tjej blygsamt tittar ner i backen, stryker på ett lager läppglans och låter bli att ta det initiativ hon egentligen ville ta bör det alltså förstås som performativa handlingar som bidrar till att konstruera kön. Hon gör det inte på grund av att hon *är tjej*, utan på grund av att hon *gör tjej*. Alla dessa handlingar är ett ständigt reproducerande av kön, ett sätt att förhålla sig till en gemensam förståelse för vad det innebär att vara man respektive kvinna. När jag talar om kön är det alltså denna förståelse jag utgår ifrån. Jag kommer därför tala om *göranden* eller *iscensättande* av maskulinitet och femininitet och syftar då på upprepade performativa handlingar som tillsammans skapar en förståelse av kön.

Sexualitet förstår jag enligt en bred definition som inbegriper flera olika förståelser och tolkningar av sociala relationer, sexuell läggning, sexuell identitet, sexuella praktiker, kroppen som sexuellt vara och sexuell känsla/lust. Jag antar alltså en diskursiv förståelse av sexualitet snarare än den språkliga som oftast åsyftar sexuell läggning. Butler menar att kategorierna man och kvinna endast görs begripliga inom en heteronormativ förståelse. Enligt den könsdikotoma uppdelning förväntas män och kvinnor till sin biologi vara varandras motsatser och endast knyts samman genom det heterosexuella begäret. Butler kallar denna teoretiska ansats för *den heterosexuella matrisen*¹⁴ och använder den som ett verktyg för att tolka kön sexualitet och begär begripliggörs inom en heteronormativ ordning.

Kunskap om hur kön och sexualitet görs och hur de hänger ihop är nödvändigt i analysen av ungdomsromaner. För att kunna förklara varför det sexuella handlingsutrymmet skiljer sig åt mellan olika personer och olika sexualiteter måste detta analytiska verktyg kunna appliceras. Makten att verka som sexuellt subjekt är könad, liksom begränsningar av makten. Butler behövs också för att

14 Butler, Judith (1990) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, s. 151

kunna analysera hur heteronormativiteten verkar och vilka konsekvenser den får för göranden som bryter mot den. Ungdomsromanerna uppvisar olika göranden av kön och olika sexualiteter som lättare kan förstås med hjälp av Butlers teorier.

Kroppslighet och femininitet

Iris Marion Young tar i sin essä *Att kasta tjejkast* avstamp i den franska filosofen Simone de Beauvoirs kritik mot föreställningen om essentialistisk kvinnlighet. Enligt de Beauvoir definieras varje människa av sin *situation*, och den särskilda kvinnliga existensen definieras inte minst av de historiska, kulturella, sociala och ekonomiska begränsningarna i kvinnans situation. Därför kan man aldrig tala om någon slags naturlig kvinnlig essens.¹⁵

Young menar att de Beauvoir ger en skarpsinnig och grundlig beskrivning av kvinnans situation men att hon däri också missar att belysa kvinnokroppen och dess särskilda sätt att förhålla sig till och röra sig i sin omgivning. Syftet med essän är att beskriva och försöka förstå vissa uppenbara, och i vårt samhälle ganska vardagliga typiskt kvinnliga sätt att föra och röra sig i rummet, som skiljer sig från hur män typiskt rör sig och för sig i rummet.¹⁶ Kulturellt och samhälleligt har kvinnan förpassats till en situation som den Andre, som ett objekt dömt till immanens till skillnad från mannen som förbehållits subjektsstatus och transcendens. Men eftersom kvinnan liksom mannen är människa, inte objekt, lever hon i en ständig motsägelse där hon slits mellan sitt vara som subjekt och sin pålagda status som objekt.

Young visar hur kvinnor använder sina kroppar på ett mycket mer begränsat sätt än vad män gör. Kvinnokroppar tenderar att hålla ihop sig i sina rörelser och inte göra ett lika stort anspråk på rumsliga utrymmen som manskroppar gör. Young exemplifierar med den aktiva rörelsen kast. Att kasta *tjejkast* är en företeelse känd över tid och rum. Medan manskroppen lägger hela sin kraft bakom kastet, tar ut sina rörelser i rummet och maximerar kroppens styrka så kastar kvinnor genom att föra armen snett bakom sig och svinga iväg föremålet. Kvinnokroppen utnyttjar inte hela sin kraft och kapacitet utan begränsar sig genom att endast använda sina armmuskler och samtidigt inte nyttja sitt rumsliga omfång.¹⁷ Det bör poängteras att detta givetvis inte gäller alla kvinnor i alla situationer, snarare är det ett sätt för kvinnor att använda kroppen som återkommer över tid och rum. Young hävdar vidare att det kvinnliga beteendemönstret utmärks av en *ambivalent transcendens*, en *återhållen intentionalitet*, och en *bruten enhet*.

15 de Beauvoir (2006) *Det andra könet*

16 Young, Iris Marion (2000) *Att kasta tjejkast*.s. 258

17 Ibid. s. 261

Ambivalent transcendens innebär att kvinnan som subjekt är transcendens men att hennes kropp är *belagd* med immanens. Istället för att lägga hela sin kropp bakom sina rörelser så begränsar kvinnokroppen endast en del av kroppen till rörelsen medan resten blir kvar, fast i immanensen.¹⁸ Återhållen intentionalitet är beskrivningen av kvinnokroppen som sträcker sig ut i rummet mot ett mål och med ett syfte samtidigt som den håller tillbaka sina faktiska fysiska resurser, detta av tvivel på sin egen förmåga. Slutligen är brutna enhet Youngs term för vad som sker då en del av kroppen tar sig an en rörelse medan resten av kroppen förblir relativt orörlig, alltså det brutna bandet mellan avsikt och genomförande. Sammanfattningsvis kan man säga att det kvinnliga varat upplever sin kropp som ett *ting*, ”ett ting som finns till för andra att iaktta och göra saker med.”¹⁹

Förutom kvinnans beteendemönster som relateras till kroppen så diskuterar Young även kvinnokroppens relation till rummet. Hon menar att kvinnors rumsuppfattning skiljer sig från mäns då kvinnokroppar inte tar rummet i anspråk i den mån som mäns kroppar gör. Detta påverkar i sin tur hur kvinnor uppfattar och tolkar utrymme. En växelverkan mellan kroppens rörelser i rummet och rumsuppfattningen gör att kvinnor tar mindre plats i anspråk än vad män gör. Dessa aspekter av kvinnors beteende, rörlighet och rumslighet kan inte förklaras med varken biologi eller medicin utan bör istället förstås som ett kulturellt förkroppsligande; ett resultat av ett sexistiskt samhälle där kvinnokroppen förpassats till immanens och till en objektsstatus.

I *Att kasta tjejkast* avgränsar sig Young genom att endast tala om typer av aktiviteter som tar hela kroppen i anspråk, stora rörelser och kroppen som inriktad mot ett speciellt mål eller med en särskild uppgift. Kroppen som sexuellt vara utelämnas men kommenteras av Young som en viktig och intressant aspekt av kvinnokroppen att teoretiskt vidareutveckla.

Jag förstår kvinnokroppen som sexuellt vara främst i ljuset av det Young kallar ambivalent 'trascendens', fast i limbot mellan subjekt och objekt. En internaliserad objektsstatus som gång på gång krockar med den egna mänskligheten och det egna subjektet resulterar i en viss typ av beteendemönster. Detta fenomen kan inte ses som begränsat till vissa kontexter eller en viss typ av företeelser utan måste förstås som en allomfattande beskrivning av kvinnans situation. Genom att internalisera en objektifiering av kvinnokroppen intar kvinnor även ett utifrånperspektiv, man ser sig själv genom en patriarkal lins, det som Laura Mulvey kallar *the male gaze*.²⁰ Men som Young påpekar är inte kvinnan ett objekt, hon är ett subjekt och en mänsklig varelse och det är däri konflikten ligger.

I ungdomsromanerna blir denna konflikt vid vissa tillfällen tydlig. Flera av flickprotagonisterna

18 Young (2000) s. 265

19 Ibid. s. 269

20 Mulvey, Laura (1975) "Visual Pleasure and Narrative Cinema", i *Screen*.

visar en oförmåga att verka i sina kroppar som subjekt i sexuella sammanhang. Istället ser de sig själva utifrån med en granskande blick, de objektifierar sig själva. Kroppen som föremål för analys blir därmed relevant i ungdomsromanerna och i förklaringen av hur det sexuella handlingsutrymmet regleras. Om de killar som representeras i ungdomsromanerna i högre utsträckning kan vara i sin subjektstatus innebär det också att de i sexuella relationer har större möjligheter att drivas av agens och ta lusten och akten i anspråk. Tjejerna däremot hamnar i en konflikt mellan sig själva som subjekt och den internaliserade bilden av sig själva som objekt. I sexuella sammanhang pendlar de mellan subjektpositionen och utifrånperspektivet där de ser sig som objekt, till för andras syften och önsknings. Utifrånperspektivet hindrar tjejerna i ungdomsromanerna från att vara i sin kropp som subjekt i sexuella sammanhang vilket i praktiken resulterar i ett mer begränsat handlingsutrymme. Istället för att vara i kroppen, i transcens, ser de sig själva genom en patriarkal lins som pålägger begränsande förväntningar och krav på deras sexuella person.

Maskulinitet

Sociologen och maskulinitetsforskaren Raewyn Connell har i sin bok *Maskuliniteter* utvecklat ett teoretiskt ramverk för att tolka och förstå konstruktionen av maskulinitet. Connell menar att det är mer fruktsamt att analysera maskuliniteter utifrån dess relationer snarare än att försöka lokalisera fasta typer av maskuliniteter, då det kan leda till förenklingar och skapa en odynamisk förståelse av kön.²¹ Istället, menar Connell, bör man fokusera på genusrelationerna mellan män och på så sätt kunna urskilja multipla maskuliniteter och hur dessa positioner fungerar föränderligt över tid och rum.²² Connell förstår maskulinitet som homosocialt konstruerad, att det är i relationen mellan män som denna struktur av maskulinitet skapas och upprätthålls. En viktig skillnad som jag gör i användandet av Connells maskulinitetsteori är att jag förstår maskulinitet som konstruerat och upprätthållet även i heterosociala relationer. Hur detta heterosociala konstruerande av maskulinitet sker kommer jag att genomgående visa i min analys och även knyta an till i den avslutande diskussionen.

Hegemonisk maskulinitet är det begrepp som Connell använder för att beteckna den, i en given tid, överordnade och mest privilegierade formen av maskulinitet. Vad som kännetecknar hegemonisk maskulinitet är oftast sambandet mellan ett kulturellt ideal och institutionell makt.²³ Således kan hegemonisk maskulinitet förklaras som "[...] den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet."²⁴

21 Connell, Raewyn (2008) *Maskuliniteter*. s. 100

22 Ibid. s. 100

23 Ibid. s. 101

24 Ibid. s. 101

Vidare använder Connell begreppet *underordnad maskulinitet*. Genusrelationer bygger på dominans och underordning och där hegemonisk maskulinitet besitter en kulturell dominans i samhället finns även underordnade grupper. Det tydligaste exemplet på denna maktrelation är heterosexuella mäns dominans över homosexuella. Connell understryker även att bortsett från explicita homosexuella identiteter eller praktiker finns en rad göranden eller karaktärsdrag som också faller inom ramen för underordnade former av maskulinitet. Dessa är tätt förknippade med femininitet, det vill säga *omanliga män* som av ett hegemoniskt kollektiv anses vara för feminina och därför utestängs från legitimitetscirkeln.²⁵

En tredje form av maskulinitetsrelation är beteckningen *delaktighet*. Connell beskriver delaktighet som det stora antal män inte lever upp till den normativa standarden om hegemonisk maskulinitet men som ändå tillgodogör sig fördelarna av kvinnors underordnade ställning i samhället.²⁶ Dessa män har alltså ett samröre med det hegemoniska projektet utan att befinna sig i ”patriarkatets frontlinje”. Connell beskriver denna grupp som stor till antalet då de flesta män inte kan göra uteslutande hegemonisk maskulinitet utan snarare tjänar fördelar av hegemonins överordning samtidigt som de av omgivningen kan förstås som jämställda och ”moderna” män.

Den fjärde och sista maskulinitetsrelationen som Connell talar om är *marginalisering*. Medan hegemoni, underordning och delaktighet är olika former av genusrelationer så beskrivs marginalisering som samspelet mellan andra strukturer som till exempel klass och ras.²⁷ Marginalisering betecknar alltså relationen mellan maskuliniteter i dominanta och underordnade klasser eller etniska grupper.²⁸

Connell understryker att dessa typer av olika maskulinitetsrelationer inte betecknar några fixerade karaktärer utan snarare bör förstås som konfigurationer av praktik. De förändras alltså utifrån kontext och lämnar utrymme för undantag. Det primära med Connells maskulinitetsapparat är att kunna identifiera relationer och positioner bland män och kunna tala om dessa utifrån en allomfattande teori. Jag kommer att använda mig av Connell genomgående under rubriken om maskuliniteter. I förhållande till mitt material har dock vissa av Connells begrepp varit mer applicerbara än andra, samtidigt har jag omdefinierat vissa så att de bättre kan förklara de olika uttryck för maskulinitet som ungdomsromanerna uppvisar.

Hegemonisk maskulinitet använder jag på delvis samma sätt som Connell. Det vill säga beteckningen för den, i kontexten, överordnade och mest privilegierade formen av maskulinitet.

25 Connell (2008) s. 103

26 Ibid. s. 103

27 Ibid. s. 104

28 Ibid. s. 104

Denna position ser olika ut i olika ungdomsromaner och fungerar snarare som ett ideal än en karaktärstyp. Den primära skillnaden är att när jag talar om hegemonisk maskulinitet syftar jag på specifika göranden som i kontexten fungerar som överordnade ideal, snarare än ett genomgående sätt att göra maskulinitet på. Vad det gäller begreppet underordnad maskulinitet förstår jag det helt i enighet med Connells definition.

Connells begrepp delaktighet kommer jag genomgående att ombenämna och istället kalla *normativ maskulinitet*. Jag kommer dessutom att vidga och omdefiniera begreppet något. Precis som beteckningen delaktighet syftar jag här på det manliga kollektiv som lever upp till en hegemonisk standard och som tjänar fördelar på patriarkatets upprätthållande, samtidigt som de kan förhandla kring sin maskulinitet. Förutom denna förståelse som är i enighet med Connell så tolkar jag även begreppet delaktighet som den, i ungdomsromanerna, normativa formen av maskulinitet. Medan göranden av hegemonisk maskulinitet i ungdomsromanerna verkar mer som ouppnåeliga ideal som begränsas till vissa specifika göranden så fungerar delaktighet som det mer allmängiltiga, normativa sättet att göra maskulinitet på. Normativ maskulinitet syftar också på det manliga kollektivet som upprätthåller och reglerar maskulinitet, en sorts grupp gemenskap som fungerar gränsbevarande mot andra typer av maskuliniteter. I ungdomsromanerna tydliggörs delaktighet som normerande, varför jag istället kommer beteckna detta begrepp som *normativ maskulinitet*.

Connells begrepp marginalisering kommer jag precis som med delaktighet att omdefiniera och ombenämna och istället kalla *förhandlande maskulinitet*. Precis som Connell använder jag begreppet för att belysa maskulinitetsrelationer inom underordnade klasser eller etniska grupper. Utöver denna förståelse kommer jag även att vidga betydelsen av begreppet och använda det som en maskulinitetsrelation som rör sig mellan olika positioner. Medan Connell avgränsar begreppet marginalisering och hänvisar till främst klass- och etnicitetsperspektiv vill jag även inkludera göranden av maskulinitet som rör sig mellan *normativ maskulinitet* och *underordnad maskulinitet*. Begreppet *förhandlande maskulinitet* belyser den position som vid en viss tidpunkt kan tolkas som ett uttryck för *underordnad maskulinitet*, men som i nästa stund kan tolkas som ett uttryck för *normativ maskulinitet*. Mitt material uppvisar karaktärer och göranden som beroende på kontext pendlar mellan *underordnad* och *normativ maskulinitet* varför jag i min analys behöver ett begrepp som belyser denna position. *Förhandlande maskulinitet* i min analys betecknar alltså maskuliniteter som på olika sätt rör sig mellan olika positioner men för den sakens skull inte nödvändigtvis hör till en *underordnad klass* eller *etnicitetsgrupp*.

1.3. Metod och material

Urval och avgränsningar

För att ta reda på hur representationer av sex och sexualitet, riktade till ungdomar i Sverige idag, ser ut valde jag att analysera ungdomsromaner. Jag behövde ett material som riktar sig till målgruppen och som explicit skildrar sex och sexualitet. Dessa kriterier föranledde mitt beslut att göra en litteraturstudie och använda mig av ungdomsromaner. Denna typ av material lämpar sig väl för denna studie därför att den har en tydligt uttalad målgrupp som den vänder sig till – ungdomar. Dessutom har ungdomslitteraturen en historia av att fungera bildande. Det har funnits ett didaktiskt syfte i denna typ av text som ämnat undervisa eller upplysa den tänkta läsaren. Av den anledningen skiljer sig ungdomslitteraturen från annan typ av kulturell text så som film, tv, musik eller reklam. Om ungdomslitteratur fortfarande har en tendens att vilja upplysa den unga läsaren blir representationerna än mer intressanta att analysera. Frågor om vilken typ av önskvärd sexualitet som förmedlas och vilka normer som omger ungdomars sexuella praktiker och varanden väcks med hjälp av detta material. Det fiktiva berättandet som studieföremål säger mycket om den diskurs fiktionen omges av, varför litteraturen som präglas av en speciell form av medvetenhet riktad till ungdomar blir extra spännande att analysera. Som jag beskrivit under rubriken ”Teori” förstår jag litteratur som en del av en meningsskapande process som påverkar och påverkas av den diskurs den befinner sig i. Valet och läsningen av ungdomsromanerna har således präglats av en diskursanalytisk ansats där representationsteori legat till grund för förståelsen av materialet.

Mitt första urval gjordes genom att jag kontaktade barn- och ungdomsavdelningen på Uppsala Stadsbibliotek och bad bibliotekarierna att sammanställa en lista med titlar över ungdomsromaner. Jag beskrev syftet med min studie och presenterade följande urvalskriterier: svenskspråkig litteratur som riktar sig till ungdomar och som innehåller skildringar av sex och/eller sexualitet, med utgivningsår från 2000 och framåt.²⁹ Mitt val av att gå genom bibliotekarierna som ett första steg i urvalet menar jag var ett effektivt och ändamålsriktigt tillvägagångssätt. På barn- och ungdomsavdelningen på Uppsala Stadsbibliotek arbetade vid tidpunkten sex personer, väl insatta och kunniga inom området barn- och ungdomslitteratur. Eftersom jag tolkar text, i det här fallet fiktion, som representationer så förstår jag också den övergripande diskursen som påverkande av sig själv. Med det menar jag att den lista jag tillhandahöll från bibliotekarierna också är en del av diskursen, alltså säger något om diskursen på samma sätt som texterna i sig gör. Då mitt syfte var att analysera samtida representationer av sex och sexualitet riktade till ungdomar behövde jag ett material som kunde uppvisa just dessa representationer. Genom att överlåta den första

²⁹ Denna kontakt skedde under februari 2013

urvalsprocessen till bibliotekarierna på Stadsbiblioteket kunde jag tillhandahålla ett material som dels uppfyllde mina urvalskriterier, och dels få en inblick i den omgivande diskursen. Mitt material säger mig hur representationer av sex och sexualitet ser ut i ungdomsromaner i denna givna tid och kontext. Diskursen som omger denna typ av romaner innefattar flera dimensioner och aktörer, en av dessa är den personalgrupp som arbetar med att köpa in, välja, begränsa och tillhandahålla litteratur.

Läsning

Några veckor efter min första kontakt med Barn- och ungdomsavdelningen erhöll jag en lista med tjugoåttio titlar över ungdomsromaner som bibliotekarierna tillsammans författat. Jag läste då igenom samtliga, denna läsning såg jag då som det första steget i ett andra urval. Det var vid den tidpunkten min intention att läsa igenom materialet och sedan avgränsa det ytterligare. Under den första läsningen förde jag anteckningar, främst i syfte att minnas handlingar och vissa intressanta skildringar. Jag antecknade därför romanens handling i korta drag; egna tankar och reflektioner samt ett antal nyckelord. Dessa nyckelord kunde till exempel vara ”sexuella gråzoner”, ”heteronormativitet” eller ”familj”.

När jag gått igenom allt material kunde jag konstatera att alla titlar jag erhållit från Stadsbiblioteket utom två kunde klassas som socialrealistiska. De skildrade alltså karaktärer i nutid och handlingen präglades av realism. En av de romaner som inte riktigt kunde klassas som socialrealistisk var romanen *Pojkarna* som innehöll vissa element av magi, dock läste jag denna roman som att de övernaturliga inslagen även kunde förstås som symboliska. De magiska inslagen kunde tolkas som metaforer för sociala och psykologiska skeenden i berättelsen, snarare än faktisk magi, varför denna roman ändå gick att analysera utifrån samma tolkningsram som de övriga. Den andra boken som inte heller riktigt föll innanför urvalskriterierna var romanen *Ormringen* som utspelar sig på 1300-talet. Denna roman var förvisso socialrealistisk men på grund av att den utspelar sig i en radikalt annorlunda historisk kontext ansåg jag att den inte gick att analysera utifrån samma premisser som de övriga. Av de tjugoåttio titlar jag erhållit efter första urvalet var det slutligen fyra av titlarna som föll utanför urvalskriteriet och därför valdes bort. Anledningarna till att dessa valdes bort var att två av titlarna var novellsamlingar och därför inte kunde klassas som romaner, en av titlarna var utgiven år 1999 vilket föll utanför mina initiala urvalskriterier och den fjärde titeln som valdes bort skilde sig radikalt i tidsepok från de övriga.

Efter detta urval återstod tjugofyra ungdomsromaner. Här beslutade jag mig för att använda samtliga titlar som grund till min analys istället för att begränsa materialet ytterligare. Poängen med att inte vidare reducera det andra urvalet var på grund av att min första läsning av materialet redan

föranlett flera intressanta infallsvinklar och eventuella teman. Genom att använda mig av alla tjugofyra romaner kunde jag ge analysen en bredd som med ett mindre omfattande material inte hade varit möjligt. Utifrån mitt relativt stora material har jag kunnat peka på skildringar som förekommer i flera romaner istället för att begränsa mig till endast ett fåtal. Samtliga romaner har inte getts lika stort utrymme i analysen. Istället har vissa romaner varit mer framträdande medan andra knappt syns alls. Jag har med hjälp av mitt material kunnat djupdyka i de teman som bäst besvarat mina frågeställningar och därefter använt övrigt material som referens och stöd i analysen.

Efter att ha tagit beslutet om att använda alla återstående tjugofyra romaner i min analys så kodade jag romanerna. Kodningen skedde utifrån de befintliga anteckningarna. Genom att gå tillbaka till mina anteckningar och granska handlingen och de nyckelord jag registrerat kom jag slutligen fram till åtta koder som sammanfattade min genomläsning. De åtta koderna var följande: femininitet, maskulinitet, övergrepp/gråzoner, klass och status, queera/skeva berättelser, kåthet/lust, känsla/romantik, sexualitet/sexuell identitet. Efter kodningen genomförde jag en närläsning av materialet. Närläsningen gjordes enbart av de skildringar som kunde relateras till de befintliga koderna. Slutligen reducerade jag koderna till tre teman som vidare kom att utgöra grunden till min analys. De tre temana var femininitet, maskulinitet samt sexuella gråzoner och sexuella övergrepp.

Materialet bestående av tjugofyra titlar innefattar tretton romaner med flickprotagonister och sex romaner med pojktoprotagonister. Utöver dessa innehåller materialet fyra romaner med ”dubbla protagonister”, detta är alltså romaner där protagonisterna växlar mellan två personer. I tre fall utgörs dessa av en tjej och en kille, och i en av dem är båda protagonisterna killar. Vidare innehåller mitt material en roman där jag valt att koda protagonisten som 'queer'. Anledningen till detta är att romanens protagonist är en person som växlar mellan att vara kille och att vara tjej.

Situering

Feministisk litteraturforskning har belyst att både *vad* vi läser och *hur* vi läser hänger samman med kön.³⁰ Vidare har feministisk litteraturforskning slagit hål på myten om den auktoritativa, könlösa (manliga) läsningen.³¹ Hur vi väljer och sedan tolkar texten är en process som påverkas av vår *situation* eller vår *kropp*. Beroende på en rad faktorer kommer läsaren av en text att påverkas och påverkas av texten på olika sätt. Sådana faktorer kan till exempel vara kön, sexualitet, klass, etnicitet, identitet och funktionalitet.

30 Se till exempel: Fetterley, Judith (1978) *The Resisting Reader*, “Introduction: on the politics of literature” och Schweickhart, Patrocino (1986) *Gender and Reading*, “Chapter 2: Reading Ourselves”.

31 Langås, Unni (2010) ”Könets dilemma. Feminism och litteraturforskning.”, i Arping, Å. & Nordenstam, A. (red); *Genusvetenskapliga litteraturanalyser*, s. 60

I egenskap av att vara vit cis-kvinna³² från en medelklassbakgrund kommer jag att bära på vissa föreställningar och erfarenheter som påverkar hur jag läser och tolkar de ungdomsromaner som utgör mitt material. Jag identifierar mig dessutom som HBTQ-person³³ och jag har en normativt funktionell kropp, vilket innebär att jag utifrån de faktorerna också bär på en viss typ av erfarenheter. Likaså spelar det roll att jag läser romanerna i forskningssyfte, alltså utifrån min roll som akademiker, och utifrån mina tidigare kunskaper och erfarenheter. Jag har en tydlig feministisk ansats i mitt läsande och en utpräglad sexualliberal syn på sex och sexualitet. Alla dessa faktorer och varanden påverkar hur jag tolkar och analyserar mitt material, varför detta stycke om situering är direkt nödvändigt. Eftersom att jag utgår ifrån en diskursanalytisk och representationsteoretisk infallsvinkel så präglas också mitt läsande av en grundsyn på text och mottagare som påverkande av varandra. Den meningsbärande praktiken i läsandet påverkas alltså av vem mottagaren är och hur denne är situerad.

1.4. Tidigare forskning

I Sverige var ungdomslitteraturen ända in på 1950-talet uppdelad i flick- och pojkböcker. Pojkböckerna utspelade sig oftast utanför hemmet med fokus på spänning och äventyr medan flickböckerna tvärtom skildrade hemmiljöer med större fokus på realism.³⁴ Enligt litteraturforskaren Lena Kåreland var det först under 1960-talet som den dåvarande könsrollsdebatten nådde ungdomslitteraturen och man ansåg nu att ungdomslitteraturen ämnesmässigt skulle riktas till båda könen istället för att delas upp i två kategorier.³⁵ Som ett resultat av 1970-talets politiska rörelse förändrades ungdomslitteraturen ytterligare och tidigare tabubelagda ämnen så som sex, död och droger blev ämnen för många ungdomsromaner. Socialrealism var ledordet och man ansåg att ungdomar var tvungna att läsa om ”verkliga” ämnen för att få en realistisk bild av samhället.³⁶ Under 1980- och 90-talet introducerades fantasy i ungdomslitteraturen och intresset för religion och spiritualitet ökade. I slutet på 1990-talet återgick ungdomslitteraturen till att vara mycket realistisk och ibland skrämmande i sina skildringar av rått våld, depressioner och självmord.³⁷ Även ämnen som homosexualitet och incest förekom i ungdomsromaner först i slutet av 1990-talet.

32 Cis är det latinska ordet för ”på samma sida” och syftar på en person vars juridiska kön, biologiska kön, könsidentitet samt könsuttryck är linjärt.

33 HBTQ är ett paraplybegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner samt queera personer.

34 Edström, Vivi & Hallberg, Kristin (1984) *Ungdomsboken. Värderingar och mönster*. s. 37

35 Kåreland, Lena (2001) *Möte med barnboken. Linjer och utveckling i svensk barn- och ungdomslitteratur*. s. 119

36 Edström & Hallberg (1984) s. 24

37 Kåreland (2001) s. 130

I Marika Andræs avhandling *Rött eller grönt?*³⁸ visar hon hur de röda och gröna bokryggarna, alltså flick- respektive pojkböcker, syftar till att ge barn från medelklassen tillgång till litteratur och hur könskodade böckernas handling var. Andræ kommer i sin analys fram till att trots de vitt skilda världar ungdomarna genom litteraturen presenterades för var pojkarna och flickorna utifrån sina kön lika begränsade. Både pojk- och flickböckerna uppvisade normerande och begränsande föreställningar om kön. I litteraturvetaren Maria Österlunds doktorsavhandling *Förklädda flickor*³⁹ ges en överblick över ungdomsromanen och hur könsaspekter påverkat gestaltningen av flickor och pojkar. Österlund har analyserat könsöverskridande identiteter i sin avhandling med huvudfokus på flickor som klär ut sig till pojkar. Österlund menar att förhandlingen av olika flicktyper i svenska ungdomsromaner överskrider könskonstruktioner. I sin avhandling upprättat Österlund en flick- och en pojkmatrix, inspirerad av Judith Butlers teori om den heterosexuella matrisen, som hjälpmedel för att förstå hur kön kan läsas i ungdomsromaner. År 2009 publicerades Mia Francks avhandling *Frigjord oskuld* som syftar till att blottlägga hur sexualitet konstrueras i ungdomsromaner i förhållande till heteronormen. Franck har genom att undersöka textens representationer av sexualitet i nio ungdomsromaner diskuterat teman som sexualitet, kön, klass och makt. Detta gör hon genom att använda sig av Österlunds flick- och pojkmatrix. Franck kommer fram till att flickan i svenska ungdomsromaner åren 1960-2000 konstrueras med vitt skilda rörelse- och förhandlingsmöjligheter för att göra heterosexualitet.⁴⁰ Hon visar också hur hon fokuserat på det marginaliserade och det skeva inom flickskildringen som tydliggör hur heterosexualiteten i sig inte är fixerad utan rörlig och förhandlingsbar.

Min uppsats om representationer av sexuellt handlingsutrymme i svensk ungdomsroman ligger relativt nära både Franck och Österlund. Den största skillnaden är att deras arbeten främst fokuserar på skildringar av kön medan min snarare inriktar sig på sexualitet. Kön och sexualitet hänger ihop och påverkar varandra, varför jag också analyserar göranden av kön för att bättre förstå hur det sexuella handlingsutrymmet regleras för ungdomarna i romanerna. En annan skillnad från den svenska närliggande litteraturforskningen är att denna uppsats analyserar och jämför hur sexuellt handlingsutrymme regleras utifrån göranden av *både* femininitet och maskulinitet. Istället för att bara titta på skildringar av flickprotagonister så använder jag mig av ett omfattande material som inbegriper flera olika protagonister.

38 Andræ, Marika (2001) *Rött eller grönt. Flicka blir kvinna och pojke blir man i B. Wahlströms ungdomsböcker 1914 – 1944.*

39 Österlund, Maria (2005) *Förklädda flickor. Könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman.*

40 Franck, Mia (2009) *Frigjord Oskuld. Heterosexuellt mognadsimperativ i svensk ungdomsroman.*

2. Oförstående flickor och brådmogna brudar: Femininitet

I denna del kommer jag att diskutera de olika görandena av femininitet som jag identifierat i ungdomsromanerna. Utifrån ungdomsromanernas representationer av sex och sexualitet har olika sorters göranden av kön framträtt. Materialet visar hur olika typer av femininitet förutsätter olika typer av sexuellt handlingsutrymme. Jag har kunnat urskilja två framträdande sätt för protagonisterna i ungdomsromanerna att göra femininitet på. Dessa två har jag kommit att kalla 'oförstående flickor' och 'brådmogna brudar'. Genom att analysera protagonisterna och diskutera skildringarna av sex och sexualitet visar jag hur dessa två femininitetstyper utkristalliserats och hur de manifesteras i ungdomsromanerna. Dessa två göranden av femininitet skiljer sig från varandra i uttryck, strategi och konsekvenser vilket jag här kommer att analysera och diskutera. ”Flickans sexuella initiering” är rubriken där 'oförstående flickor' analyseras och ”Mellan sexuellt självbestämmande och social bestraffning” är rubriken där femininitetstypen 'brådmogna brudar' kommer att analyseras.

2.1. Flickans sexuella initiering

Nej, nu får det vara slutsnackat. Nu kör vi. Bäst att blunda. Fingrarna hittar väl rätt? Vad stod det i den där boken om sex nu då. [...] Jag känner mig besviken. Överskattat, vad var det jag trodde? Klart det är överskattat. Och min misstanke blir ännu starkare, att det där orgasmpratet bara är ett påhitt.⁴¹

Jonna, som är protagonisten i *Jonnas bok*, gör här som femtonåring det aktiva valet att onanera för första gången och har då ingen tidigare erfarenhet av onani och inte heller någon relation eller vidare kännedom om sitt eget könsorgan. Jonna står främmande inför sin kropp och vet inte hur hon ska ta sig an den sexuellt. Hon är nyfiken och hon vill onanera, vill vara sexuell, men det lilla hon vet om den sexuella kroppen och onani har hon läst sig till. När hon väl försöker blir hon besviken, hon tycker att det känns skönt till en början men känslan avtar och allt hon läst om orgasmer framstår som överdrifter och påhitt. Jonna är en av de protagonister som gör femininitet på det sätt jag kallar 'den oförstående flickan'. Denna femininitetstyp återkommer i fem romaner.⁴²

Den sexuella initieringen för Jonna sträcker sig över hela berättelsen. Jonna beskrivs som en lugn och tillbakadragen femtonåring som helst umgås med sin bästa kompis Amanda eller sitter hemma

41 *Jonnas bok*, s. 168 - 170

42 *Jonnas bok*, *Amandas bok*, *Linas kvällsbok*, *Linas kvällsbok 2*, *Expert på att rodna*.

med sin symaskin och syr om gamla kläder. I början av boken hävdar Jonna att hon nog är ”kärleksskadad” på grund av hennes föräldrars skilsmässa efter en otrohetsaffär. Hon förstår inte varför hennes bästa kompis Amanda skaffat pojkvän eller varför klasskompisarna pratar om sex och hångel. Jonna funderar en del kring sex som en reaktion på omgivningens tilltagande intresse för sex men har ingen direkt egen relation till sin sexualitet. ”Erkännande: Jag vet inte riktigt hur kåthet känns. Är det en längtanskänsla? En frustrationskänsla? En ångestkänsla? En kärlekkänsla?”⁴³ Jonna resonerar här kring hur kåthet kan tänkas kännas. Hon har läst om kåthet och hört sina vänner prata om kåthet, men vet inte själv om det är en känsla hon upplevt. Citatet ovan tyder på att Jonna faktiskt inte har en aning om hur kåthet känns då hon kastar gissningarna mellan kärlek och ångest om vartannat. Hennes funderingar är ställda som frågor som hon själv inte kan ge svar på. Att Jonna ens ställer de här frågorna beror på omgivningens tilltagande intresse för sex och sexualitet, snarare än frågor som beskrivs komma från en genuin nyfikenhet. I och med att Jonna ser personer i sin omgivning hitta sina sexuella identiteter och skaffa sina första pojk- och flickvänner känner hon sig pressad att göra detsamma. Hon drivs till viss del av en nyfikenhet och vilja att passa in och introduceras till en ny fas genom sexualiteten och sexuella möten, men bromsas hela tiden av sin egen okunskap och oerfarenhet.

Samma problem står Lina inför i *Linas kvällsbok*. Hon är också femton år och vill förtvivlat gärna vara med om sin första kyss. Hon fascineras av sex och hennes tankar kretsar kring när hon ska få ha sex för första gången och hur det kommer vara, men trots detta har hon ingen erfarenhet av eller kunskap om sin egen sexualitet.

Men jag vet aldrig vad jag ska göra av pirret riktigt. Jag vet ju allt om onani och så, men det känns fänigt. Jag ser mig själv liksom uppifrån, då blir jag generad. Ligga där och greja... Jag försökte en gång. Att pilla på mig själv. Det funkade inte. Visste liksom inte var jag skulle börja, jag vet ju inte hur jag ser ut! Jag vet inte var något ligger. Killar har det så lätt. De har sin snopp, och drar de i den så blir allt bra. Det vet man ju redan på dagis. Men vad ska jag dra i? Tuttarna eller? Klitoris bla bla bla. Klitoris kan man ju läsa om i vilken tidning som helst, men var fan sitter den? Och vad ska jag göra om jag väl hittar den?⁴⁴

Lina menar att killar har lättare att onanera då de bara behöver ”dra i den” och att detta är känt redan från dagis. Själv är hon obekant med både onani som praktik och den egna anatomin, visst har hon hört om klitoris men har ingen aning om var den sitter. Precis som Jonna funderar hon över hur kåthet känns och om det egentligen är en överdriven känsla: ”Kanske är jag kåt fast jag inte vet om det! Det kanske har gått för mig utan att jag vet om det... Det där med fyrverkerier och

43 *Jonnas bok*, s. 111

44 *Linas kvällsbok*, s. 43

bombnedslag kanske bara är överdrivet?”⁴⁵ Både Jonna och Lina uttrycker alltså att de inte kan relatera till känslan av att vara kåt, de kan inte identifiera den bland andra känslor och Lina undrar om hon kanske upplevt kåthet, men bara inte vet om det.

Simone de Beauvoir menar i *Det andra könet* att könsorganens fysiologi är av betydelse för pojkars och flickors framtida förhållande till sin kropp och sin sexualitet. På grund av att penis hänger utanför kroppen och på grund av den betydelse som tillskrivs snoppen så växer pojkar upp med en relation till sitt könsorgan som flickor berövas.

Penis passar anatomiskt för denna roll. Eftersom den hänger ut från kroppen ter den sig som en liten naturlig leksak, en sorts docka. Pojken får alltså sitt värde genom att man ger hans dubbelgångare ett värde.⁴⁶

de Beauvoir beskriver hur snoppen som könsorgan ges ett värde utifrån sin egen beskaffenhet och hur både pojkar och flickor redan som små barn lär sig att snoppen är som en leksak, eller ett redskap, för pojkar att vara stolta över och flickor att avundas. Samtidigt osynliggörs flickors könsorgan och ges inte ens ett vedertaget namn att relatera till. Språket är i det här fallet av stor betydelse. Medan ”snopp” i det svenska språket är väl befäst har flickors könsorgan saknat en motsvarighet.⁴⁷ Då snoppen på pojkar hanterats som något okomplicerat och lustfyllt, en del av kroppen att vara stolt över, har flickors könsorgan berövats ett namn och således också sin legitimitet. Linas kommentar om att pojkar har det lättare med onani på grund av könsorganens anatomi samt hennes tillägg ”Det vet man ju redan på dagis” bekräftar de Beauvoirs teori och cementerar föreställningen om snoppen/kuken och manlig sexualitet som tydlig och okomplicerad till skillnad från snippan/fittan och kvinnlig sexualitet som mystisk och svårbegriplig.

Det är anmärkningsvärt att de Beauvoirs analys rörande flickor och pojkars förhållande till den egna kroppen från 1940-talet visar sig vara relevant i ungdomsromanerna även idag, nästan 80 år senare. Om förutsättningarna för att ha ett språk och en begreppsapparat för den egna kroppen och sexualiteten begränsas, så begränsas också det sexuella handlingsutrymmet. Hur ska Jonna eller Lina kunna relatera till sina kroppar eller sexualitet när de inte har ett relevant språk? Förutom avsaknaden av ett språk så visar dessa exempel en stor brist på kunskap. Varken Jonna eller Lina vet hur kåthet känns eller var klitoris sitter. Både språket och kunskapsbristen är alltså faktorer som radikalt minskar det sexuella handlingsutrymmet och som begränsar den oförstående flickans

45 *Linas kvällsbok*, s. 54

46 de Beauvoir, Simone (2006) *Det andra könet*, s. 166

47 Den svenska motsvarigheten till 'snopp' är 'snippa' och lanserades av RFSU Malmö i samband med ett projekt om barns sexualitet. Det var först år 2006 som ordet 'snippa' inkluderades i Svenska Akademiens ordlista.

möjligheter att råda och besluta över sina egna sexuella varanden.

Lina beskriver i citatet ovan hur hon försökt onanera men att hon då ser sig själv uppifrån och blir generad. Det utifrånperspektiv som Lina intar då hon ska onanera relaterar jag till Iris Marion Youngs teorier om kvinnans konflikt mellan subjektsstatus och internaliserad objektifiering. Som jag redogjort för under rubriken ”Teori”, menar Young att denna konflikt mellan subjektsstatus och internaliserad objektifiering förklarar vissa kvinnors distanserade hållning till den egna kroppen, vilket citatet av Lina tydligt visar. Lina har ett pirr, hon känner lusten och den sexuella driften i kroppen, men när hon är i färd att agera på den och ge sig hän så avbryts hon av att istället för att vara i kroppen och njuta av känslan plötsligt se sig själv utifrån. När hon ser sig själv utifrån skäms hon. Kroppen får utstå kritiskt nagelfarande, den sexuella praktiken blir genom utifrånperspektivet skamfylld och tabubelagd.

Linas utifrånperspektiv, den kritiska blicken, fungerar i sig bestraffande och disciplinerande gentemot kroppen och känslan av lust. Eftersom lust är en känsla etablerad i subjektet inne i kroppen, kan den alltså inte upplevas om subjektet förflyttat sig utanför kroppsgränsen och med kritisk blick tittar ner på den. Självobjektifieringen som internaliserats står därmed som ett ständigt hinder för kvinnors möjlighet att njuta av sin kropp och sexualitet.

En icke oväsentlig del av kvinnors situation är att ständigt vara beredd på att bli sedd som ren kropp, som en form och ett ting som finns till som ett möjligt objekt för andras avsikter och handlingar, snarare än som en levande manifestation av handlingskraft och målsättningar. [...] Objektiveringen är källan till många kvinnors besvärat självmedvetna och distanserade hållning till sin kropp.⁴⁸

Young menar att samhällets objektifiering av kvinnokroppen även internaliseras av kvinnor själva. På grund av detta slits därför kvinnor mellan två positioner: å ena sidan som subjekt, å andra sidan som objekt. Denna konflikt begränsar kvinnors möjligheter att verka som subjekt i världen och påbjuder istället en pendlande distans till kroppen och således också sexualiteten.

Distansen som Lina upplever till sin kropp när hon ska onanera kan förklaras med Youngs teorier om självobjektifiering och kulturellt förkroppsligande. Om man utgår från Youngs teorier så har flickor redan från barndomen väsentligt mindre sexuell handlingsutrymme i jämförelse med pojkar just på grund av samhällets objektifierande av kvinnokroppen. Detta objektifierande är något som manskroppen i mycket högre utsträckning är befriad ifrån vilket gör att pojkar och män mer förutsättningslöst kan verka som subjekt i sin kropp och sexualitet.

48 Young (2000) s. 275

Det är oftast inte flickorna själva som initierar sexuella möten utan snarare vännerna eller pojkvänner, alltså omgivningen, som introducerar övergången mellan barn och ungdom där sex och sexuella möten hör ungdomsepoken till. Lina, som inte kan onanera utan att inta ett utifrånperspektiv och som inte vet vart klitoris sitter, blir inledningsvis tillsammans med den ett år äldre Danne. Det är med Danne hon upplever sin första kyss och har sex för första gången. Allt sker på hans initiativ och Lina får aldrig möjligheten att själv ta ställning till hur och när hon vill göra vad. Hon är inte kär i Danne utan deras förhållande inleds genom att han visar intresse och Lina som tror att hon är sist i världen när det kommer till sex *accepterar* honom som sin pojkvän. Danne förklarar för Lina att den närhet han kräver av henne är berättigad på grund av att de nu är pojkvän och flickvän, att vissa sexuella praktiker förväntas då de nu inlett ett förhållande. Gång på gång tjarar han på henne om sex och ständigt pressar han Lina att gå längre än vad hon egentligen är beredd att göra.

Danne drar ner mig i sängen. Stel ligger jag där, och känner hur han börjar treva sig in under mina trosor. Jag orkar inte vara tråkig. Jag orkar inte skylla på mens. Jag orkar ingenting. Hans händer tar i mig. Smeker mig. Det känns hårt, fast det inte är det. Ett finger kommer in i mig. Det gör ont. Fingret åker ut och in i mig. In och ut, in och ut. Jag känner ingenting. Pirr existerar inte. Min muff blir fuktig. Men inte för att jag vill något, utan för att den bara blir det. För att det inte ska göra ont kanske. Danne tror att jag är kåt och fortsätter med sitt jävla finger.⁴⁹

Lina går med på Dannes sexuella närmanden för att hon inte *orkar* vara tråkig, inte *orkar* skylla på mens. Hennes kroppsliga integritet och de egna gränsdragningarna får stå tillbaka till förmån för de beteenden som förväntas av henne, som till och med krävs av henne.

Jag förstår detta beteende som ett uttryck för önskan att leva upp till en förväntad norm. Lina manifesterar en typ av femininitet, den jag kallar 'den oförstående flickan', som innefattar en viss uppsättning av karaktärsdrag. Den oförstående flickan är som jag visat ovan okunnig och oerfaren när det kommer till sex och sexualitet, hon beskrivs som i gränslandet mellan barn och ungdom, hon är stillsam och tystlåten och har ofta ett intresse eller hobby som tar en stor del av hennes tid i anspråk. Hon saknar ett språk och en kunskap om kroppen och sexualiteten och låter därför omgivningen initiera den nya sexuella epoken i hennes liv. Lina protesterar inte när Danne börjar smeka henne utan låter det ske trots att det inte alls är skönt utan till och med gör ont i henne. Eftersom den oförstående flickan inte själv har kunskapen eller språket så har hon inte heller mandat att upplysa eller korrigera någon annan utan måste acceptera sexet så som det introduceras för henne.

49 *Linas kvällsbok*, s. 81

Maria Österlund introducerar i sin avhandling flickmatrisen, ett analysredskap för att strukturera olika flicktyper som skildras i litteraturen. Österlund menar att flickan i skönlitteraturen alltid faller tillbaka på en underförstådd norm, en matris baserad på en rad flicktyper som regleras av normer och regler för hur dessa typer, dessa beteenden, ska upprätthållas.⁵⁰ Österlund använder begreppet matris som en uppsättning drag för vad en standardkaraktär och en typsituation oftast innehåller.⁵¹ Grundkonstellationen för flickmatrisen ser ut som följande: duktig flicka (strategi: anpassning) – pojkflicka (strategi: könsbyte) – dålig flicka (strategi: protest).⁵² Duktig flicka och dålig flicka står i polaritet till varandra och fungerar som motsatser, medan pojkflickan befinner sig mittemellan.⁵³

Österlund beskriver den dåliga flickan som en ”kroppslig, sexualiserad och sexuellt utlevande flicka som har ett aktivt kvinnligt begär”⁵⁴ till skillnad från den duktiga flickan som förvisso inte är asexuell men vars sexualitet bygger på passivitet och underkastelse. Flickmatrisens uppdelning av flicktyper och strategier kan hjälpa till att begripliggöra vissa karaktärer och femininitetstyper ur mitt material. Anpassning som strategi används flitigt av de oförstående flickorna vad det gäller den sexuella initieringen och för att flickorna ska passera övergången mellan positionen som oskyldigt barn till sexuell ungdom används anpassning och passivitet som strategi gång på gång.

Jag förstår Lina som en karaktär som passar in i Österlunds kategori ”duktig flicka” då hon uppfyller de karaktärsdrag som hör den duktiga flickan till, nämligen passivitet och underkastelse. Hennes strategi när det kommer till den sexuella initieringen är anpassning, hon anpassar sig till ett förväntat beteende och låter någon annan vara den initiativtagande och drivande genom hennes sexuella debut. Österlund skriver att den duktiga flickan ”anpassar sig till samhället och förväntas genom sin lydnad stöda könsmaktsordningen.”⁵⁵ Den duktiga flickan blir alltså i sig ett reproducerande av en binär könsuppdelning där tydliga normer för hur män respektive kvinnor förväntas vara cementeras. Genom att Danne ges tolkningsföreträde i den gemensamma sexuella relationen manifesteras också en tydlig maktobalans. Danne tar initiativen och kan därigenom styra det sexuella mötet utifrån sin egen vilja och sina egna preferenser. Linas sätt att göra femininitet sker på bekostnad av hennes egna sexuella lust och integritet. Göranden av den oförstående/duktiga flickan resulterar således i att det sexuella handlingsutrymmet begränsas i mötet med andra. Den sexuella debuten framstår som ett nödvändigt ont, något som måste ske inom ramen för (hetero)sexuella göranden av en socialt normativ femininitet.

50 Österlund, Maria (2005) *Förklädda flickor. Könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman*, s. 63

51 Ibid. s. 64

52 Ibid. s. 66

53 Ibid. s. 67

54 Ibid. s. 70

55 Ibid. s. 68

Litteraturvetaren Mia Franck menar att heterosexualiteten fungerar som ett mognadsimperativ för unga tjejer inom ungdomslitteraturen.⁵⁶ Med detta menar Franck att flickor i svensk ungdomslitteratur växer upp och ständigt måste förhålla sig till ett heterosexuellt mognadsimperativ, ett implicit krav om heterosexualitet som formar deras kroppar och varanden så att de passar till rådande heteronorm. De flickor som jag i mitt material har lokaliserat förhåller sig till heterosexualiteten på samma sätt som Franck bedömer sina protagonister göra. Lina låter sig ledas genom den sexuella debuten av en pojkvän hon inte är kär i och inte känner sexuell lust till, inte heller gör hon det med riktning och agens utan överlåter snarare sin kropp och sexualitet åt någon annan att hantera och forma. Kravet från omgivningen att genomgå den sexuella debuten med en partner av motsatt kön blir starkt påtaglig vid en viss ålder. För flickorna i nämnda romaner fungerar imperativet om (hetero)sexuell debut centralt. Sexualiteten initieras ofta genom vännerna som uppehåller sig kring samtal om det första heterosexuella mötet och det första heterosexuella förhållandet.

På samma sätt sker den sexuella initieringen för Natalie i romanen *Expert på att rodna* där Natalie blir förälskad i den jämngamla sonen till sin mammas nya kille. Natalie och hennes mamma flyttar hem till mammans nya kärlek och hans son, Jerker, som bor i ett stort hus på landet. Snart inleds en romans mellan Natalie och Jerker. Natalie beskrivs som oerfaren och trevande i den nya relationen, samtidigt som Jerker försöker pressa henne till att ha sex med honom. Natalie beskyller sig själv för att vara feg och mesig och hon ifrågasätter varför hon inte bara kan slappna av och låta det hända.

Det var ju så här hon ville ha det. Varför är hon så seg? Natalie lägger sig lite klumpigt bredvid honom. Håret far ner över ansiktet och Jerker är kvickt där och stryker undan det. Sedan kysser han henne på munnen, letar med tungan i hennes mun och trycker sig mot henne. Det är nog skönt. Kanske. Hon hinner inte känna efter riktigt. Det känns som om hon hela tiden är på spänn, beredd att parera någon sorts oväntad attack. Jerker märker det. Han stannar upp och ser på henne. Ler lite.

- Vad är det? Tror du jag tänker våldta dig, eller nåt?⁵⁷

Jerker uppfattar att Natalie är spänd och ambivalent, han stannar upp, ler och frågar om hon tror att han tänker våldta henne. Kommentaren får Natalie att känna sig dum: ”Vilken fjollig fegis hon är. Inte konstigt att han behandlar henne som en barnunge ibland”⁵⁸ varpå Natalie ger med sig och låter Jerker fortsätta akten han inlett. Natalie berövas här njutningskänslan och blir dessutom skuldbelagd då hon försöker hävda sitt sexuella utrymme. Hennes njutningskänsla är från början alls inte

56 Franck, Mia (2009) *Frigjord oskuld. Heterosexuellt mognadsimperativ i svensk ungdomsroman*.

57 *Expert på att rodna*, s. 185

58 *Ibid.* s. 185

frånvarande. Däremot går Jerker för fort fram så Natalie blir tvungen att istället för att ge sig hän och njuta av situationen hela tiden vara beredd på att bromsa, beredd på att ”parera en oväntad attack”. Jerkers kommentar visar att han också är medveten om vad som händer. Han är medveten om att Natalie är spänd och att hennes inställning till situationen är ambivalent. Ändå fortsätter han. Natalie refererar till sig själv som feg vilket visar att både Jerker och hon själv bestraffar det motstånd hon uppvisar i situationen. Kravet om anpassning gör sig gällande och Natalie slutar göra motstånd och låter Jerker fortsätta ha rollen som initiativtagande och överordnad i situationen.

Både Natalie och Lina anpassar sig till en förväntad och normativ femininitet som förpassar individen till ett följsamt och passivt tillstånd. Sexualiteten är inte deras egen och kroppen som sexuell karta är *terra incognita*⁵⁹, varför den sexuella initieringen inte kan komma från dem själva utan måste introduceras utifrån. De har varken erfarenheten, språket eller relationen till den egna sexualiteten som krävs för att aktivt kunna kliva in i fasen till sexuell samvaro. de Beauvoir förklarar i *Det andra könet* hur kvinnokroppen förstås annorlunda än manskroppen och hur det påverkar den sexuella initieringen.

Mannens kön är rent och enkelt som ett finger, det visas upp i all oskuldsfullhet. Ofta har pojkarna stolt och utmanande visat upp det för sina kamrater. Kvinnans kön är ett mysterium för henne själv, dolt, plågat, kladdigt, fuktigt. Det blöder varje månad, ibland är det besudlat av sekret, det har ett hemligt och farligt liv. Att kvinnan inte kan känna igen begäret som sitt eget beror till stor del på att hon inte känner igen sig i sitt kön.⁶⁰

de Beauvoir menar att flickor, på grund av den betydelse som tillskrivits deras kön, inte har samma tillgång till sexuell njutning som pojkar har. Hon förklarar hur flickan ända från barndomen berövas kunskap och en relation till sitt könsorgan medan pojken tvärtom uppmuntras till att ha en relation med sitt könsorgan och får lära sig att vara stolt över det. de Beauvoir menar att när den sexuella initieringen tar vid har män redan ett mer okomplicerat och lustfyllt förhållande till sin kropp och sexualitet medan kvinnor fortfarande står oförstående och har en skamfylld hållning till sin kropp och sexualitet. Den duktiga flickans enda strategi för att klara av den här övergången utan att ta allt för mycket skada är att anpassa sig, lyssna på sin omgivning och sedan låta någon annan leda dem över tröskeln. Mannen som från början internaliserat ett mer okomplicerat förhållande till sexualiteten, och som dessutom ofta är både äldre och mer erfaren, blir då – i en heterosexuell konstruktion – den självklart överordnade och den som ska introducera kvinnan in i sexualiteten. Om denna maktobalans hävdar de Beauvoir att ”Den unga kvinnan behöver en man för att hennes

59 Latinsk term för ”okänd mark”

60 de Beauvoir (2006) s. 445

kropp ska bli tydlig för henne, hennes beroende går mycket djupare.”⁶¹ Enligt de Beauvoir har kvinnans sexualitet underordnats mannens vilket i förlängningen gör henne beroende av att en man ska begripliggöra hennes sexualitet. Utan en man kan hon således inte själv tolka och förstå sexualiteten.

En normativ femininitet, alltså göranden av femininitetstypen 'den oförstående flickan', förutsätter att individen anpassar sig till en patriarkal könsmaktsordning där den kvinnliga sexualiteten underordnas den manliga. Den oförstående flickan, som hon skildras i ungdomsromanerna, står oförstående inför sin sexuella drift och till sin kropp. Relationen till den egna sexuella identiteten och det första sexuella uppvaknandet bygger förvisso på nyfikenhet men är starkt präglad av okunskap. Den oförstående flickan upplever en nyfikenhet och fascination inför sexualiteten och kroppen. Många gånger fantiserar hon om sex och tar några första trevande steg mot sitt nya sexuella jag men sällan skildras explicit lust eller kåthet och flickans sexuella närmanden överskuggas alltid av ett oförstående och en oförmåga.

Den oförstående flickan resonerar kring sex och sexualitet i form av frågor hon inte själv kan besvara. Hon har inte begreppsapparaten för att tolka och begripliggöra vad som händer med hennes pubertala kropp eller känslorna som tar plats i henne. Avsaknaden av ett språk för kroppen och sexualiteten och vilka konsekvenser det får skildras i flera av ungdomsromanerna. Ytterligare ett exempel på hur språket fungerar begränsande är i *Amandas bok* där Amanda redogör för hur det var första gången hon utforskade sitt underliv: ”Mellan benen satt en liten pryl som påminde om ett plommon med en skåra i och därinne pågick en hel teater.”⁶² Denna formulering visar hur språket blir en faktor som komplicerar relationen till kroppen och sexualiteten. Formuleringarna ”en liten pryl”, ”ett plommon med en skåra i” och ”en hel teater” är alla väldigt vaga och långsökta metaforer för de olika delarna av könsorganet. Formuleringarna visar också hur Amanda faktiskt inte vet vad de olika delarna på hennes kropp heter eller hur hon ska benämna dem. Språket är ett verktyg som används för att begripliggöra världen men också för att legitimera den. Omskrivningar, metaforer och icke-ord blir ett sätt att underminera någontings betydelse eller värde. Att inte språket finns tillgängligt för den oförstående flickan begränsar således det sexuella handlingsutrymmet i den mån att hon inte själv har förmågan att benämna eller orientera sig eller sin kropp som ett sexuellt varande.

Den redan från början komplicerade relationen den oförstående flickan har till sin kropp och sin sexualitet begränsar även hennes utrymme i det första sexuella mötet. Som jag har visat ovan är den

61 de Beauvoir (2006) s. 439

62 *Amandas bok*, s. 48

oförstående flickans förutsättningar att hävda sig i sexuella sammanhang tämligen begränsade. För att upprätthålla den normativa femininitet hon ämnar göra är den enda gångbara strategin att anpassa sig till omgivningen. Alltså att låta sig ledas av någon annan. Så länge hon anpassar sig passerar hon friktionsfritt genom den sexuella initieringen, utifrån sett. Däremot sker inte den sexuella initieringen friktionsfritt för hennes egen del. Med det menar jag att den oförstående flickans försök till motstånd bestraffas, som i exemplet med Natalie som blir förlöjligad då hon tycker att Jerker går för fort fram. Medan skildringar av flickor som anpassar sig, till exempel Lina som låter Danne smeka henne trots att hon egentligen inte vill, inte bestraffas utan passerar friktionsfritt. För den oförstående flickans egna del sker initieringen dock inte friktionsfritt. För att klara övergången gör hon våld på sig själv och den egna integriteten. Denna normativa femininitet premieras alltså utifrån, men begränsar kraftigt det sexuella handlingsutrymmet för individen.

De ungdomsromaner jag analyserat under denna rubrik representerar en viss typ av femininitet som både kommunicerar och producerar unga tjejer som osäkra, oerfarna och okunniga. Att protagonisterna de facto inte vet hur kåthet känns eller var klitoris sitter fungerar reproducerande av detta specifika görande av femininitet. Stuart Hall menar att människor begripliggör världen genom att ge språket mening. Språk som här används i sin vidaste mening förmedlar betydelse genom koder. Hall hävdar att barn lär sig att tyda dessa koder genom socialisering.

They unconsciously internalize the codes which allow them to express certain concepts and ideas through their systems of representation – writing, speech, gesture, visualization, and so on – and to interpret ideas which are communicated to them using the same systems.⁶³

Detta system av representationer och hur dessa ska tolkas blir alltså redan tidigt inlärt hos människor. Genom en cirkulär, dynamisk process där barnen lär sig kommunicera och tolka sin omvärld så skapas mening genom språket. Eftersom flickorna i ungdomsromanerna inte har något befintligt språk kan de således inte heller ge kroppen och sexualiteten mening. En reell konsekvens av denna språkbrist blir alltså den egna förmågan att verka som sexuellt subjekt. Språket har en legitimerande funktion och genom att flickorna i ungdomsromanerna inte har ett språk så legitimeras inte heller deras sexuella varanden. På det här viset producerar representationer sin omvärld, samtidigt som omvärlden producerar representationer. Representationer av flickor med problematiska relationer till kropp och sexualitet resulterar i att flickskap förknippas med just problematiska relationer till kropp och sexualitet. I förlängningen är ungdomsromanerna med och skapar dessa flickor och dessa relationer även utanför fiktionens värld.

63 Hall (2012) s. 22

2.2. Mellan sexuellt självbestämmande och social bestraffning

Jag har inga problem med att komma. Många tjejer har det. Men inte jag. Det har bara alltid funnits där. Förmågan att tycka om. Att ha det skönt. Jag minns inte ens när det gick för mig första gången.⁶⁴

Sextonåriga Saga i *Sagas bok* är en person som tar för sig när det kommer till sex. Hon har en lustfylld och självständig relation till sin kropp och förklarar att hon alltid haft det. I flera romaner ur mitt material skildras tjejer som hävdar sitt sexuella handlingsutrymme, de av omgivningen så kallade ”brådmogna”⁶⁵. De är sexuellt aktiva och initiativtagande och de kämpar för att kunna ta samma utrymme som killarna utan att bli bestraffade. Till skillnad från de oförstående flickorna drivs de här tjejerna av lust och aktörskap. De är aktiva i sexuella möten och kämpar för sitt kroppsliga och sexuella självbestämmande. En annan sak som skiljer de brådmogna brudarna från de oförstående flickorna är att de oftast är något år äldre. Medan de oförstående flickorna som skildras i ungdomsromanerna är fjorton-femton år så är de brådmogna brudarna snarare sexton-sjutton år gamla.

Trots den höga grad av sexuell agens som de brådmogna brudarna uppvisar så är deras sexualitet och sexuella beteenden, så som de skildras i ungdomsromanerna, långt ifrån oproblematiska. Romanerna skildrar en ständig kamp mot samhällets skuldbeläggande och den kamp om utrymme som uppstår mellan tjejer som försöker göra sexualiteten och kroppen till sin egen och de patriarkala strukturer som hela tiden verkar för att begränsa och förminska. Romaner som uppvisar denna typ av femininitet som utgörs av sexuellt självbestämmande är främst sju stycken.⁶⁶ Dessa romaner skildrar samma typ av protagonister som på mer eller mindre liknande sätt måste förhålla sig till sin omgivning och aktivt slåss för sitt sexuella handlingsutrymme.

Många av tjejerna i dessa romaner har problematiska hemmaförhållanden. Saga från exemplet ovan har en frånvarande och alkoholiserad pappa och en mamma som för länge sedan släppt taget om föräldrarollen och som låter Saga sätta ramarna och reglerna för sitt eget liv. Saga beskriver flera gånger hur hon avundas sina kompisar vars föräldrar oroar sig över dem och bestämmer vilken tid de ska vara hemma. Sjuttonåriga Ella i *Söta pojkar är bara på låtsas* och sextonåriga Alicia i *Allt*

64 *Sagas bok*, s. 119

65 *Jag är tyvärr död och kan inte komma till skolan idag*

66 *Tro, hopp eller kärlek, Turk & Timotej, Rör vid mig, Jag är tyvärr död och kan inte komma till skolan idag, Söta pojkar är bara på låtsas, Sagas bok, Allt jag säger är sant.*

jag säger är sant bråkar konstant med sina föräldrar. Ella och hennes mamma förstår inte varandra utan skäller och skriker så fort de befinner sig i samma rum och Alicia är så osams med sina föräldrar att hon flyttar hem till sin mormor istället. I romanen *Jag är tyvärr död och kan inte komma till skolan idag* har Olivia, sjutton år, flyttat hemifrån för att gå gymnasiet i en annan stad. Hennes pappa har bipolär sjukdom och föräldrarna lever i ett olyckligt förhållande vilket är en stor sorg för Olivia men som hon håller hemligt för omgivningen. Timotej af Lilja är protagonisten i romanerna *Tro, hopp eller kärlek* och *Turk & Timotej*. Hennes föräldrar är skilda och har båda nya förhållanden. Timotej beskrivs som ekonomiskt privilegierad men hennes föräldrar är både fysiskt och känslomässigt frånvarande och den enda hon står nära i familjen är hennes äldre bror.

Den sociala statusen skiljer sig åt bland de olika protagonisterna. Medan Alicia beskrivs som en självständig individ som går sin egen väg och som hellre umgås med sin mormor än med sina jämnåriga kompisar så beskrivs Ann i romanen *Rör vid mig* som en relativt blyg och anonym person som försöker uppnå högre status genom sina nyfunna gymnasiekompisar. Timotej har hög status både ekonomiskt och socialt och hon beskrivs som en person som är både omtyckt och populär. Ella, Olivia och Saga genomgår samma sociala degradering då de i början av romanerna beskrivs som populära och omtyckta tjejer med relativt hög status men som genom sina sexuella ageranden får allt lägre social status.

På olika sätt och med varierande framgång uppvisar dessa unga protagonister ett motstånd mot att rätta in sig i begränsande göranden av femininitet. Till skillnad från de oförstående flickorna är det ingen av dessa tjejer som funderar över hur kåthet känns eller som tvivlar över sin egen sexuella drift. Timotej af Lilja är i båda romanerna djärv och initiativtagande till sex och konstaterar att hon "[...] verkligen inte kan skilja på kärlek och kåthet för jag tror att jag gillar båda delarna lika mycket".⁶⁷ Timotej har en oproblematiserad relation till sin sexualitet och vet tydligt vad hon vill och vad hon gillar. Olivia blir inledningsvis dumpad av sin pojkvän och börjar ha sex med andra killar, i början resulterar detta i att hon känner skuld och skam efteråt. Hon identifierar sig som en monogam person och inte som någon "sexgalning". Under berättelsens gång förändras dock Olivias syn på sex och som en revansch drar hon in sin före detta pojkvän på en krogtoalett och har sex med honom tills hon får orgasm och lämnar honom sedan där med en känsla av tillfredsställelse och självständighet. Alicia har tidigare inte haft sex och hon beskrivs som föga intresserad av killar och relationer fram tills en dag då den flera år äldre Isak kliver in på det café där hon jobbar. Hon bestämmer direkt för sig själv att hon vill ha honom och efter bara de första samtalen tar Alicia resolut hans hand, leder honom till en städskrubb på caféet och har sex med honom. I *Rör vid mig*

67 *Tro, hopp eller kärlek*, s. 79

tar Ann med sig en kille från en fest ner i en källare och har sex med honom på golvet och i romanen *Söta pojkar är bara på låtsas* förför Ella sin pojkväns kompis i ett tält på Hultsfred. Båda dessa situationer är ömsesidigt lustfyllda och sexuellt laddade.

Tjejernas sexuella agens, som de skildras i ungdomsromanerna, passerar tyvärr inte friktionsfritt utan möts av motstånd från omgivningen. Bestraffning och sanktioner väntar den tjej som hävdar sitt sexuella utrymme, både från det manliga kollektivet, från tjejkompisarna och inte minst från dem själva. Att vara sexuellt utlevande är för tjejerna i ungdomsromanerna att balansera på gränsen till den mycket stigmatiserade positionen som hora. Det är endast en av tjejerna ovan som inte blir bestraffad, resten av protagonisterna tilldelas epitetet hora eller slampa vid något eller några tillfällen i romanerna. Den protagonist som inte berörs av ett så kallat ”hor-rykte” är Alice som drar in Isak i en städskrubb på ett café och förför honom. Alice behöver inte utsättas för omgivningens dömande på grund av att hon inte går i skolan eller har något egentligt socialt umgänge med andra jämnåriga. Alice har i romanen endast en jämgammal kompis, Fanny, som får höra om hennes sexuella debut i städskrubben. Fanny blir så chockad att hon inte vet vad hon ska säga när hon får höra om vad Alice har gjort, till slut frågar hon ”Alltså... Vad... Hur mår du egentligen?”⁶⁸ Att Fanny ifrågasätter hur Alice egentligen mår visar hur chockerande och ovanligt Alice beteende är i förhållande till vilka beteenden som förväntas av tonårstjejer.

Resterande sex protagonister, de brådmogna brudar som lever ut sin sexuella identitet får alla vid något eller flera tillfällen utstå sanktioner genom att tilldelas epitetet hora eller slampa. Timotej af Lilja bestraffar inte sig själv utan försvarar istället sin sexualitet och sina sexuella handlingar. Istället får hon utstå bestraffningar från killar runt omkring henne. I boken *Turk & Timotej* får hon utstå trakasserier på gatan från jämnåriga och för henne okända killar

Kolla, vilken liten puma. [...] Inga trosor under de där mjukisbrallorna. Och alldeles knullrufsigt. Kom! [...] Hallå, bruden! Stanna! Spela inte svår! Vi vet att du vill!⁶⁹

Timotej blir rädd men trakasserier avbryts då Turk kommer till hennes undsättning och driver iväg killarna. ”Spela inte svår! Vi vet att du vill!” är kommentarer som anspelar på lösaktighet, att Timotej med sitt ”knullrufs” och avsaknad av underkläder är en *sån* slags tjej som tillåts trakasseras och hotas. I den andra boken om Timotej, *Tro, hopp eller kärlek*, är hon tillsammans med en flera år äldre kille som gång på gång nedvärderar henne och antyder att hon klär sig slampigt och är en ”dålig” flicka, pojkvännen har även sadistiska sexuella drag då han tänder på att ömsom förnedra

⁶⁸ *Allt jag säger är sant*, s. 163

⁶⁹ *Turk & Timotej*, s. 129

henne, ömsom vara omhändertagande på ett nästan faderligt sätt. När Timotej inte längre vill ställa upp på hans sexuella lekar möts hon av ilska och våld

Det är då det händer. Liam slår mig. En stor fet örfil rakt över kinden och läppen så att det ringer i örat. Du är en hora, säger han långsamt. Jag vet att du vill. Du har klätt dig som en slampa och druckit som vilket luder som helst och nu försöker du reta upp mig.⁷⁰

Båda dessa exempel om Timotej innehåller våld och hot om våld. Det är den yttersta patriarkala bestraffning som kvinnors utsätts för både i det offentliga rummet och i nära relationer. Timotej bestraffas första gången för att hon är klädd på ett visst sätt och har sitt hår på ett visst sätt i ett specifikt rum, det offentliga rummet. Hur hon gör femininitet, hur hon ser ut i kombination med den rumsliga kontexten ger killarna rätten att trakassera och skrämma henne, enligt en patriarkal logik där kvinnan och hennes sexualitet underordnas mannen och förklaras som hans egendom. På samma sätt tycker sig Timotejs pojkvän Liam ha rätt att slå henne och visa ilska när hon inte vill ställa upp på det sex han vill ha, på grund av att hon ”klätt sig som en slampa och druckit som ett luder”.

Medan Timotej blir bestraffad av sin omgivning bestraffar Olivia och Ella sig själva genom en internaliserad bild av den sexuellt frigjorda kvinnan som berättigat stigmatiserad. Olivia tar initiativet att kyssa en kille, kyssen resulterar i hångel och petting och scenen beskrivs som både lustfylld, passionerad och innerlig, fram tills det att hon vaknar dagen efter: ”På morgonen vaknar jag med äckelkänslor.”⁷¹ Olivia berättar om sitt sexuella möte för sin bästa kompis Tor som skämtsamt kallar henne för slampa.

Jag vet att han bara skämtar. Men ändå. Det är ju just det. Om jag är ärlig mot mig själv så handlar det bara om händer, vilka händer som helst, mot min hud. Om värmen och pirret och att vara kåt. Det är allt. Och jag är ju inte sån, inte alls. Det är ju det som är hela grejen med mig.⁷²

Olivia slits mellan vad hon vill och vad hon förväntas vilja. Hon har internaliserat bilden av den sexuellt frigjorda kvinnan som förkastlig, som *dålig*, och kan därför inte förlika sig med sina känslor av lust och kåthet. Hon vet att om hon agerar på sina lustkänslor så riskerar hon också att degraderas till en position som sexuellt lättillgänglig, som hora.

Fanny Ambjörnsson har i sin avhandling *I en klass för sig* intervjuat och observerat tjejer från två olika gymnasieprogram, Barn- och fritidsprogrammet och Samhällsvetenskapsprogrammet.

70 *Tro, hopp eller kärlek*, s. 299

71 *Jag är tyvärr död och kan inte komma till skolan idag*, s. 188

72 *Ibid.* s. 191

Ambjörnsson undersöker hur dessa tjejer förhåller sig till och utmanar kön/genus utifrån faktorer som klass, etnicitet och sexualitet.⁷³ Ambjörnsson visar hur gymnasietjejerna i hennes studie tvingas balansera mellan två ytterligheter: horan och den okvinnliga kvinnan.⁷⁴ Samtidigt som tjejerna måste positionera sig som attraktiva på en heterosexuell marknad måste de akta sig för att inte framstå som alltför sexuellt tillgängliga då det riskerar att klassas som lösaktigt. Det värsta stigma en tjej kan behäftas med är alltså knutet till kvinnors sexualitet. Motsatsen till hor-epitetet är de tjejer som klassas som oattraktiva, de som inte står sig på den heterosexuella marknaden och därför ses som nästintill asexuella. Denna position måste också undvikas för tjejerna i Ambjörnssons studie, då det näst värsta efter att bli kallad hora är att bli kallad okvinnlig. Ambjörnsson förklarar med hjälp av språkvetaren Margareta Svahn⁷⁵ hur den liderliga (sexuella) kvinnan är den ojämförbart mest stigmatiserade kvinnopositionen ”Redan i 1300-talets Sverige var benämningen hora det tillmäle som troligtvis hade störst effekt om man ville sära eller förnedra en kvinna.”⁷⁶

Att vara sexuellt lättillgänglig tolkar jag, åtminstone delvis, som ett uttryck för ett utökat sexuellt handlingsutrymme. Jag vill understryka att sexuell lättillgänglighet givetvis inte måste innebära en maktposition eller ett aktörskap. Men jag vill ändå hävda att det mycket väl kan göra det. Sexuell lättillgänglighet kan bygga på lust, kåthet och aktörskap där ett sexualpositivt agerande präglar de sexuella mötena. Att detta agerande blivit behäftat med den yttersta stigmatiseringen för kvinnor visar därför hur oerhört reglerat tjejer och kvinnors sexuella handlingsutrymme är och har blivit. Ambjörnsson menar att killars sätt att kalla tjejer för horor kan fungera som en reglerande praktik av genusordningen. Skällsordet hora behöver inte relateras till sexuella handlingar utan kan appliceras på beteenden eller varanden som inkräktar på killarnas makthierarki, och därför måste regleras.

Således kommer också den heteronormativa genusordning som ordet implicerar, där tjejer uppnår heterosexuell attraktivitet genom att balansera den smala vägen mellan slampa och den okvinnliga kvinnan, att reproduceras.⁷⁷

För tjejerna i ungdomsromanerna innebär det att tillmälen som hora eller slampa inte behöver vara relaterat till faktiska sexuella praktiker. Istället kan förolämpningarna fungera som en social varning i syfte att begränsa den tjej som ”agerat utanför ramarna”. Ett exempel på detta är Timotej som blir

73 Ambjörnsson, Fanny (2003) *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*.

74 Ibid. s. 184

75 Svahn, Margareta (1999) *Den liderliga kvinnan och den omanliga mannen: skällsord, stereotyper och könskonstruktioner*.

76 Ambjörnsson (2003) s. 188

77 Ibid. s. 194

kallad luder och därtill slagen i ansiktet av sin pojkvän med motiveringen att hon ”klätt sig som ett luder” men ändå inte vill ha sex med honom. Här tydliggörs förolämpningens reglerande funktion som syftar till att stävja den tjej som brutit mot ett normativt görande av femininitet. Om epitet som hora eller luder är det mest stigmatiserade ordet en tjej eller kvinna kan bli behäftad med tydliggörs också ordets effektivitet. För tjejerna i ungdomsromanerna innebär dessa förolämpningar en direkt inskränkning av deras handlingsutrymmen, både inom och utom sexualiteten, eftersom det kommer som en direkt reaktion på deras göranden av femininitet.

Romanen om Olivia inleds med att hennes pojkvän gör slut med henne vilket leder till en känslomässig kris. Olivia identifierar sig som en monogam person, som en lyckad ung tjej i ett lyckat heterosexuellt förhållande, och inte som en *sån* tjej, en tjej som har sex genom lösa förbindelser. En förklaring till Olivias identitetskris och självstigmatisering ligger hos den före detta pojkvännen. I ett minne från deras förhållande säger pojkvännen att ”Jag skulle aldrig kunna vara tillsammans med en sexgalen tjej.”⁷⁸ Ambjörnsson visar hur normativ femininitet kan kopplas ihop med ord som måttfullhet och kontroll⁷⁹ och hur dessa fungerar som centrala i görandet av femininitet. När det kommer till sexualitet så visar Ambjörnsson även där hur tjejerna i hennes material måste balansera mellan att vara måttfull och respektabel men samtidigt heterosexuellt åtråvärd: ”För att framstå som en lyckad och gångbar tjej gäller det alltså att lyckas navigera mellan de motstridiga imperativen att vara tillgänglig och samtidigt respektabel.”⁸⁰ Detta görande av normativ femininitet som Ambjörnsson belyser visar sig alltså också i ungdomsromanerna. John berättar att han inte vill vara tillsammans med någon ”sexgalen” tjej, en *sån* tjej kan man ha sex med och sedan lämna därhän, men hon är inte flickvänsmaterial. Olivia förstår här att hon måste vara sexuell och åtråvärd, men samtidigt passa sig för att inte framstå som *för* sexuell och hamna i facket ”sexgalning” eftersom hon då inte längre kan vara flickvänsmaterial. Denna sekvens utspelar sig från ett annat minne med expojkvännen John.

John låg på rygg i sängen, jag hävde mig upp över honom. Kysste hans hals och bröstorg, drog läpparna över magen och naveln, kysste revbenens sista rundning och fortsatte neråt, inåt. Nej inte så, sa han och drog upp mig. Du är ju min flickvän.⁸¹

Ännu en gång tydliggörs distinktionen mellan normativ femininitet och oönskad femininitet. Här reproduceras en föreställning om att vissa sexuella praktiker inte hör den normativa femininiteten och det heterosexuella förhållandet till. John avbryter Olivia när hon tar initiativet till oralsex och

78 *Jag är tyvärr död och kan inte komma till skolan idag*, s. 81

79 Ambjörnsson (2003) s. 57

80 Ibid. s. 124-125

81 *Jag är tyvärr död och kan inte komma till skolan idag*, s. 149

förklarar att det inte går för sig, eftersom att hon är hans flickvän.

Den amerikanska antropologen Gayle Rubin har gjort en karta över premierade samt bestraffade former av heterosexualitet för att belysa den hierarki som ryms inom heteronormen. Rubin menar att även inom heterosexualitet så finns mer eller mindre godtagbara beteenden och sexuella praktiker där de mest positivt sanktionerade är de som sker inom hemmet, i frivillig, icke-kommersiell, monogam tvåsamhet, mellan två personer av motsatt kön, ur samma generation, utan sexuella hjälpskap och i syfte att avla barn.⁸² Det ska understrykas att Rubins *Thinking Sex* publicerades 1984 och är skriven utifrån en amerikansk kontext. Kartan över premierade och bestraffade former av heterosexuella praktiker måste alltså förstås utifrån den diskurs den togs fram i. Ett exempel från Rubins karta som inte längre kan ses som lika aktuellt är sex som sker i ett icke-reproduktivt syfte. Denna typ av sex är inte längre sanktionerat på samma sätt som det en gång varit. Jag vill dock hävda att Rubins karta till stor del fortfarande är aktuell, något som ungdomsromanerna i det här fallet manifesterar. Olivia blir i denna passage upplyst om att hon inte kan initiera oralsex och samtidigt upprätthålla statuspositionen som flickvän i ett heterosexuellt förhållande. Den femininitet som här förväntas av Olivia begränsar hennes sexuella handlingsutrymme i den mån att endast vissa sexuella praktiker är accepterade eller till och med förväntade, medan andra omedelbart bestraffas.

För att ytterligare vrida resonemanget om sexuellt handlingsutrymme i förhållande till göranden av kön inom det heterosexuella förhållandet vill jag ställa frågan om det är *praktiken* i sig, alltså företeelsen att ge oralsex, eller om det är *initiativet* i sig som sanktioneras? Frågan är alltså inte enbart vilka praktiker som sanktioneras, utan sanktionerna är också beroende av vem som gör, på vilket sätt och i vilket sammanhang. Det skulle kunna vara så att John tyckte att det var okej att hans flickvän gav honom oralsex, om detta skedde på hans initiativ inom en viss kontext. I så fall är det inte oralsexet i sig som bestraffas inom det heterosexuella förhållandet, utan Olivias aktiva val att initiera det. Nils Hammarén har i sin studie om maskulinitet och sexualitet bland unga killar visat hur attityder ser ut och vilka uppfattningar om handlingsutrymme tjejer respektive killar har när det kommer till sex.

Den tar sig bland annat uttryck i föreställningen att det är mannen som ”utför” sexualakten medan kvinnan är den som blir ”utförd på”. Han är den som tillåts uttrycka lust samt förväntas ta initiativ, medan hon bör undertrycka sexuella begär men vara tillgänglig för hans sexuella önskemål.⁸³

82 Rubin, Gayle (1998) ”Thinking Sex. Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality” i Nardi, Peter M & Schneider, Beth E (red); *Social Perspectives in Gay and Lesbian Studies*, s. 109

83 Hammarén, Nils (2008) *Förorten i huvudet. Unga män om kön och sexualitet i det nya Sverige*, s. 223

Denna teori skulle kunna förklara varför John vänder sig emot Olivias initiativ till oralsex. Initiativet bestraffas då det strider mot hur normativ femininitet bör göras. Alltså skulle oralsexet i sig kunna passera inom ramen för detta normativa görande, så länge det skedde på Johns initiativ. Precis som Hammarén har också Ambjörnsson belyst hur det heterosexuella spelet mellan ungdomarna i hennes material delvis bygger på föreställningen om att det är killar som ska vara aktiva medan tjejer förväntas vara passiva. Ambjörnsson skriver att ”Ett exempel på hur man söker undvika stämpeln som hora är att, trots uppenbart intresse, låta bli att ta första steget inför heterosexuella kontakter.”⁸⁴ Denna föreställning som uppenbarligen också representeras i ungdomsromanerna påbjuder ett väsentligt större sexuellt handlingsutrymme för killar än för tjejer. Den person som inte har möjlighet att vara sexuellt initiativtagande har också en ytterst begränsad möjlighet att aktivt välja och agera i sexuella möten. Subjektskapet blir i sexuella relationer lidande då personen i fråga inte har möjlighet att aktivt ta initiativ till sexuella praktiker utan att få utstå sanktioner på det sätt som till exempel Olivia får.

Ella är en annan protagonist som precis som Olivia bestraffar sitt eget sexuella beteende och som också blir bestraffad utifrån. Sakta men säkert internaliserar hon bilden av kvinnlig sexuell utlevelse som förkastlig och från att ha glatts stort åt sin sexuella debut börjar hon förstå att hon trätt in i positionen som slampig, hon har blivit en *sån* tjej som killarna inte vill bli tillsammans med. Liksom Olivia får hon uppleva den smärtsamma distinktionen mellan vilken typ av tjejer som är så kallat flickvänsmaterial och vilken typ av tjejer som inte är det: ”Ella, kom igen, du är inte en sån tjej man är tillsammans med”⁸⁵ säger föremålet för hennes kärlek, JF, till henne strax innan de har sex.

Jag ville bara ha roligt och njuta av livet. Hur kom det sig då att folk jag inte kände tittade snett på mig på skolgården? Och varför var just jag en sådan tjej man inte vill vara tillsammans med?⁸⁶

Ella upplever en social degradering då hon lever ut sin sexuella lust och har korta sexuella förbindelser. Skillnaden mellan Ella och Olivia är att Ella går från att vid romanens början vara helt sexuellt oerfaren till att ha sex med flera killar i jakt på heterosexuell kärlek och en monogam relation. Olivia däremot startar i en heterosexuell, monogam relation men använder sedan de sexuella mötena som en väg bort från relationen, mot självständighet. Olivia och Ellas riktningar ser

84 Ambjörnsson (2003) s. 120

85 *Söta pojkar är bara på låtsas*, s. 236

86 *Ibid.* s. 238

alltså väsentligt olika ut men från omgivningens perspektiv har de samma sexuellt utlevande beteende och båda degraderas stadigt från positionen som duktig flicka (flickvänsmaterial) till positionen som sexuellt lösaktig (hora).

Etnologen Maria Bäckman visar i sin avhandling hur den tjej som fått rykte om sig att vara lösaktig tappar sin sociala status just på grund av sin sexuella tillgänglighet, då hon inte längre befinner sig i en position för killar att "erövra".⁸⁷ Ella och Olivias ursprungspositioner som flickvän respektive oskuld innefattade alltså en sexuell otillgänglighet som i sig premierades då det möjliggjorde görandet av en normativ femininitet. Trots deras olika riktningar och syften så ledde dock det sexuellt utlevande beteendet till att båda degraderades till slampor. Därmed verkar riktning och syfte vara mindre viktigt för tolkningen av deras beteenden. Orsaken eller aktörskapet verkar alltså inte påverka tolkningen av de sexuella beteendena, då de i slutändan bestraffas oavsett. Bäckman skriver följande om sexuellt handlingsutrymme och status: "Fortfarande verkar sexualiteten således vara ett område där killarna har förutsättningar att förbättra sitt anseende medan tjejerna riskerar att drabbas av ovälkomna statusbyten."⁸⁸ Medan killarna snarare erhåller status genom sexuell erfarenhet verkar det alltså fortfarande vara så att tjejernas sexuella beteende blir hårt reglerat i en social ordning.

Efter att ha analyserat tjejerna i ungdomsromanerna som faktiskt hävdar sitt sexuella handlingsutrymme och ger uttryck för lust och kåthet drar jag främst två slutsatser. För det första förstår jag dem som sexuella subjekt i högre utsträckning än de oförstående flickorna. Jag menar alltså att de har tillgång till en position som påbjuder subjektskap i större utsträckning än vad de oförstående flickorna har, inte att de *är* subjekt i högre utsträckning. De initierar aktivt sexuella möten och bejakar sina känslor av lust och kåthet. I dessa romaner skildras lustbejakande sexuella möten där jag tolkar både tjejerna och killarna som lika starka aktörer och där båda har utrymme att vara initiativtagande. För det andra drar jag slutsatsen att efter dessa sexuella möten, alltså som en reaktion på deras sexuella beteenden, så bestraffas dessa tjejer av omgivningen. Deras sexuella handlingsutrymme kan alltså tolkas som relativt stort i stunden, men begränsas därefter genom den stigmatisering och sociala degradering som tjejerna får utstå.

Representationer av utlevande kvinnlig sexualitet som stigmatiserad förmedlas här av ungdomsromanerna. För att ta ett kliv tillbaka, ut ur fiktionen, kan jag konstatera att det är en problematisk bild av lustbejakande sexualitet som förmedlas till den tänkta läsaren. Representationer av unga tjejer som aktivt utökar sitt sexuella handlingsutrymme verkar nästan

87 Ambjörnsson (2003) s. 188

88 Bäckman, Maria (2003) *Kön och känsla. Samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet*, s. 107

alltid följas av social bestraffning och degradering. Sällan skildras unga tjejer som på ett oproblematiskt och lustfyllt sätt lever ut sin sexualitet utan att uppleva någon form av bestraffning utifrån. Dessa representationer bidrar således till en bild av unga tjejers sexualitet som något problematiskt och som fortfarande är starkt förknippat med stigmatisering.

3. I förhållande till normen: Maskulinitet

Olika göranden av maskulinitet i ungdomsromanerna resulterar i olika stort sexuellt handlingsutrymme för protagonisterna. Till skillnad från tjejerna i ungdomsromanerna som tenderar att antingen inrätta sig i en normativ femininitet eller aktivt göra motstånd mot den genom sexuellt utlevande beteenden så verkar killarna göra maskulinitet på mer snarlika sätt. Hegemonisk maskulinitet verkar för killarna alltid finnas närvarande som ett ideal att förhålla sig till och agera utifrån. Jag kommer i denna del av analysen titta närmare på representationer av maskulinitet och hur dessa både kommunicerar och producerar sexuellt handlingsutrymme. Under den första rubriken i denna del, "Förhandlande maskulinitet och inträde via (hetero)sexualitet", kommer jag att analysera de protagonister som befinner sig i en mer *förhandlande* position, det vill säga göranden av maskulinitet som rör sig mellan olika statuslägen. Jag kommer även att beskriva vilka faktorer som fungerar reglerande av det sexuella handlingsutrymmet för dessa killar. Under den andra rubriken, "Hegemoniskt iscensättande", kommer jag att analysera göranden av *hegemonisk* maskulinitet och titta närmare på hur dessa påverkar sin omgivning och konstruerar sexuellt handlingsutrymme.

3.1. Förhandlande maskulinitet och inträde via (hetero)sexualitet

Till och med din syrra är tuffare än dej, säger Johan med en överdriven vuxenröst. Jag tänker bara på ditt bästa. Du måste gå vidare här i livet, typ utvecklas. Fortsätter du vara så här feg kommer din lillsyrra bli av med oskulden före dej.⁸⁹

I romanen *Bögslungan* så beskrivs protagonisten Max som blyg, sexuellt oerfaren och lite tillbakadragen. Hans bästa kompis Johan däremot har haft sex med flera tjejer och har betydligt högre status än vad Max har. Johan är överlag schysst mot Max. Deras vänskap är ömsesidig, men han är också snabb att döma Max och reta honom för att han är oerfaren. I flera av ungdomsromanerna skildras så kallade *snälla killar*. Dessa killar beskrivs som sexuellt oerfarna, osäkra, vänliga, inkännande och försiktiga. Inte sällan har de låg status i kompisgänget och även om de är omtyckta och uppskattade för sin vänlighet så har de alltid lägre social status i förhållande till de killar som gör anspråk på mer hegemonisk maskulinitet och som har sexuell erfarenhet. Det är främst sju stycken ungdomsromaner som uppvisar denna typ av förhandlande maskulinitet.⁹⁰

89 *Bögslungan*, s. 31

90 *Den jag är, Ung, bög och jävligt kär, Bögslungan, Det är så logiskt alla fattar utom du, Regn och åska, Bäst i laget*

Även John i romanen *Fifteen love* får ovälkomna råd från sin bästa kompis Gabriel om hur han ska gå till väga för att få ha sex med en tjej, ”Du är min favoritelev och innan den här kvällen är slut lovar jag att du kommer att få ligga om du fortsätter att lyssna på mig.”⁹¹ Gabriel är väldigt sexuellt erfaren och tar varje chans han får att referera till John som sin lärjunge som han ska hjälpa och lära upp så att John äntligen kan få ha sex. John som är femton år behandlas som en okunnig lillebror av Gabriel som är två år äldre, således är maktbalansen ständigt ojämn och Johns låga status i förhållande till Gabriel gör sig gång på gång påmind.

Både Max och John förstår jag som representanter för mer *förhandlande* typer av maskulinitet. Som jag beskrivit under rubriken ”Teori” så utgår jag ifrån Connells teorier om maskulinitet då jag analyserar göranden av kön i romanerna med pojktoprotagonister. Connell menar att maktrelationer inom gruppen män producerar såväl underordnade maskuliniteter – till exempel homosexuella, icke-vita och arbetarklassmän – som överordnade och mer privilegierade maskulinitetsideal förkroppsligade av vita, heterosexuella medelklassmän.⁹² Jag använder mig av Connells begrepp *hegemonisk maskulinitet* för att syfta till den överordnade, mest privilegierade form av maskulinitet. Märk väl att denna typ av maskulinitet inte alltid behöver förkroppsligas av en vit, heterosexuell medelklassman utan betecknar istället den överordnade form av maskulinitet som befästs inom en viss kontext. När jag talar om hegemonisk maskulinitet inom ramen för ungdomsromanerna syftar jag främst på specifika göranden, alltså manifestationer av maskulinitet som hierarkiskt överordnas andra typer av göranden. Då jag i mitt material inte kan urskilja någon karaktär som genomgående kan förstås som hegemonisk så använder jag snarare detta begrepp för att synliggöra enskilda göranden av maskulinitet som överordnas andra och som fungerar som ideal. Jag använder mig även av Connells begrepp *underordnad maskulinitet* som syftar till homosexuella män eller män vars könsuttryck i sin kontext förstås som alltför feminina.

För att lättare kunna applicera Connell på mitt material så har jag omdefinierat och omformulerat två av begreppen. Det som Connell kallar för delaktighet refererar jag istället till som *normativ maskulinitet* och Connells begrepp marginalisering kallar jag istället *förhandlande maskulinitet*. Förutom att ombenämna dessa två begrepp utökar jag definitionen av begreppen. Med delaktighet menar Connell en maskulinitetsrelation som inte lever upp till det ideala hegemonisk maskulinitet men som fortfarande tjänar fördelar på hegemonins överordning. I ungdomsromanerna är det denna typ av maskulinitet som vanligen är den normativa, varför jag istället kommer att referera till delaktighet som normativ maskulinitet. Medan hegemonisk maskulinitet syftar till specifika

och *Fifteen love*

91 *Fifteen love*, s. 170

92 Connell (2008)

göranden så använder jag normativ maskulinitet för att peka på det normativa, manliga kollektivet. Normativ maskulinitet syftar alltså främst på en normerande, manlig gruppgemenskap där hegemonisk maskulinitet är idealet och där det stundtals också manifesteras i olika hegemoniska göranden.

Connell använder begreppet marginalisering för att hänvisa till maskuliniteter inom marginaliserade eller underordnade klasser eller etniciteter. Jag använder istället begreppet förhandlande maskulinitet för att belysa en flytande position som kan röra sig mellan både underordnad och normativ maskulinitet beroende på kontext. Förhandlande maskulinitet kan alltså vara ett uttryck för maskulinitet inom en underordnad social klass som i en viss kontext premieras som normativ men som i förhållande till hegemonisk maskulinitet förstås som underordnad. Till skillnad från Connells förståelse av begreppet marginaliserad så menar jag att förhandlande maskulinitet inte nödvändigtvis behöver syfta till underordnade klasser eller etniciteter, utan använder det snarare för att belysa en position som kan förflyttas mellan normativ och underordnad maskulinitet, oavsett klass eller etnicitet.

I romanen *Den jag är* är protagonisten Joakim en ganska lågmäld kille, även han är sexuellt oerfaren och har inte exceptionellt låg status men är en person som inte sticker ut i sociala sammanhang. Han har en bästa kompis, Bruno, och en storebror, Markus, som båda är mer sexuellt erfarna och som då och då försöker ”pusha” honom in i ett heterosexuellt möte. En kväll står Joakim i köket och pratar med Markus som pressar honom med frågor om Joakim är kär i någon eller om det finns någon tjej som han vill ha.

- Jag kommer inte på någon.

- Då bestämmer jag. Jossan. Hon är väl snygg?

- Jo då. Men hon är ju din.

- Tycker du att hon är snygg så får du henne. Kom så går vi och ringer.

Markus reser sig. Joakim hugger tag i hans arm så att han tappar balansen och dunsar tillbaka ner på stolen igen.

- Menar du allvar?

- Visst för fan, du kan ta henne.⁹³

Markus säger här att han ska ”ge bort” en tjej som han betecknar som sin egen till Joakim, som en broderlig gåva. Här tydliggörs och praktiseras en maktobalans där Markus som besitter högre status i och med sin sexuella erfarenhet är i positionen att ”ge bort” en av sina tjejer till Joakim, han visar

⁹³ *Den jag är*, s. 24

här att han har så många tjejer att han till och med har råd att avvara en av dem.

Den amerikanska queerteoretiska forskaren Eve Kosofsky Sedgwick har i sin bok *Between men*⁹⁴ undersökt homosociala relationer mellan män i engelsk litteratur. Homosocialitet är begreppet som Sedgwick använder för att benämna enkönade manliga sammanslutningar där makt över kvinnor och underordnade maskuliniteter reproduceras. Sedgwick menar att homosociala relationer mellan män inom litteraturen även rymmer homosexualitet och att queera läsningar av dessa kan omformulera litterära relationer som tidigare lästs som vänskapsrelationer. Det homosociala bandet mellan män, menar Sedgwick, bygger till stor del på upprätthållandet av heterosexuella uttryck.⁹⁵ För att inte den homosociala relationen ska *spilla över* till homosexualitet måste ett ständigt sexualiserande av kvinnor reproduceras. Kvinnan används alltså som en viktig markör för männens homosociala samvaro, och behandlas därför ofta som ett objekt eller som en bytesvara i den homosociala relationen.

And in general, the Prince's erotic perceptions are entirely shaped by the structure of the male traffic in women – the use of women by men as exchangeable objects, as counters of value, for the primary purpose of cementing relationships with other men.⁹⁶

I det här exemplet beskrivs hur användandet av kvinnor som bytesvaror främst fungerar cementerande av homosociala relationer. Sedgwicks teori om homosociala relationer kan förklara varför Markus erbjuder Joakim en av sina tjejer som ”present”. Citatet ovan där Markus har erbjudit Joakim en tjej har föregåtts av ett samtal mellan bröderna där Markus som är äldre och mer erfaren frågar Joakim hur läget är och om han är intresserad av någon tjej eller inte. Jag tolkar detta samtal som ett uttryck för förtrolighet och omtanke där Markus faktiskt oroar sig för sin lillebror och därför öppnar upp för ett samtal när de är ensamma. De uttryck som visas i denna skildring bryter på flera sätt mot en normativ maskulinitet. Markus visar egenskaper som lyhördhet, omvårdnad, empati och mjukhet som alla bryter mot ett hegemonisk görande av maskulinitet. När Joakim inte kan stilla Markus oro genom att bekräfta ett heterosexuellt begär så erbjuder Joakim honom en av sina tjejer istället. Med hjälp av Sedgwick förstår jag det som att det förtroliga samtalet som anspelar på typiskt feminint kodade egenskaper resulterar i att det homosociala bandet riskerar att spilla över på homosexualitet. Markus får alltså *homosexuell panik* och måste förhindra detta genom att reproducera heterosexuella relationer. Detta gör han genom att tala objektifierande om en tjej han har en sexuell relation med, han reproducerar kvinnan som ett sexuellt objekt samtidigt som han erbjuder

94 Sedgwick, Eve Kosofsky (1985) *Between men. English Literature and Male Homosocial Desire*

95 Ibid. s. 89

96 Ibid. s. 123

henne till Joakim för att cementera deras homosociala relation.

Hammarén har i sin intervjustudie med unga män visat hur samtal kring (hetero)sexualitet fungerar som en gränsbevarande mekanism som upprätthåller en normerande sexualitet.⁹⁷ Genom att ständigt positionera sig som heterosexuell inför andra män, ofta genom att sexualisera kvinnor och skryta om sexuella bedrifter, säkerställer killarna sin plats i gemenskapen inom gruppen. Det är precis vad killarna i ungdomsromanerna gör i exemplen ovan, de uppehåller sig vid samtal kring heterosex och de sexualiserar jämgamla tjejer i syfte att hävda sin egna maskulina status. Genom att betona sina egna sexuella erfarenheter och samtidigt verka för att deras kompisar också ska bli (hetero)sexuellt aktiva så reproducerar de sig själva inom en normativ maskulinitet.

Jag menar liksom både Connell och Hammarén att maskulinitet innefattar en mängd göranden och iscensättanden som varierar över tid och rum. Hur maskulinitet förstås som normativ förändras alltså kontextuellt och ser inte alltid likadant ut. Genom att göra maskulinitet, eller att *iscensätta* maskulinitet, som i kontexten förstås som normativ skapar män en samhörighet till varandra. De Andra, kvinnor samt män som faller utanför normen, fungerar som gränsbevarande gentemot den konstruerade gemenskapen. Genom att reproducera normativ maskulinitet säkrar mannen sin plats i gemenskapen och genom att ständigt visa vad han *inte* är säkerställer han sin position inom gruppen. Samma typ av avståndstagande har O'Donnel och Sharp visat i sin studie *Uncertain Masculinities* där de genom intervjuer kunnat konstatera att avståndstagandet från ”feminina” eller ”annorlunda” beteenden stärker den maskulina gruppidentiteten.

Given that identity is partly defined in terms of who one sees as 'different' and 'other', the lads avoided behaving in ways they might have seen to be weak or feminine, routinely talked of girls as sex objects and tried to treat most girls as such, and adopting aggressive and insulting attitudes to gays and to members of other ethnic groups.⁹⁸

Problemet med dessa förhandlande killar i ungdomsromanerna är att de inte till fullo har lyckats säkerställa sin position som heterosexuella på grund av att de inte genomgått den sexuella initieringen. Därför kan de inte heller erhålla en hög status inom gruppen, inte i förhållande till de killar som haft sex och som därför har ”bevis” på sin heterosexualitet. Vad som räddar de här killarna är deras förhållandevis låga ålder. Ungdomsåren är den tiden då de flesta unga genomgår sin sexuella initiering⁹⁹ och därför finns det ett visst utrymme för en normativ maskulinitet som inte

97 Hammarén (2008) s. 158

98 O'Donnel, Mike & Sharpe, Sue (2000) *Uncertain Masculinities. Youth, Ethnicity and Class in Contemporary Britain*, s. 43

99 I det här fallet förstår jag *sexuell initiering* som det första heterosexuella mötet med en annan person, eller det första heterosexuella samlaget.

än kunnat hävda sin heterosexualitet genom samlag. Av den anledningen så förpassas inte dessa killar till en position som den Andre (underordnade maskuliniteter) utan kan fortfarande erhålla en plats inom gruppen, men alltid med lägre status i förhållande till de killar som har heterosexuell erfarenhet, och alltid i gränlandet till normativ maskulinitet. De killar som exemplifierats hittills och som jag förstår som representanter för en förhandlande maskulinitet är alltså tämligen begränsade i sitt sexuella handlingsutrymme. I och med att de inte visat prov på heterosexualitet genom heterosexuella samlag så verkar de i homosociala relationer befinna sig i en mer utsatt position. De får utstå mer press utifrån och det heteronormativa kravet gör sig ständigt påmint för dessa killar.

De oerfarna killarnas press från kompisarna att ha sex är alltså väldigt påtaglig. Med spelad välmening tipsar och coachar deras vänner dem för att knuffa dem i rätt riktning, in i fällan där heterosexualitet och därmed normativ maskulinitet kan säkerställas. Här kan man fråga sig varför det är så viktigt för killarna i omgivningen att även deras kompisar genomgår den sexuella initieringen. Eftersom det är gruppen som är central så ligger det i alla dess medlemmars intresse att en normativ maskulinitet upprätthålls. Eftersom maskulinitet ständigt reproduceras fungerar görandet, eller iscensättandet, också som ett ständigt prov på maskulinitet. Görandet i sig skiljer agnarna från vetet och sållar ut de medlemmar som inte platsar. Gruppen skadas av medlemmar som inte passar in. De här medlemmarna påverkar hela gruppidentiteten och därför måste det ständiga test som är iscensättande av normativ maskulinitet fungera som gränsvakt, som innefattande eller uteslutande ur gemenskapen. Markus, Gabriel och Johan tjar på och pressar sina kompisar att ha sex därför att deras osäkra position i gränlandet mellan normativ maskulinitet och underordnad maskulinitet riskerar att spilla över på dem själva, medlemmar i en sådan osäker position utgör ett hot för hela det projekt som är görandet av normativ maskulinitet.

Simon i *Bäst i laget* illustrerar hur denna gruppmentalitet fungerar och hur problematiskt och framför allt begränsande görandet av maskulinitet faktiskt är. Först och främst är Simon fotbollsspelare i ett lag i den Stockholmsförort där han bor, han är bäst i sitt fotbollslag och får stort erkännande av kompisar, tränare och familj. Att vara bra på sport, och framför allt en sådan maskulint kodad sport som fotboll, kan fungera som ett starkt incitament för hög status i en maskulin grupp-gemenskap. Men i Simons fall är det färdigheterna i fotboll som är hans främsta räddning från att förpassas till en position som underordnad. Simon har flera av de egenskaper som inom gränserna för normativ maskulinitet förstås som svaga eller feminina, alltså som underordnad maskulinitet. Han är blyg, vänlig, lågmäld, omtänksam och sexuellt oerfaren. Dessutom kommer han från en den marginaliserade arbetarklassen och ges därför lägre status än till exempel

lagkamraten Klas som kommer från en medelklassbakgrund.

Simons mer förhandlande görande av maskulinitet får utstå sanktioner vid flera tillfällen i romanen. Då han sitter på pendeltåget på väg till den fest inne i stan där han för första gången ska träffa Emma blir han sexuellt trakasserad av två äldre tjejer som kommer och sätter sig på sätena mitt emot honom.

- Vad säger du? sa den ena tjejen utan att ta blicken från Simon.

- Jodå, sa den andra.

- Oskuld?

- Definitivt.

De skrattade.

- Mammas pojke?

- Snarare frökens.

- Bög?

- Nej, det tror jag inte. Lite blyg bara.

- Nu blir han generad. Ser du hur kinderna rodnar?

- Sött.

- Mycket.

Det var björnhetsning. Simon kände tårar tränga fram.¹⁰⁰

Till den här sekvensen hör att det även befinner sig fem killar i tågagnen som bevittnar händelsen och som blir provocerade av att det kommer fram två äldre, snygga tjejer och sätter sig vid Simon. Efter en stund ansluter sig två av killarna och tillsammans med tjejerna fortsätter de att trakassera Simon där han sitter. Simon ställer sig upp för att gå av och ta sig ur situationen då en av killarna hindrar honom genom att sätta upp sin arm framför honom. Till slut låter de honom passera och kliva av tåget samtidigt som de ropar ”Hälsa mamma!”.

Tjejerna som kommer fram till Simon reproducerar en normativ förståelse av maskulinitet då de framför honom resonerar kring huruvida han är oskuld eller ej. De placerar honom utanför en normativ maskulinitet och förlöjligar honom genom att kommentera att han alternativt är bög, alltså tillhör en underordnad maskulinitet. Det faktum att Simon inte svarar tillbaka, blir aggressiv och hotfull utan istället sitter tyst och rodnar fungerar bekräftande för den position Simon nu befinner sig i. Om Simon befinner sig inom ett mer normativt görande av maskulinitet då han spelar fotboll så blir det i den här skildringen tydligt att han istället befinner sig i en mer underordnad position. Beroende på kontext så tolkas alltså dessa göranden av maskulinitet på olika sätt, varför jag förstår

100 *Bäst i laget*, s. 21-22

Simon som förhandlande. Simon blir i tågvarnen behandlad som ett objekt då de diskuterar och ”utvärderar” honom utan att tilltala honom direkt som ett subjekt. Objektivisering i sig begränsar subjektets handlingsutrymme, som jag med hjälp av Iris Marion Young visat under rubriken ”Flickans sexuella initiering”. Att Simon blir objektifierad kan således i förlängningen leda till att hans subjektspostion ”tappar legitimitet” och begränsar hans aktörskap även i sexuella sammanhang.

Att det finns andra killar som uppträder aggressivt och utmanande förstärker den hierarkiska dynamik som etableras i tågvarnen. Det fysiska maktutövande som sker då en av killarna håller upp sin arm framför Simon och hindrar honom från att kliva av tåget kan förstås som ett slutgiltigt test av normativ maskulinitet då de äldre killarna bedömer Simon som underordnad och av barmhärtighet låter honom löpa. Connell talar om förkroppsligad maskulinitet inom kontexten idrott och nämner att kroppen används som ett sätt att positionera sig hierarkiskt i förhållande till andra män. Jag menar att detta resonemang även kan användas för att förstå det som händer Simon i tågvarnen då den främmande killen hindrar honom från att kliva av. ”Dessa sociala genusrelationer både realiseras och symboliserar i det kroppsliga uppträdandet. [...] De fungerar som ett slags symboliskt bevis på männens överlägsenhet och deras rätt att härska.”¹⁰¹

Att hävda sig som fysiskt starkare gentemot en annan man fungerar positionerande på samma sätt som män berättigat sin dominans gentemot kvinnor genom sin fysiska överlägsenhet. Kroppen blir ett instrument genom vilket göranden av hegemonisk maskulinitet paraderas framför andra män. Genom en så pass enkel rörelse, som utåt sett ”inte ens” är våldsam, som att hålla upp armen framför någon manifesteras hegemonisk maskulinitet. Den svagare individen, i det här fallet Simon, behöver bara stanna upp inför det symboliska hinder som är en okänd mans arm för att hierarkin ska ha cementerats i tågvarnen. Det centrala här är att en fysisk sammandrabbning inte på något vis är nödvändig, gesten är snarare symbolisk och en manifestation av hegemonisk maskulinitet.

Även då Simons sexuella initiering sker är han i en underordnad position i förhållande till Emma som har tidigare erfarenheter av sex och som dessutom är en stark och initiativtagande person. Då han kommer hem till henne för första gången är det Emma som tar initiativet till att kyssa honom inne på sitt rum. Hon säger även att hon inte riktigt själv förstår varför hon gillar honom ”Jag menar, det är klart att jag gillar dig, men jag begriper inte varför. Du såg så bortkommen ut. Som en liten sommarkatt som blivit kvar på landet.”¹⁰² Emma tycker att Simon är söt och jämför honom med en bortkommen sommarkatt, en liknelse som knappast för tankarna till hegemonisk

101 Connell (2008) s. 95

102 *Bäst i laget*, s. 67

maskulinitet. När de hånglat på rummet en stund kommer Emmas mamma in på rummet och får syn på Simons stånd genom byxorna, hon ler och uppmanar dem att ”vara försiktiga” och går sedan. Simon skäms väldigt mycket över det inträffade. Emma tröstar honom genom att säga att det hade varit mer pinsamt om han inte hade fått stånd alls. Ytterligare något som befäster skildringen av Simons maskulinitet som mjuk och förhandlande är när han och Emma ska ha sex och Simon slaknar varpå Emma fnissar. Simon skäms och situationen beskrivs som oerhört beklämmande för Simon som inte kan ”presteras”. Efter en stund kan de genomföra samlaget och Simon känner sig överlycklig över att äntligen haft sex.

Det som sker efter samlaget är intressant. Det förekommer nämligen en förskjutning i Simons görande av maskulinitet, en upphöjning av hans statusposition. Efter att de haft sex säger Emma ”Pinsamt att jag blir så blöt”¹⁰³ varpå Simon svarar på samma sätt som Emma tidigare gjort då han skämdes över sitt stånd som synts genom byxorna, nämligen ”Det hade varit mer pinsamt om du inte blivit det.” Detta replikutbyte kan tolkas som ett uttryck för Simons förhöjda status efter den sexuella initieringen. En maktförskjutning sker då det först var Simon som skämdes och Emma som ”tröstade”. Men efter de haft sex så är det plötsligt den orädda och initiativtagande Emma som skäms, och Simon som tröstar. Efter samlaget har Simon ett nyvunnet självförtroende och när fotbollslagets tuffaste och mest sexuellt erfarna kille, Klas, som vanligt driver med honom och hånar Emma så bestämmer sig Simon för att det är nog. Han åker hem till Klas och säger att han inte tänker ta mer skit från honom. De slåss i Klas hall och Simon går därifrån som en vinnare.

Här har Simon tydligt gjort inträde i ett mer normativt görande av maskulinitet. Han har hävdats sin status som heterosexuell och han har uppträtt både aggressivt och våldsamt gentemot den normativa gruppens starkaste representant för hegemonisk maskulinitet. Att Simon plötsligt agerar aggressivt och startar ett slagsmål förstår jag som ett görande av hegemonisk maskulinitet, alltså ett performativt uttryck för en överordnad eller ideal maskulinitet. Genom att framgångsrikt visa uttryck för hegemonisk maskulinitet och samtidigt kunna utesluta göranden av underordnad maskulinitet erhåller Simon en plats inom den normativa gruppens gemenskapen. Det heterosexuella samlaget har tillåtit Simon att lämna den osäkra positionen som förhandlande.

Normativ maskulinitet kräver alltså ständiga prov på heterosexualitet. För de protagonister som uppvisar ett mer förhandlande görande av maskulinitet blir kravet än mer påtagligt på grund av att de många gånger står utan sexuell erfarenhet, men kravet att reproducera sig som heterosexuell gäller även för killarna inom den normativa gemenskapen. Att reproducera normativ maskulinitet, eller att aspirera till den, begränsar alltså det sexuella handlingsutrymmet. En viktig skillnad mellan

103 *Bäst i laget*, s. 75

göranden av maskulinitet och femininitet är dock relationen till den egna kroppen. Medan de oförstående flickorna som skildras i ungdomsromanerna har en problematisk relation till kroppen och sexualiteten så verkar de mer förhandlande killarna ändå ha större sexuellt handlingsutrymme på grund av de skildringar av onani som görs.

När John i romanen *Fifteen love* inledningsvis beskriver familjens nya städerska Violetta tillägger han omedelbart ”Jag måste runka för andra gången ikväll.”¹⁰⁴ Onani, eller solosex, framstår som en självklarhet för John. Han må stå utan sexuella erfarenheter med andra, men hans egen sexualitet verkar lustbejakande och okomplicerad. I romanen *Bäst i laget* skildras redan i kapitel två hur Simon går upp på sitt rum och tar fram en porrtidning: ”Kvinnorna var vackra. Simon kunde knappt förstå att de fanns på riktigt, men det gjorde de uppenbarligen. Vid tredje bilden åkte handen automatiskt ner i byxan.”¹⁰⁵ Precis som för John skildras onani som något okomplicerat och självklart. Inte någon gång ställs frågor från pojkprotagonisterna om hur man onanerar eller hur kåthet känns. Även om Simons göranden av maskulinitet blir begränsande och förlöjligande av omgivningen, som i exemplet i tågvaggen, så är hans relation till sin egen kropp och sexualitet tämligen oproblematiske. Handen åker ”automatiskt ner i byxan” på Simon och skildringarna av onani beskrivs enbart som lustfyllda och okonstlade.

Det sexuella handlingsutrymmet verkar begränsat för de killar som uppvisar mer förhandlande drag av maskulinitet *såväl* som för dem som befinner sig inom en normativ maskulinitet. Kravet om heterosexuell erfarenhet och att ständigt reproducera sig själv som heterosexuell i förhållande till omgivningen verkar avgörande för att inte placeras i kategorin som underordnad. Att de förhandlande killarna har en oproblematiske och lustbetonad relation till sin egen kropp och sexualitet är en viktig skillnad mellan hur pojkprotagonister och flickprotagonister skildras. Möjligheten att verka som ett sexuellt subjekt i sexuella möten har sin grund i den egna sexualiteten. Av den anledningen har dessa killar från början bättre förutsättningar än de oförstående flickorna att aktivt verka som sexuella subjekt och hävda sexuellt handlingsutrymme. Men trots detta ”försprång” måste ändå de förhandlande killarna hävda sin sexuella rätt i förhållande till andra killar genom heterosexuell erfarenhet och positionerande inom en maskulinitetshierarki. Hammarén har gjort samma analys utifrån sitt intervjumaterial: ”Den heteronormativa ordning som förfäktar att män ska ligga med kvinnor för att göras normala, drabbar och reglerar således också *heterosexuella* killar.”¹⁰⁶ Hammarén understryker att göranden av maskulinitet också begränsar heterosexuella killars sexuella handlingsutrymme och inte bara dem som förstås som underordnade i

104 *Fifteen love*, s. 17

105 *Bäst i laget*, s. 8

106 Hammarén (2008) s. 221

heteronormativ kontext. Kravet verkar vara så starkt att de killar som ännu inte kunnat bevisa sin heterosexualitet genom sexuell erfarenhet är en fara för hela den normativa gruppgemenskapen. De som befinner sig inom en normativ maskulinitet eller de som aspirerar på den, alltså förhandlande maskuliniteter, har inget som helst utrymme att varken identifiera sig som något annat än heterosexuella eller ge uttryck för att de faktiskt inte vill ha sex alls. För att bli man, för att göra normativ maskulinitet, krävs alltså heterosexuella göranden och ett ständigt sexuell begär.

Representationer av så kallade förhandlande killar cementerar dels en förståelse av ”snälla killar” som hierarkiskt underordnade, och dels betydelsen av heterosexuella praktiker som avgörande för en position inom normativ maskulinitet. Sällan förmedlar ungdomsromanerna representationer av killar som uppvisar en mer förhandlande maskulinitet utan att dessa karaktärer har låg status i förhållande till andra maskuliniteter. Kravet om heterosexualitet verkar dock lika starkt för förhandlande maskuliniteter såväl som för normativa maskuliniteter. Ungdomsromanernas representationer av maskulinitet befäster att den enda giltiga vägen till att erhålla status och förtjäna en plats inom en normativ gemenskap är genom heterosexuell erfarenhet. Att ha sex med tjejer blir ett verktyg för killarna att tjäna status och respekt i en maskulinitetshierarki. Representationer av heteronormativitet gör sig gällande genom ungdomsromanerna och reproducerar således också heteronormativa tolkningar av texten hos läsaren.

3.2. Hegemoniskt iscensättande

Jag har aldrig träffat någon som är biffigare än Gabriel.

Själv är jag lika klen som blek och har råttfärgat hår. Jag är glad att Gabriel vill umgås med mig över huvud taget.

Gabriel har legat med sammanlagt nitton tjejer. Det är sjukt mycket och han har lovat att han ska fixa en tjej till mig. Han säger att om inte jag blir av med oskulden innan året är slut ska jag få femtusen kronor av honom.¹⁰⁷

I *Fifteen Love* ser protagonisten John upp till sin vän Gabriel som beskrivs som tuffare, större och med mer sexuell erfarenhet. John är femton år och umgås nästan uteslutande med den två år äldre Gabriel som han idealiserar. Gabriel symboliserar ett mer hegemonisk görande av maskulinitet medan John, som jag visat under rubriken ovan, måste förstås som en mer förhandlande karaktär. I denna del av analysen kommer jag att närmare undersöka hur denna diskrepans mellan det

107 *Fifteen love*, s. 30

överordnade idealet och de mer förhandlande och underordnade typerna av maskulinitet förhåller sig till varandra och hur detta påverkar det sexuella handlingsutrymmet. Jag kommer främst att använda mig av romanerna *Fifteen Love*, *Sjutton år och skitsnygg* och *Ung, böj och jävligt kär*.

Ingen av romanerna ur mitt material skildrar protagonister som uppvisar ”renodlad” hegemonisk maskulinitet utan samtliga kan snarare analyseras som mer normativa, förhandlande eller underordnade typer av maskulinitet. Detta betyder dock inte att ett hegemoniskt görande av maskulinitet är frånvarande. Inom den normativa gruppgemenskapen visas ständigt göranden av hegemonisk maskulinitet, det vill säga olika typer av uttryck för ett överordnat maskulinitetsideal. Hegemonisk maskulinitet förstår jag alltså mer som idealiserande göranden snarare än en fast position, men som alltid finns närvarande som ett ideal att förhålla sig till.

Vid ett tillfälle när John och Gabriel med hjälp av falsk legitimation tagit sig in på en pub för att dricka öl ger Gabriel John en lektion i hur *man* ska tänka när det kommer till tjejer.

- Alla punchiga killar får gärna fortsätta drömma om Åsa Bredow och Sandra Svensson, så lämnar dom alla fula härliga knullkåta brudar till oss, fortsätter Gabriel.

Gabriel håller upp sitt ölglas och vi skålar.

- Dessutom är dom fula brudarna så ovana, så dom knullar varje gång som om det var den sista, och det är ju inte helt fel.¹⁰⁸

Gabriel menar att de snygga och populära tjejerna är dåliga att ha sex med för att de inte anstränger sig eller är uppskattande nog gentemot killen. Därför, menar Gabriel, ska han och John istället försöka ha sex med fula tjejer då de visar uppskattning och ”knullar varje gång som om det var den sista”. Gabriel pratar här om tjejer som varor med olika högt eller lågt värde. Han presenterar det heterosexuella spelet som en marknad där tjejerna beroende på en rad faktorer, däribland utseende, har olika värden och där männen, i det här fallet han och John, utgör konsumenterna. Hammarén har i sin intervjustudie med unga killar visat på liknande beteenden men då med fokus på tjejernas sexuella erfarenheter. Killarna i Hammaréns studie menar att en tjej som inte haft sex alls eller som haft väldigt få sexpartners är en ”dyr” tjej medan de tjejer som haft många sexpartners och tagit stort sexuellt utrymme är ”billiga”. Enligt Hammarén handlar detta egentligen inte om tjejernas erfarenheter i sig, snarare fungerar tjejerna som statusmarkörer killar emellan.

En önskan om att träffa en tjej som inte är ”för lätt” skulle därmed kunna ses som en form av *mansstatustävlan*, det vill säga att tjejens anseende avgör killens ”marknadsvärde” (bytesvärde) bland *andra* killar. En ”dyr” tjej har per definition högt marknadsvärde och ger

108 *Fifteen love* s. 170-171

således ”ägaren” (killen) status.¹⁰⁹

Samtalet som Gabriel och John för kan utifrån Hammaréns studie förstås som en typ av homosocialt spel där maskulinitet iscensätts och positionering görs i förhållande till både varandra och till andra killar, snarare än en faktisk taktik om vilka tjejer de ska försöka ha sex med.

Skillnaden mellan Hammaréns exempel och passagen i *Fifteen Love* är att killarna i intervjustudien uppvisar en mer förhandlande maskulinitet, alltså en hierarkiskt mer osäker position, medan Gabriel uppvisar ett mer hegemoniskt görande av maskulinitet. Killarna från Hammaréns exempel kan tolkas som att de försöker klättra på den stege som är görandet av maskulinitet. Genom att vara tillsammans med en ”dyr” tjej så stärker de sin status gentemot andra män. Gabriel däremot kan tolkas som en, i ungdomsromanerna, ovanligt stark representant för hegemonisk maskulinitet är mycket mer säker i sin position, särskilt i förhållande till John och kan därför bortse från denna tävlan om tjejer. Gabriel som har mer sexuell erfarenhet och därmed också högre social status än John är den som levererar denna kontroversiella strategi, att de ska satsa på fula tjejer – alltså tjejer med låg status, snarare än snygga tjejer – tjejer med hög status.

Gabriel har här tolkningsföreträde och är så pass framgångsrik i sitt görande av hegemonisk maskulinitet att han kan gå utanför den hierarkiska ordning som förutsätter att maskulinitetsstatus uppnås via tjejer med högt marknadsvärde. Gabriel är alltså så trygg i sin position inom en normativ grupp gemenskap och som överordnad man att han kan ha sex med tjejer med låg status utan att det påverkar hans egen status. Genom att samtidigt tala nedvärderande och sexualisera de här tjejerna lyckas han ändå befästa sitt görande av hegemonisk maskulinitet. Eftersom hans resonemang går ut på att han ska generera så mycket sexuell njutning som möjligt för eget syfte så lyckas han göra tjejernas position och status perifera i sammanhanget. Enligt Gabriels logik är det oviktigt om tjejerna har hög eller låg status. Det påverkar inte honom då hans enda och slutgiltiga syfte med projektet är att få maximal sexuell njutning.

Gabriel lyckas med sitt projekt att ragga upp en tjej som han menar är ful medan John inte lyckas ha sex med tjejens kompis utan istället kräks på krogtoaletten. Dagen efter kvällen på krogen funderar John över Gabriels beteende och känner sig illa till mods.

Jag kände det redan efter Amids när han hånglade med den där grisen och sedan lät mig lukta på hans fingrar för att jag skulle lära mig hur riktig fitta luktade. ”Känner du? Ful fet gris, ändå luktar fittan som franska ostron!” sa han.¹¹⁰

109 Hammarén (2008) s. 174-175

110 *Fifteen love*, s. 182

Gabriel tycker sig ha bevisat sin poäng för John då han hävdar att det inte spelar någon roll hur tjejen i fråga ser ut, eller har för social status, då hon till sin fysik ändå är densamma som alla andra tjejer. Hammarén menar att inom ramen för normativ maskulinitet ryms ett förakt gentemot kvinnor och homosexuella som ofta tar sig uttryck via sexualiteten.¹¹¹ Sättet som Gabriel talar om tjejen han haft sex med vittnar om ett sådant förakt där han manifesterar dels sitt eget heterosexuella görande och dels ett misogynt förhållande till kvinnor.

Tjejen som Gabriel haft sex med ges i romanen aldrig ett namn utan refereras till, av både Gabriel och John, som ”ful fet gris” vilket tyder på ett starkt förakt och avståndstagande. Ändå har Gabriel sex med henne. Detta bör förstås, som jag nämnt tidigare, som att sexet med en person som positioneras som underordnad, som näst intill smutsig/äcklig, inte på något sätt påverkar i det här fallet Gabriel och hans överordnade position då den är så pass hierarkiskt cementerad. Det är snarare tjejen i fråga som *blivit utsatt*, hon har blivit utsatt för Gabriel och inte tvärtom. Den amerikanska radikalfeministen Andrea Dworkin menar att det heterosexuella samlaget i sig alltid är ett uttryck för manlig dominans och att det ger män en känsla av ägande att ha penetrerande samlag med en kvinna. Dworkin diskuterar inte maskulinitet eller hur män förhåller sig till varandra i relation till samlaget men utvecklar istället hur denna känsla av ägandeskap uppstår i och med samlaget.

He can possess her as an individual – be her lord and master – and thus be expressing a private right of ownership (the private right issuing from his gender); or he can possess her by fucking her impersonally and thus be expressing a collective right of ownership without masquerade or manners.¹¹²

Dworkin menar att det heterosexuella samlaget bör förstås som det yttersta uttrycket för ägande, att mannen i och med penetreringen upplever ett ägandeskap av hela kvinnan – såväl politiskt och ekonomiskt som kroppsligt. Dworkin problematiserar inte samlaget och tycks inte se något som helst motstånd eller agens från kvinnans sida. Istället menar hon att det heterosexuella samlaget och kroppens anatomi förutsätter en över- och underordning som inte kan förstås på något annat sätt. Av den anledningen upplever jag hennes resonemang som problematiskt och något endimensionellt. Med det sagt vill jag ändå hävda att Dworkins teori om ägandeskap i vissa fall är högst tillämpbar.

I fallet då Gabriel skryter för John om sin sexuella *erövring* samtidigt som han refererar till tjejen som ”fet ful gris” förstår jag händelsen som ett uttryck för misogyni och triumf över en form av

111 Hammarén (2008) s. 211

112 Dworkin, Andrea (2007) *Intercourse*, s. 83

ägande. Han beordrar John att lukta på hans fingrar som ett bevis på att han varit *där*, ett bevis på att han *haft* henne – eller *ägt* henne. Jag menar att detta är ett av den hegemoniska maskulinitetens mest destruktiva uttryck, det misogyna förhållandet till kvinnor och till kvinnokroppen som fråntar kvinnors möjligheter att fullt ut verka som subjekt. Förhållandet mellan Tjejen och Gabriel kan mycket väl ha präglats av ömsesidighet och hennes vilja och agens kan ha varit minst lika stark som Gabriels. Men i förhållandet mellan Gabriel och John reduceras hon snabbt till ett objekt, ett objekt som bara duger till en enda sak – fysisk njutning för mannen.

Inom den normativa gruppgemenskapen som också förutsätter göranden av hegemonisk maskulinitet finns, som jag visat tidigare, ett explicit krav på heterosexuallitet. Historier om heterosexuella upplevelser, verkliga eller påhittade, är ett sätt för killarna i ungdomsromanerna att ständigt hävda sin position inom en normativ maskulinitet. I de romanerna där homosexuella killar skildras blir denna heteronorm tydligt manifesterad inom görandet av normativ maskulinitet.

Detta är tydligt i i romanen *Ung, bög och jävligt kär* där berättelsen kretsar kring två protagonister, Emilio som i början av berättelsen definierar sig som heterosexuell fotbollsskille och Filip som är homosexuell och går musikallinjen på gymnasiet. Emilio är en tydlig representant för ett mer hegemoniskt görande av maskulinitet, han har ett rykte om sig att vara en *player*¹¹³. Och han är en av dem som ständigt sexualiserar och objektifierar tjejer. När han blir förälskad i Filip vänds hela hans värld upp och ner och han genomgår en omfattande identitetskris. På skolan där Filip går har smygfotade bilder spridits, bilderna föreställer Emilio och Filip som kysser varandra på en strand. Emilio som gått till skolan för att träffa Filip ser bilderna och blir utskrattad och kallad bög av ett gäng killar. Med orden ”Jag är ingen fucking bög om ni tror det!”¹¹⁴ lämnar han gymnasieskolan i affekt.

Det var första gången i hans liv som han känt sig riktigt förnedrad, som om han stått naken inför alla människorna som hänskrattat åt honom. Hela den tunga förortsimgen hade försvunnit och på bara några sekunder hade han blivit reducerad till en fjolla.¹¹⁵

Emilio ifrågasätter hela sin person och tvingas omdefiniera maskulinitet. När sanningen om hans och Filips kärleksförhållande blir känt beskriver han hur han aldrig känt sig så förnedrad och hur han ”blivit reducerad till en fjolla”. Emilio kan inte vara homosexuell och samtidigt upprätthålla sin status inom en normativ gemenskap. Från att ha positionerats som en representant för normativ maskulinitet halkar han snabbt ner till kategorin underordnad maskulinitet vilket möjliggör de andra

113 Slang för kille med stor sexuell erfarenhet

114 *Ung, bög och jävligt kär*, s. 211

115 Ibid. s. 212

killarnas hån och trakasserier när de ropar ”bög” efter honom. Att Emilio svarar med meningen ”Jag är ingen fucking bög om ni tror det!” bör tolkas som ett motstånd mot den sociala degradering han genomgår, snarare än en sakupplysning. Från att ha befunnit sig i en position där hans sexuella handlingsutrymme utgick från hans tillgång till aktörskap, alltså där han verkat på den heterosexuella marknaden som ett subjekt, minskar nu Emilios sexuella handlingsutrymme avsevärt. De mer normativa görandena av maskulinitet, alltså de som förutsätter heterosexualitet, innefattar också ett aktivt handlande och ett tolkningsföreträde. Tidigare var Emilio den som aktivt raggade upp tjejer och var van att i sin överordnade position kunna välja och vraka på den heterosexuella marknaden. I och med att han ofrivilligt kommer ut som homosexuell blir han direkt degraderad till en underordnad position där hans sexualitet görs till allmänt åtlöje. Emilios olika positioner i en hierarkisk ordning av olika göranden av maskulinitet visar därför en direkt koppling till det sexuella handlingsutrymmet.

Emilio kämpar för att upprätthålla sin statusposition, dock utan framgång eftersom reproducerandet av heterosexualitet fungerar grundläggande i görandet av hegemonisk maskulinitet. Heteronormativiteten utgör gränser inte bara för sexualiteten utan också för könsidentiteten. Olika könsidentiteter förutsätter alltså olika sexualiteter, och inom denna logik kan endast hegemonisk maskulinitet, som den representeras här, göras inom ramen för heterosexualitet. Det blir här tydligt att förståelser av kön är tätt sammankopplade med sexuellt begär och att heterosexualitet fungerar som upprätthållande av ett maskulinitetsideal.

There is no gender identity behind the expressions of gender; that identity is performatively constituted by the very ”expressions” that are said to be its result.¹¹⁶

Enligt queerteoretikern Judith Butler görs kön likväl som genus genom *performativa* handlingar.¹¹⁷ Detta innebär att vi iklär oss kön och genom performativa handlingar, som ofta sker omedvetet, konstituerar och reproducerar kön enligt en kulturell förståelse av kön. Den kulturella förståelsen av kön varierar över tid och rum och kan även samvariera med flera olika förståelser och tolkningar av kön. Det är alltså därför det inte bara finns *en* typ av femininitet och *en* typ av maskulinitet. Butler menar att identitet är knutet till hur vi uppvisar kön.¹¹⁸ Enligt den binära logiken står man – kvinna i polaritet till varandra med det sexuella begäret som binder dem samman. Upprätthållandet av denna matris bygger på ett linjärt förhållande mellan *biologiskt* kön, *socialt* genus och *heterosexuellt* begär. Normbrott, eller Butlers mer specifika *gender trouble*, uppstår som hack i en rät linje då

116 Butler (1990) s. 25

117 Ibid. s. 24

118 Ibid. s. 17

någon avviker från normen i till exempel könsuttryck eller sexuellt begär. När bilderna på Emilio och Filip sprids på skolan så uppstår ett normbrott i görandet av maskulinitet som innebär att en representant för hegemonisk maskulinitet måste omdefinieras för sig själv och för andra. Emilios görande av maskulinitet i kombination med hans sexualitet framstår för det manliga kollektivet som obegripligt och svårdefinierat.

För Filip är homofobin och trakasserierna vardag, i skolan klottrar andra killar ”böggjävlar” på hans skåp och skriker efter honom i korridorerna. När dessa beteenden bestraffas av skolan läggs taktiken om och trakasserierna görs istället på mer diskreta sätt.

Hur mycket han än ville undvika det så uppmärksammade han ständigt hur Hampus satt med sin backslick i publiken och gjorde miner emot honom med förnedrande, sexuella anspelningar. Eller som när Hampus gick förbi honom med sitt skenheliga leende och viskade saker i Filips öra som: ”Blivit påsatt av någon idag?” eller ”Svalde du sperman igår?”¹¹⁹

Filip har i denna hierarki en tydlig position som underordnad där han inte är med och tävlar om en plats inom normativt görande av maskulinitet utan befinner sig tämligen fastlåst i sin position, på grund av hans öppna sexuella läggning. För de andra killarna som gör normativ maskulinitet fungerar Filip, precis som tjejerna, som den Andre. Det är alltså en position som verkar definierande av den normativa maskuliniteten. Trakasserierna fungerar i det här fallet som ett återkommande upprätthållande av ett normativt, mer hegemoniskt, görande av maskulinitet. Män och kvinnor förutsätts, enligt en heteronormativ ordning, vara olika och begära varandra i en hierarkisk heterosexuell förening.¹²⁰ Detta är grundförutsättningen för den heterosexuella ordningen. Homosexualitet bryter alltså mot denna givna lag och omkullkastar ett grundläggande system i vilket människan skapar ordning.

Hammarén förklarar hur killarna i hans material arbetar för att spåra, identifiera samt markera mot en manlig homosexualitet såväl mot andra som mot dem själva: ”Vad som avses är såväl avståndstagande mot andra som agerar ”böggigt” eller omanligt som det arbete det innebär att själv inte falla över i en position som 'bög'.”¹²¹ Att identifiera en annan kille som bög och avgränsa sig från denne är alltså ett sätt att stärka den egna positionen som normativ, samtidigt som killarna ständigt måste bevisa att de själva inte ägnar sig åt något som kan uppfattas som ”homosexuellt beteende”. Exemplet med Emilio och Filip visar också hur underordnad maskulinitet skildrad i ungdomsroman leder till sociala sanktioner. Trakasserierna och förlöjligandet av homosexualitet

119 Ung, *bög och jävligt kär*, s. 161

120 Butler (1990)

121 Hammarén (2008) s. 218

leder till direkt minskat sexuellt handlingsutrymme. Filip är van vid att befinna sig i denna position medan Emilio får uppleva den sociala degraderingen under romanens gång. Båda är och blir dock smärtsamt medvetna om att homosexualitet, både som identitet och praktik, inte har samma rätt att verka i världen som heterosexualitet.

I romanen *Sjutton år och skitsnygg* presenteras protagonisten Felix. När Felix kommer tillbaka från en semester med familjen har hans kompisgäng, där hans flickvän Alexa ingår, blivit kompisar med en tidigare okänd kille – Zäta. Detta blir ett stort problem för Felix som tidigare suttit på en ohotad position som både snyggast och populärast i gänget men som nu kastas in i en tävling där positionen som främsta representant för hegemonisk maskulinitet är priset.

Han är ganska lång, kanske två tre centimeter längre än mig. Och han ser riktigt vältränad ut. Ännu mer än mig. Ett eller två år äldre också skulle jag tro. Arton eller nitton alltså. Han är lite mer i allt.

Han hälsar på Alexa först. Med en kram. Alldeles för lång.

Killen greppar min hand hårt – för hårt; jag är tvungen att bita ihop käkarna för att inte ge ifrån mig nåt ljud.

Egentligen har jag lust att smälla till honom rejält och se honom flyga iväg över gräset.¹²²

Felix beskriver Zäta enligt flera markörer som traditionellt kopplas ihop med hegemonisk maskulinitet. Dessutom beskriver han genomgående Zäta i relation till sig själv vilket visar på den hierarkiska ordning som omformuleras på platsen. Zäta är längre än honom; mer vältränad; till synes äldre; han kramar Felix flickvän *för länge* och han hälsar på honom så hårt att det gör ont.

På en gång etableras hierarkin genom att de båda killarna kan konstatera att Zäta både är fysiskt överlägsen och kramar om Felix flickvän demonstrativt länge. Att Felix blir förbannad när Zäta kramar Alexa går att koppla tillbaka till diskussionen om äganderätt, Felix ser på Alexa som *hans*¹²³. Därför uppfattas kramen som en kränkning mot honom istället för en händelse isolerad till Zäta och Alexa. Sedgwick hänvisar till René Girard då hon talar om *the erotic triangle* som avser den konstellation som ofta illustreras i fiktivt berättande, triangeln bygger på två aktiva parter som tävlar om en tredje, passiv part.¹²⁴ Historiskt sett utgörs triangeln av två män som tävlar om en och samma kvinna.

In any erotic rivalry, the bond that links the two rivals is as intense and potent as the bond that links either of the rivals to the beloved: that the bonds of "rivalry" and "love," differently as

122 *Sjutton år och skitsnygg*, s. 29-31

123 "Alexa är världens bästa tjej. Och hon är min. Min, min, min!" *Sjutton år och skitsnygg*, s. 24

124 Sedgwick (1985) s. 21

they are experienced, are equally powerful and in many senses equivalent.¹²⁵

Sedgwick menar alltså att bandet mellan de två män som rivaliserar om samma kvinna egentligen är minst lika starkt som bandet de två rivalerna har till kvinnan i fråga. Det primära i triangeln är alltså inte relationen till kvinnan utan relationen och tävlingen de två männen emellan. I historien om Felix och Zäta är detta tema genomgående. Romanen igenom tävlar och utmanar de varandra i olika typer av styrkeprov och hela tiden finns Alexa eller någon av de andra tjejerna med i utkanten, som det outtalade priset för vinnaren, medan det egentliga priset utgörs av vem som ska få positionen som representant för hegemonisk maskulinitet i gruppen.

I Felix kompisgäng ingår Suss. Hon har varit kär i Felix i flera år och de har tidigare haft sex på en fest. När Zäta dyker upp blir Suss istället kär i honom, något som stör Felix och får honom att känna sig utbytt. På en fest ser han hur Zäta och Suss hånglar för första gången och efter ett tag går de tillsammans upp till ett av sovrummen. Felix tänker att händelsen påminner om tillfället då de hade sex och Suss var redlost berusad, han beskriver händelsen som att han utnyttjade henne och att det nu håller på att hända igen: ”Suss är kär och full och på väg att försvinna iväg med nån som bara tänker... Jag skakar på huvudet. Åh nej, Suss. En gång till?”¹²⁶ Felix blir så pass obekvämt av situationen att han följer efter dem upp på övervåningen och tittar in i sovrummet där de båda befinner sig.

Okej. Suss rör sig ovanpå honom. Hon ligger inte under honom, hon är inte däckad, inte utslagen. Hon lär knappast vara omedveten om vad som pågår. Zäta höjer hakan, rycker till när han får syn på mig. Jag lägger ett pekfinger över mina läppar och backar. Zäta nickar och innan jag stänger dörren gör han tummen upp mot mig. Bakom Suss nakna rygg.¹²⁷

I den här situationen manifesteras Sedgwicks teori tydligt, den primära relationen är den mellan rivalerna – Felix och Zäta – medan Suss görs perifer i sammanhanget. Hon anges som ett svepskäl, som att hon vore motivationen i tävlan – att Felix går efter paret av omtanke för Suss – medan den egentliga motivationen är tävlan mellan Felix och Zäta och den relationen de har till varandra. Så länge Suss åtrådde Felix så tog han ingen notis om henne, det är först när hans rival visar henne uppmärksamhet som Felix ordentligt ser henne. På samma sätt börjar Zäta flirta med Suss för att han känner till att hon är kär i Felix och att de tidigare haft sex.

Felix tror att Zäta utnyttjar Suss precis som han beskriver sig själv ha gjort, att hon är kraftigt

125 Sedgwick (1985) s. 21

126 *Sjutton år och skitsnygg*, s. 202

127 *Sjutton år och skitsnygg*, s. 202

berusad och inte drivs av egen vilja. Men han upptäcker när han kommer in i sovrummet att Suss inte alls är utslagen. Istället sitter Suss ovanpå Zäta och är påtagligt aktiv i sexet. Jag tolkar det som att Felix i det här ögonblicket erkänner sig besegrad av Zäta. Det är för honom, och i tävlan med Zäta, ett nederlag att Suss aktivt valt och genomfört ett samlag med Zäta eftersom det tyder på att hon åtrår honom ”fullt ut”. Om tävlan om att lyckas i projektet att göra hegemonisk maskulinitet delvis går ut på att manifesteras sin heterosexualitet genom att ha sex, så kan Felix reaktion tolkas som att Zäta lyckades med det uppdraget enligt spelreglerna, utan att ”fuska” eller använda sig av ”fula knep”. Till skillnad från Felix själv som, då han hade sex med Suss, beskriver hur han utnyttjade henne i ett berusat tillstånd. Av detta drar jag slutsatsen att hegemonisk maskulinitet i denna kontext delvis görs genom att bevisa sig vara sexuellt åtrådd i ett heterosexuellt möte. Att utnyttja en tjej som inte helt är med på noterna är ett handlande som förvisso bevisar heterosexualitet, men som däremot inte bevisar att killen i fråga är åtrådd. Att vara åtrådd av tjejer är alltså i detta sammanhang en viktig aspekt i görandet av hegemonisk maskulinitet.

Denna situation visar också att det är Felix och Zätas tävlan och relation till varandra som är det primära, och inte relationen till Suss. För det första tydliggörs detta genom att Suss som objekt är utbytbar. Alexa, som är Felix flickvän, fungerar precis som Suss vid flera tillfällen som ”segerpokalen”. Ibland är det Suss som de båda tävlar om att bli åtrådda och bekräftade av, ibland är det Alexa och ibland är det någon annan av tjejerna. För det andra bekräftas killarnas relation till varandra som fundamental genom det utbyte av blickar och gester som görs i sovrummet. Felix ser att Zäta och Suss befinner sig mitt i sexakten, Zäta får syn på honom men säger inget så att Suss får reda på att han är där, Felix lägger sitt finger mot läpparna och backar ut varpå Zäta nickar och gör tummen upp mot Felix, fortfarande utan att Suss får reda på vad som pågår. Den tysta kommunikation som sker visar på en tyst överenskommelse killarna emellan, trots att de avskyr varandra och gör allt för att ”slå ut” den andre, så sätter de relationen och tävlan mot varandra i första hand, och relationen till tjejerna i andra hand. Den ordlösa kommunikationen tolkar jag som följer; Felix ser att Zäta och Suss har sex och att Suss är aktiv i sexet och erkänner sig besegrad. Zäta ser och förstår detta. Felix vädjar till Zäta att inte uppmärksamma för Suss att han befinner sig i rummet på grund av att han då, även för Suss, skulle avslöjas. Zäta gör som Felix vill. Han kan bjuda på att inte säga något till Suss eftersom att han vet att han redan har vunnit men för att ändå strö salt i såren på Felix gör han tummen upp innan Felix försvinner ut.

Både Felix och Zäta tycks vid första anblick ha större sexuellt handlingsutrymme i egenskap av att de är killar än de tjejer som skildras i romanen. Felix och Zäta beskrivs som de handlande subjekten. Bortsett från att Felix är romanens protagonist och därav givetvis har ett visst

tolkningsföreträdare så beskrivs killarna som mer aktiva i de sociala och sexuella relationerna. Då Felix beskriver tiden innan Zäta kom in i gruppen så framgår det att Felix själv stod för de mer hegemoniska görandena av maskulinitet. Han hade en erhållen maktposition där hans popularitet på den heterosexuella marknaden i sig innebar ett aktivt subjekt. Felix beskriver hur han avverkade, eller konsumerade tjejerna som var kära i honom. Innan han blir tillsammans med Alexa så har han enbart sex för sin egen njutnings skull och tjejerna beskrivs snarare som sexuella objekt än aktivt handlande subjekt. Då Zäta dyker upp börjar de, som jag visat, tävla om en hierarkiskt överordnad position. Nu är det istället Zäta som får vara det sexuella subjektet i sammanhanget. Skildringen av Zäta och Suss som har sex visar att Suss också är ett sexuellt aktivt handlande subjekt, precis som Zäta. Skillnaden mellan hennes och Zätas sexuella handlingsutrymme utgörs dock av att Zäta verkar använda henne som en statusmarkör gentemot Felix. Det sexuella handlingsutrymmet manifesteras alltså via ett hierarkiskt positionerande där killarna från början överordnas tjejerna i romanen. På grund av den ständiga tävlingen och det faktum att sex till stor del verkar fungera som ett medel för att göra maskulinitet så kan dock det sexuella handlingsutrymmet ses som begränsande snarare än utökande.

Precis som för alla typer av maskulinitetsgöranden, bortsett från underordnad maskulinitet, så verkar heterosexualiteten vara fundamental. Att upprätthålla den nödvändiga positionen som heterosexuell fungerar som ett krav för att kunna inkluderas i en normativ grupp gemenskap och kunna reproducera hegemonisk maskulinitet. Denna position är inte på något vis fast utan måste ständigt reproduceras. Aktivt måste killarna bevisa sin heterosexualitet genom att ha heterosexuellt sex, genom att vara åtrådda på en heterosexuell marknad, genom att sexualisera kvinnor, genom att ständigt prata om sex och sexuella erfarenheter. Dessa krav begränsar det sexuella handlingsutrymmet. Individerna har inte möjlighet att gå utanför den rådande heteronormen eller för den delen inte vilja ha sex. Hegemonisk maskulinitet kräver för sig själv och för sin omgivning en aldrig svikande (hetero)sexuell lust och aktiva manifestationer av denna lust. Det sexuella handlingsutrymmet för killar som på något sätt strävar efter att göra normativ maskulinitet är komplext. Å ena sidan har dessa killar möjlighet att bejaka sin sexuella lust och handla aktivt i sexuella sammanhang, å andra sidan har de ingen möjlighet att verka utanför den normerande sexualiteten. Att göra maskulinitet verkar alltså enbart utökande av det sexuella handlingsutrymmet för de killar som ofta vill ha heterosexuellt sex. Men även för de killarna fungerar maskuliniteten begränsande i och med att möjligheten inte finns för lusten att svikta eller verka utanför heteronormen.

De representationer av hegemonisk maskulinitet som skildrats under denna rubrik förmedlar för

läsaren en förståelse av kön som tydligt hierarkisk. De förmedlar att ett överordnat sätt att göra maskulinitet på innefattar en ständig tävlan mot andra män och premierar homofoba och misogyn uttryck. Inom ramen för denna förståelse fungerar synen på kvinnor och underordnad maskulinitet, alltså olika former av feminina uttryck, som en symbol för det icke önskvärda. Att reproducera hegemonisk maskulinitet är att ständigt reproducera Den andre. Representationer av hegemonisk maskulinitet i ungdomsromanerna cementerar därför en förståelse av överordnad maskulinitet som tätt förknippat med homofobiska och misogyn uttryck. Dessutom befäster de här representationerna en tolkning av ”manlig” sexualitet som heterosexuell och ständigt aktiv. Bilden av den normativa mannen vars sexuella lust alltid är närvarande och alltid riktad mot kvinnor reproduceras samtidigt som den hierarkiska positioneringen mot andra män förklaras som fundamental.

4. Sexuella gråzoner och övergrepp

JF smekte mig mellan benen, men var alldeles för hårdhänt. Fingret gnuggade mekaniskt och jag ville bara att han skulle sluta. Men kanske var det för sent att dra sig ur nu?

En stund senare kom han in i mig. Hans kuk pumpade in och ut ur mig men jag kände ingenting. Inget annat än en stor tomhet. Det kändes konstigt att det var det här jag hade fantiserat om. Var det verkligen det här jag ville ha?

”Ansträng dig!” utbrast JF. ”Du kan väl stöna lite åtminstone?”

”Okej”, sa jag och gjorde som han hade bett mig om.¹²⁸

Det är anmärkningsvärt hur många av ungdomsromanerna som skildrar antingen sexuella gråzoner eller sexuella övergrepp, fyra stycken skildrar våldtäkter medan cirka sju stycken skildrar sexuella gråzoner, detta utifrån min definition av sexuella gråzoner. I samtliga fall som skildras är det en tjej som utsätts av en eller flera män och av de som faller inom ramen för sexuella gråzoner är det i samtliga fall tjejer som inte samtycker till sexet medan killarna gör det. Representationer av övergrepp och sexuella gråzoner i ungdomsromanerna förmedlar därför en relativt endimensionell bild av problematiken.

Sexuella gråzoner förstår jag som sexuella möten där samtycket är ambivalent, sviktande eller helt frånvarande. Det som händer i exemplet ovan, med Ella som inte vill ha sex med JF men som gör det ändå, förstår jag som en sexuell gråzon. Ella säger först till JF att hon vill vänta varpå han blir irriterad, Ella står inte ut med att göra honom besviken så hon säger till honom att hon ändrat sig, att de visst kan ha sex. Här är samtycket frånvarande, Ella vill egentligen inte, men eftersom hon inte säger det till JF och eftersom han varken hotar eller tvingar henne så kan samlaget i juridisk mening inte klassas som en våldtäkt utan bör förstås som en händelse inom en sexuell gråzon.

Eftersom romanerna många gånger skildrar ungdomars sexuella debut kan det vara en del av förklaringen till varför så många sexuella gråzoner skildras. Det kan antas, från författarnas sida, att ungdomar på grund av osäkerhet, oerfarenhet och nervositet är sämre på att kommunicera i sexuella sammanhang och därför oftare finner sig i sexuella gråzoner än vuxna/sexuellt erfarna personer. Det kan också vara på grund av föreställningar om kön och genus som ungdomsromaner så ofta uppvisar representationer av unga tjejer som egentligen inte vill ha sex men som blir pressade och som ”ställer upp” medan killarna skildras som driftstyrda och med bristande inkänningsförmåga.

Exempel som det med Ella och JF är återkommande i flera av romanerna. Jag syftar då på skildringar av tjejer som är ambivalenta till sex och killar som pressar, tjarar och insisterar på sex

¹²⁸ *Söta pojkar är bara på låtsas*, s. 234

utan att bry sig om huruvida tjejen egentligen vill eller inte. I *Linas kvällsbok* tjarar pojkvännen Danne på Lina att hon ska klä av sig så att de kan ha sex, trots att hon inte vill.

D: Knäpp upp alla! Så ja... ta av dig skjortan nu. Av med den bara. Sitt inte så kutryggigt, då blir det ju helt osexigt! Du måste ju räta på dig. Ta av bh:n också.

Jag: Jag vill inte...

D: Varför inte det? Vad är du rädd för? Det är ju bara jag! Jag har ju sett dina bröst förut. Nästan i alla fall. Jag har ju känt på dem! Av med den bara, det här är ju kul. Det är ju bara på skoj, ta det inte så allvarligt, då blir det ju skittråkigt.

Jag tar av mig min bh. Försöker att räta lite på ryggen, jag vill ju inte äckla Danne. Däremot äcklar jag mig själv något grymt.¹²⁹

Här beskrivs hur Danne förbiser Lina då hon uttryckligen säger ”jag vill inte” och istället fortsätter insistera på att hon ska klä av sig. Samtycket från Linas sida är fullständigt frånvarande, från början till slut. Lina beskriver hur Danne får henne att känna sig som en idiot och hon beskriver även att hon äcklar sig själv. När hon i början inte vill strippa för honom försöker han normalisera strippandet genom att svara ”Det är ju bara på kul. Alla tjejer jag känner tycker om att göra sånt här!”¹³⁰ Lina som inte tidigare vare sig haft sex eller varit tillsammans med någon litar på vad Danne säger och förklarar istället sin egen ovilja som ett uttryck för feighet och omognad.

Lina ger upp sina protester och Danne har sedan sex med henne, mot hennes verbalt uttalade vilja. Att hon först faktiskt säger att hon inte vill, men sedan slutar protestera och istället resignerar inför Dannes vilja tolkar jag som ett uttryck för patriarkalt maktutövande från Dannes sida och en händelse som är snubblande nära ett sexuellt övergrepp, om än inte enligt en juridisk mening. Linas enda verbala protest, då hon uttryckligen säger ”jag vill inte”, syftar på Dannes tjar om att hon ska ta av sig sin bh. Hennes protest går Danne förbi och hon tar till slut av sig sin bh, efter det gör hon inga fler verbala protester. Jag förstår det som att eftersom hennes initiala protest inte får gehör så ger hon upp. Danne visar tydligt att hennes ”jag vill inte” inte har någon verkan, varför hon inte heller senare verbalt försöker stoppa det sex som Danne initierar och driver framåt.

Stina Jeffner har i sin avhandling *Liksom våldtäkt, typ* skrivit om ungdomars förståelser av våldtäkt och betydelsen av kön och heterosexualitet genom en intervjustudie med högstadieelever. I intervjumaterialet framkommer att ungdomarna på en principiell nivå menar att ”bra sex” är sex där samtycke föreligger. I linje med detta menar de även att våldtäkt, fortfarande på en principiell nivå, är allt som sker efter det att någon sagt nej.¹³¹ Ungdomarnas kulturella förståelse av ”bra sex”

¹²⁹ *Linas kvällsbok*, s. 80

¹³⁰ *Ibid.* s. 80

¹³¹ Jeffner, Stina (1997) *Liksom våldtäkt, typ. Om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt*, s. 227

respektive våldtäkt skiljer sig dock från den principiella förståelsen, då ungdomarna istället börjar förhandla om vad som faktiskt bör tolkas som en våldtäkt och vad som inte bör göra det. Ungdomarna belyser till exempel vikten av att säga nej på rätt sätt.

Ett ”riktigt” nej eller ett ”absolut” nej skiljs från ett nej som sägs i sista stund respektive ett nej som bara betyder nej till samlag men ja till ”annat”. Vilken typ av nej som blir uttalat är avgörande för huruvida det samlag som följer skall tolkas som en våldtäkt eller inte.¹³²

Ungdomarnas tolkning av hur ett nej till sex bör göras är tydligt könad, våldtäkt i sig tolkas nämligen som något endast tjejer kan utsättas för, av killar. I det här fallet räcker det alltså inte att säga nej, det viktiga är *hur* tjejen säger nej till sex. Enligt ungdomarna ska den tjej som inte vill ha sex med en kille verbalt uttrycka ett tydligt och absolut nej och helst också gå därifrån.¹³³ ”Sättet att säga nej framstår som något som tjejerna styr över och något tjejerna också kan förändra utan allt för stora problem.”¹³⁴ För ungdomarna i Jeffners material finns alltså uppfattningen om att tjejer med lätthet kan säga nej till sex de inte vill ha.

I exemplen med både Ella och Lina säger de alltså nej på fel sätt, enligt den tolkning som ungdomarna i Jeffners intervjumaterial gör. Ingen av dem säger nej på ett tydligt och absolut sätt och ingen av dem går heller därifrån. Eftersom varken Ella eller Lina får gehör för sina initiala protester visar även ungdomsromanerna här att det finns olika sätt att säga nej på och att dessa nej har olika betydelser och ger olika verkan. Både JF och Danne beskrivs i de här situationerna som sexuellt upphetsade och med hjälp av tjat och manipulation försöker de få tjejerna dit de vill – och lyckas. Dessa skildringar av sexuella gråzoner cementerar framför allt föreställningen om (unga) män som driftstyrda och då de är upphetsade, oförmögna att kontrollera sig eller respektera andras lust och vilja. Detta kan förstås i ljuset av min analys av hur maskulinitet görs i ungdomsromanerna. För att framgångsrikt göra normativ maskulinitet förutsätts ständiga bevis på (hetero)sexuell erfarenhet. Killarna förväntas ha en aldrig svikande lust och de förväntas manifesteras detta genom upprepade sexuell praktik. Att kunna uppvisa exempel på heterosexuell erfarenhet verkar alltså avgörande för att dessa killar ska kunna förstås som normativa inom det manliga kollektivet.

Sociologen Eva Lundgren som forskar kring mäns våld mot kvinnor har skrivit om våldets normaliseringsprocess och hur denna process är könad.¹³⁵ Lundgren menar att mäns våldsanvändning i grunden är ett könskonstruktivistiskt görande och att männen ”blir män på

132 Jeffner (1997) s. 227-228

133 Ibid. s. 228

134 Ibid. s. 228

135 Lundgren, Eva (2004) *Våldets normaliseringsprocess*

våldets arena”.¹³⁶ Lundgren hävdar vidare att en inrotad sanning om kön är att kvinnor ska vara tillgängliga för män, både omsorgsmässigt och sexuellt tillgängliga.¹³⁷ Jeffner har använt sig av Lundgren i sin analys av ungdomarnas föreställning om hur ett nej blir ett nej i sexuella sammanhang. Jeffner menar att eftersom tjejerna, i görandet av normativ femininitet, förväntas vara inkännande, snälla och omsorgsmässiga inte bryter mot dessa förväntningar genom att säga ett försiktigt nej.¹³⁸ Att däremot högljutt protestera, att leverera ett starkt och absolut nej, att vara obekvämt och besvärlig och slåss för sin egen kroppsliga integritet bryter starkt mot görandet av normativ femininitet.

Detta kan förklara svårigheterna för tjejerna i ungdomsromanerna att förmedla starka och tydliga ”nej” gentemot killarna som pressar och tjarar. Genom att agera följsamt, inkännande och vara anpassningsbar i situationen gör tjejerna femininitet så som idealet förespråkar. Killarnas vilja och lust är vad som prioriteras medan den egna integriteten och viljan får stå tillbaka. Både Ella och Lina uttrycker precis detta. Ella tänker: ”Jag hade hoppats att vi skulle ligga och prata och hångla en stund först, men stod inte ut med att göra honom besviken.”¹³⁹ Lina förstår sin ambivalens och frånvarande samtycke på samma sätt som Ella: ”Försöker att räta lite på ryggen, jag vill ju inte äckla Danne. Däremot äcklar jag mig själv något grymt.” Båda tjejernas fokus ligger alltså här på att inte göra killarna besvikna, att misslyckas med att leva upp till vad som förväntas av dem i ett heterosexuellt sammanhang.

Femininitetsimperativet, kravet att göra normativ femininitet, är så pass starkt att Ella och Lina helt ignorerar sina egna gränser till förmån för killarnas vilja och lust i dessa sexuella sammanhang. Att inte vara besvärliga, att inte slåss för sig själva, är en del av görandet av femininitet och en strategi för att passera som normativa, vilket jag skrivit om under rubriken ”Flickans sexuella initiering”. Strategin som går ut på att låta sig ledas genom den sexuella initieringen, av en kille, fungerar på bekostnad av den egna lusten och den egna kroppsliga integriteten men är däremot framgångsrik i görandet av normativ femininitet.

Felix i romanen *Sjutton år och skitsnygg* har, som jag under rubriken ”Hegemoniskt iscensättande” nämnt, haft sex med sin kompis Suss. Detta skedde när de båda var kraftigt berusade och Felix undrar i efterhand om han begått ett övergrepp eller inte. Till slut tar han mod till sig och konfronterar Suss. Han frågar om hon minns att de haft sex och hon svarar att det gör hon inte men att hon fått det berättat för sig av kompisar. Felix berättar att han minns samlaget men att han inte

136 Lundgren (2004) s. 15

137 Ibid. s. 16

138 Jeffner (1997) s. 228

139 *Söta pojkar är bara på låtsas*, s. 234

kommer ihåg huruvida han ”gjorde något dumt” eller inte.

Nåt som du inte ville. Om du var helt med på allt? Jag menar, om du inte minns nåt – var det så att du var alldeles väck och att jag körde vidare i alla fall?¹⁴⁰

Suss svarar att bara för att man inte minns något som hänt på fyllan behöver det inte betyda att man varit däckad. Felix blir inte helt övertygad av resonemanget, varpå Suss säger ”Jag var så himla kär i dig, ville... ha dig så mycket. Jag lovar att vad vi än gjorde så var jag med på det.”¹⁴¹ Suss tillägger dessutom att hon vet att Felix aldrig skulle göra något sådant, hur full han än var. De avslutar samtalet, på Suss initiativ, men Felix blir aldrig helt övertygad om att han inte gjort fel trots allt. Denna händelse landar i en i det närmaste, filosofisk fråga: om ingen av de inblandade vet om sex har skett inom en sexuell gråzon eller inte, är det då en sexuell gråzon? Det är omöjligt att veta om Suss samtyckte till sexet eller inte, och trots att det går att argumentera för oaktsamhet från Felix sida, alltså det moraliska i att ha sex med en person som är kraftigt berusad, så får vi inte glömma att även Felix var kraftigt berusad.

Gemensamt för Ella, Lina, Suss, och även Timotej som jag skrivit om under rubriken ”Mellan sexuellt självbestämmande och social bestraffning”¹⁴², är att de har sex med personer de är tillsammans med eller är kära i. Detta kan vara en faktor som försvårar tjejernas förmåga att hävda sig i sexuella sammanhang då de, uppenbarligen, känner ett underliggande krav om att vara till lags. Detta krav går ut på att leva upp till förväntningar om hur en tjej ska vara eller inte göra pojkvännen/objektet för förälskelsen besviken eller sårad.

Lundgren menar att växlingen mellan våld och värme från mannen som misshandlar har en avgörande betydelse för normaliseringsprocessen. Genom att växla mellan att å ena sidan slå, å andra sidan trösta upplevs våldet som kraftigare för kvinnan samtidigt som värmen och kärleken också upplevs som intensivare, som starkare – i förhållande till våldet.¹⁴³ Våldet normaliseras genom att den misshandlande mannen *också* är varm och kärleksfull. Han blir för kvinnan inte en ”misshandlare” utan en helt ”vanlig man”, som hon dessutom älskar.¹⁴⁴ Utan att göra en direkt koppling mellan sexuella gråzoner och mäns våld mot kvinnor kan Lundgrens analytiska modell som hon kallar normaliseringsprocessen hjälpa till att förklara varför tjejerna i ungdomsromanerna

140 *Sjutton år och skitsnygg*, s. 231

141 *Ibid.* s. 232

142 Timotej af Lilja är i romanen *Tro, hopp eller kärlek* tillsammans med Liam som beskrivs som ömsom hotfull och våldsam, ömsom snäll och omhändertagande. Timotej och Liam har flera gånger sex inom en gråzon där Timotejs samtycke på olika sätt är sviktande, men där Liam pressar och övertalar henne till saker hon egentligen inte vill.

143 Lundgren (2004) s. 57

144 *Ibid.* s. 58

verkar oförmögna att säga nej till sex de inte vill ha. Viktigt att komma ihåg är att män/killar precis som kvinnor/tjejer i sexuella sammanhang kan ha ett frånvarande eller sviktande samtycke och att kvinnor/tjejer likväl som män/killar kan gå över gränsen och brista i sin inkänningsförmåga, medvetet eller omedvetet. Av de cirka tio skildringar av sexuella gråzoner/sexuella övergrepp är det dock inte en enda av ungdomsromanerna som uppvisar en situation där killens samtycke är frånvarande och där tjejerna är de som går över gränsen på någon annans bekostnad, varför jag inte kommer diskutera den aspekten vidare utan utgår från skildringarna i mitt material.

Jag vill använda den del av normaliseringsprocessen som förklarar processen bakom kvinnornas normalisering av våldet och applicera den på skildringarna av sexuella gråzoner. Däremot kommer jag utelämna det perspektiv som männen som misshandlar har, då jag inte anser att deras perspektiv och den process som sker från deras sida är applicerbar på killarna som beskrivs i ungdomsromanerna.

Lundgrens beskrivning av hur växlingen mellan våld och värme påverkar kvinnor i misshandelsförhållanden och hur den leder till att våldet normaliseras och att mannen som slår fortfarande förstås som ”en vanlig man” kan förklara psykologin bakom Ella, Lina, Suss och Timotej som har sex mot sin vilja. Eftersom samtliga av tjejerna ovan är antingen tillsammans med eller kära i de killar de har sex med måste deras utgångsläge förstås som att tjejernas inställning till killarna är mycket positiv. Killarna är alltså inga nya bekantskaper eller någon de försöker skapa sig en initial uppfattning om utan snarare personer som tjejerna vill imponera på, anpassa sig till och tillfredsställa på olika sätt. Lundgrens beskrivning av sexuell och omsorgsmässig tillgänglighet som ett kvinnoideal måste här även tas i beaktande, tjejerna vill i den heterosexuella relationen leva upp till de ideal som kontexten föreskriver, alltså göra femininitet på det sätt som överordnas i en hierarkisk ordning. Detta ideal innefattar just sexuell och omsorgsmässig tillgänglighet, och det innefattar även egenskaper som anpassningsförmåga, flexibilitet, vänlighet, osjälviskhet och lyhördhet. I tjejernas ambition att göra normativ femininitet inom den heterosexuella relationen finns vissa göranden som eventuellt kan rasera projektet, normbrott som strider mot de föreskrivna reglerna om normativ femininitet och som därför bör undvikas. Ett sådant normbrott kan vara att kompromisslöst sätta gränser för den egna kroppen, alltså motsatsen till att vara sexuellt tillgänglig i en heterosexuell kontext.

Utifrån tjejernas relation till killarna är dessa, trots sitt tjat och trots att de försöker pressa dem till saker de inte vill, fortfarande föremålet för deras kärlek och beundran. Det faktum att de försätter tjejerna i situationer där tjejerna mår dåligt blir bara en aspekt av deras personer och beteenden, eftersom killarna också är varma, kärleksfulla och omtänksamma. Killarna representeras inte på

något sätt som några förövare eller som känslokalla. Deras beteenden förklaras istället som ett resultat av okontrollerad lust, som en bekräftelse på att tjejerna är åtråvärda. Med andra ord förstås killarnas beteenden som fullt naturliga inom en normativ maskulinitet. Utifrån denna förståelse av kön förväntas killarna ha en okontrollerad lust och en ständig sexuell aptit. Detta kan förklara varför killarna pressar och tjar sig till sex. Diskursen som omger maskulinitet förutsätter att killarna har heterosexuellt sex, det är ett direkt krav i görandet av normativ maskulinitet. I dessa sexuella sammanhang är alltså både tjejerna och killarna offer för hur de förväntas vara utifrån sina kön.

Timotej slits mellan att i ena stunden känna sig förtvivlad och sårad av Liams beteende och i andra stunden känna sig hopplöst förälskad.

Försiktigt föser han ner mig bland alla kuddarna i soffan. Tar av mina strumpor för att de inte ska sno sig runt fötterna för det har han redan fattat att jag hatar. Virar in mina fötter i en filt. Hur gör man sig av med en sådan kille?

- Det är som om du vet hur du ska vara snäll precis när du varit taskig och tvärtom, muttrar jag. Vad vill du egentligen?¹⁴⁵

Timotej frågar sig hur man gör sig av med en sådan kille. En kille som är varm och omtänksam och som kärleksfullt pysslar om henne. Liams växlingar mellan att å ena sidan övertala Timotej att göra saker i sexuella sammanhang som hon egentligen inte vill, och å andra sidan vara varm och omhändertagande gör att Timotej får svårt att definiera hans person. ”En sådan kille” - en ”bra kille” kan inte samtidigt vara den Andre – en ”dålig kille”, han kan inte vara både och.

Lundgren hävdar att ”[k]vinnan känner tillgivenhet när han emellanåt visar ömhet och är kärleksfull, vilket gör att det känslomässiga beroendet stärks.”¹⁴⁶ I kontrast till det våldsamma beteendet blir det kärleksfulla beteendet så mycket viktigare, det förstärks och blir oproportionerligt betydelsefullt för den misshandlade kvinnans tolkning av mannens hela person. För Ella, Lina, Suss och Timotej försvåras alltså en öppen protest ytterligare genom att de är kära i killarna och att killarna också är snälla och kärleksfulla. Pressen och tjar de utsätter tjejerna för normaliseras i kontrast till deras sympatiska sidor, sikten skymms när den binära uppdelningen mellan bra – dålig, gott – ont, inte går att göra.

En väsentlig gradskillnad mellan det systematiska våld i nära relationer som Lundgren talar om och mina exempel av sexuella gråzoner är att de är just gråzoner, de innefattar varken explicit våld, hot eller tvång och kan inte, i juridisk mening, definieras som våldtäkt eller sexuella övergrepp. Det som gör sexuella gråzoner så komplexa är att de inte kan sägas definieras av regulativa ramar som

145 *Tro, hopp eller kärlek*, s. 101-102

146 Lundgren (2004) s. 57

händelser antingen faller innanför eller utanför. Istället definieras sexuella gråzoner av den subjektiva upplevelsen av sexet, upplevelsen behöver alltså inte heller delas av båda eller alla som deltog i sexet. Det räcker med att en person upplever att denne antingen överskridit någon annans eller fått sina egna gränser överskridna i ett sexuellt sammanhang för att det skulle kunna kallas en sexuell gråzon.

Att resonera kring, och problematisera, sexuella gråzoner handlar således inte om att definiera en förövare utan istället söka förklara hur upplevelser av sex påverkar och påverkas av olika föränderliga och dynamiska sociala aspekter som ofta är tätt knutna till makt och maktförhållanden på olika sätt. Hur kan vi till exempel begripliggöra skildringen av vad som händer mellan Lina och Danne, då han tjar på henne om att hon ska klä av sig, utan att diskutera könskonstruktioner och andra maktförhållanden? Inom sexuella gråzoner är det inte ovanligt att den ena parten upplever att denne signalerat att den inte ville göra den ena eller den andra sexuella aktiviteten, om än inte verbalt, medan den andra parten under sexet och efteråt inte hade någon aning om att denna protest ens ägt rum. I sådana fall är det fruktlöst att försöka peka ut en förövare eller försöka bedöma om en eventuell protest förmedlats ”tydligt nog”. Istället borde målet vara att söka förstå vilka orsaker som ligger till grund för detta sociala tvång, varför kommunikationen uppenbarligen är så bristfällig i sexuella sammanhang och vilka maktaspekter som spelar in i olika sexuella situationer.

I romanen *Rör vid mig!* skildras en situation där ovannämnda maktfaktorer är tydligt närvarande i det sexuella mötet.

Killens händer smeker henne långsamt.

Vill du? viskar han i hennes öra.

Men hon hinner inte svara. Han trycker in fingrarna i henne. Drar upp hennes ben mot sitt och håller hårt kring hennes höft.

Anns ögon tåras.

...

Jag vill ha hans händer på min kropp och känna honom inuti mig. Men jag vill veta att Matti eller Liljan är kvar. Att de kan se mig så fort jag kliver ut i ljuset. Se mig och komma för att hjälpa mig när jag inte längre vill. Om jag slutar vilja men han ändå bara fortsätter.¹⁴⁷

Ann, som här har sex med en okänd kille på en fest, vill försäkra sig om att hennes kompisar är kvar och kan komma till hennes undsättning om hon inte längre skulle vilja, men han ändå skulle fortsätta. Hennes underliggande rädsla för att utsättas för ett övergrepp skymmer här den lust och kåthet som eventuellt hade kunnat styra mötet med den här killen på festen. Ann har, på grund av att

147 *Rör vid mig!*, s. 98

hon är tjej, internaliserat bilden av sin egen kropp som *våldtäktsbar*. Detta är en väsentlig skillnad i hur luststyrd och bejakande en människa tillåts och har möjlighet att vara i sin kropp beroende på om hon är född som ”man” eller som ”kvinna”.

De sexuella gråzonerna som skildras i ungdomsromanerna visar vilken skör tråd samtycket hänger i för karaktärerna, det vill säga hur ”lite” som krävs för att maktbalansen ska bli ojämn och den tjej som aktivt och lustfyllt gett sig in i ett sexuellt möte plötsligt måste se sig om efter flyktvägar. Ann är hela tiden rädd för att hon ska sluta vilja, att hennes samtycke ska försvinna. I och med denne rädsla är hon också medveten om hotet om våldtäkt vilket gör henne ambivalent i sin lust. Å ena sidan vill hon, å andra sidan vill hon inte. Jag tolkar denna ambivalens som en känsla sprungen ur just det våldtäktshot som kvinnor är så smärtsamt medvetna om i så många situationer. Killen som Ann är med frågar om hon vill, och innan hon hunnit svara och givit sitt medgivande så börjar han ändå, han penetrerar henne med fingrarna. Ann beskrivs som upphetsad och aktiv i sexet, men på grund av killens brist på inkännande och lyhördhet, på grund av att sexet är inne i en gråzon och trampar, så skymms Anns lust av just rädslan för att utsättas för ett övergrepp. I och med att killen inte inväntade hennes svar blir hon direkt påmind om sin kropp som våldtäktsbar. Journalisten och författaren Katrine Kielos har i sin bok *Våldtäkt & romantik* skrivit om hur hotet om våldtäkt påverkar kvinnor och deras livsutrymmen.¹⁴⁸ Kielos menar att hotet om våldtäkt påverkar kvinnors hela sexualitet och deras möjligheter att vara sexuella på samma villkor som män.

Sexuella beslut är könade och kvinnan är könad som våldtäktsbar, alltså tar hon även sexuella beslut utifrån att hon är våldtäktsbar. Däremot är detta inget bevis för att hon lider av falskt medvetande när hon njuter av följderna av sina sexuella beslut, oavsett de sexuella beslutens natur.¹⁴⁹

Exemplet med Ann och killen på festen kan förstås i ljuset av Kielos citat ovan. Anns sexuella lust och vilja bromsas av hennes egen medvetenhet om att hon är våldtäktsbar, i en kultur där män överordnas kvinnor och där ett uttryck för detta förtryck är just våldtäkt internaliserar kvinnor den egna kroppen som våldtäktsbar och måste sedan handla därefter. Ann slits mellan att ge sig hän åt sin sexuella lust och att samtidigt vara beredd på att freda sig, att fly.

Denna radikalfeministiska ansats och förståelse av våldtäkt har tidigare formulerats av bland andra Andrea Dworkin, som jag tidigare använt för att förklara manlig dominans i det heterosexuella samlaget under rubriken ”Hegemoniskt iscensättande”. Dworkin förklarar kvinnans kropp som våldtäktsbar som följande:

148 Kielos, Katrine (2008) *Våldtäkt & romantik*

149 Ibid. s. 66

This hole, her hole, is synonymous with entry. A man has an anus that can be entered, but his anus is not synonymous with entry.

The slit between her legs (...) that slit that means entry into her – intercourse – appears to be the key to women's lower human status. By definition, as the God who does not exist made her, she is intended to have a lesser privacy, a lesser integrity of the body, a lesser sense of self, since her body can be physically occupied and in the occupation taken over.¹⁵⁰

Dessa beskrivningar av kvinnans kropp som våldtäktsbar förstår jag som ett patriarkalt, kulturellt fenomen snarare än ett anatomiskt. Kvinnan är inte våldtäktsbar på grund av hennes kropp, hon är våldtäktsbar på grund av hur hennes kropp förstås och tolkas i en patriarkal kontext. Språket blir här essentiellt, Dworkin beskriver fittan som synonym med inträde/intrång och talar om ockupation och övertagande. Det är den patriarkala förståelsen av kvinnokroppen och samlaget. Det är resultatet av en kultur som skapat kvinnan och kvinnokroppen underordnad mannen och där sex blir synonymt med kvinnlig underkastelse. Här reproducerar språket i sig kvinnor som underordnade. Även om Dworkin syftar till en patriarkal ordning, en våldtäktskultur, som formar kvinnokroppen så blir hon också en del av det språk som förtrycker och underordnar kvinnor. I Sverige i vissa feministiska och sexualliberala sammanhang talas det till exempel konsekvent om ”omslutande sex” istället för ”penetrerande sex”. Detta är en språkpolitisk strategi för att omtolka förståelsen av kroppen och samlaget.¹⁵¹

Språket är relevant för hur sexuella gråzoner såväl som sexuella övergrepp definieras och förstås, språket speglar och skapar kulturen och fungerar därför i sig som meningsbärande. Saga, som är protagonisten i *Sagas bok* och som jag skrivit om under rubriken ”Mellan sexuellt självbestämmande och social bestraffning”, beskriver nedan hur hon hade sex för första gången på sin systers fest då hon var tretton år och kraftigt berusad.

Nånstans där börjar det blir suddigt, jag har otydliga bilder av att jag kysste en av dom och att det var ganska kladdigt på nåt sätt, att det inte kändes helt hundra.

Sen är det bara svart.

Tills jag vaknade upp i en säng. Ensam. Trassliga lakan. Knöligt. Inga jeans och inga trosor på mig. Nånting rann utmed låren. Jag var öm. Kissnödig. Svullen och mörbultad. Det sved mellan benen och när jag kände efter med fingrarna var det som om jag hade skavsår.¹⁵²

Saga var tretton år och kraftigt berusad. Killarna på festen var väsentligt äldre och i romanen

150 Dworkin (2000) s. 155

151 Bland andra RFSU (Riksförbundet för Sexuell Upplysning) och RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter) använder sig av begreppet ”omslutande sex” i sexualpolitisk syfte.

152 *Sagas bok*, s. 52

framgår det att flera killar haft sex med henne i hennes utslagna tillstånd. Anmärkningsvärt är att protagonisten Saga alltså beskriver denna händelse som ”hur hon blev av med oskulden”.

När Saga berättar vad som hänt för sin syster så reagerar systemen med ilska och menar att killarna utnyttjat henne och att de borde vetat bättre eftersom de var äldre. Saga och hennes syster går tillsammans till ungdomsmottagningen där barnmorskan, efter att fått höra vad som hänt, rekommenderar ett klamydiatest och ett graviditetstest samt förmanar Saga att inte dricka så mycket i fortsättningen. Det är, enligt mig, beklämmande att ingenstans i romanen nämns det att Saga, då hon är tretton år, utsätts för en gruppvåldtäkt. Våldtäkten osynliggörs genom språket och förklaras snarare som en händelse inom en sexuell gråzon.

Det går att argumentera för rimligheten i att Saga inte själv kan identifiera händelsen som ett övergrepp, på grund av hennes ringa ålder och begränsade erfarenheter om hur ”bra sex” går till. Hennes syster Carro, som är åtta år äldre, är den i hennes omgivning som reagerar starkast på händelsen. Hon menar att det killarna på festen har gjort är olagligt, på grund av att Saga inte ännu är ”byxmyndig”, alltså inte nått sexuell myndighetsålder. Hon tillägger dock att Saga skulle berättat för henne på en gång, att det nu är för sent att göra en anmälan. Det är Carro som insisterar på att Saga ska gå till ungdomsmottagningen och kolla så att hon inte blivit gravid eller smittats av en sexuellt överförbar sjukdom. Väl på ungdomsmottagningen inleder barnmorskan samtalet med att informera om anmälningsplikten, hon talar om för Saga att eftersom att hon är minderårig så är det hennes plikt att anmäla om de misstänker sexuella övergrepp. Saga berättar sedan vad som hänt varpå barnmorskan svarar ”Är man ung och blir berusad är risken för en black-out stor och då kan man råka illa ut eller göra sånt man inte skulle göra annars. Man tappar helt enkelt kontrollen.”¹⁵³ Saga får därefter genomgå en gynekologisk undersökning, mot hennes vilja men eftersom barnmorskan insisterar går hon till slut med på det. Några dagar senare ringer barnmorskan upp och meddelar att Saga fått klamydia, hon skriver ut ett recept och avslutar samtalet med orden ”Nej, men då så, avslutade hon samtalet eftersom jag inte svarade. Då tar du din medicin och sen hoppas jag att du skyddar dig med kondom när du har sex i fortsättningen.”¹⁵⁴

Saga blir alltså skuldbelagd efter den inträffade våldtäkten. Av Carro får hon höra att hon skulle berättat tidigare, att det är för sent att anmäla och att hon skulle handlat annorlunda. Av barnmorskan upplyses hon dels om att hon inte ska dricka så mycket, att man då tappar kontrollen – underförstått att det inträffade var hennes eget fel på grund av att hon druckit ansvarslost, och dels skuldbelägger också barnmorskan henne för att hon inte använt preventivmedel och därför nu

153 *Sagas bok*, s. 128

154 *Ibid.* s. 141

ådragit sig en könssjukdom. Barnmorskan osynliggör våldtäkten och normaliserar istället det inträffade genom att tala om det i termer av ”Är man ung och blir berusad är risken stor för en black-out [...]”. Fokus läggs med andra ord på Saga och hennes beteende, snarare än de killar som utsatt henne för övergreppet. Språket blir alltså det främsta verktyget för att omformulera den inträffade våldtäkten och istället presentera den som något annat. Språket låter Saga förstå att hon inte alls blivit utsatt för ett övergrepp utan att hon själv varit ansvarslös och i framtiden bör handla annorlunda. En händelse kan bara få betydelse via språket, därför är språket i sig meningsbärande snarare än en faktisk händelse.

Language does not work like a mirror. Meaning is produced within language, in and through various representational systems which, for convenience, we call 'languages'.¹⁵⁵

Hall understryker att språket inte fungerar som en spegling av verkligheten. Istället begripliggörs verkligheten genom språket, och ges däri mening. Då barnmorskan konsekvent använder ordet 'sex' istället för 'våldtäkt' omdefinieras också det inträffade för Saga. Förståelsen av våldtäkten omformuleras med hjälp av språket till ”dåligt sex”.

Jeffner skriver under rubriken ”Ingenting är våldtäkt och ingen är våldtäktsman” hur sexuella övergrepp och sexuellt våld normaliseras genom att göra den diskursiva ”våldtäktsmannen” till den Andre, alltid långt bort och aldrig en karaktär att identifiera i sin närhet.¹⁵⁶ Jeffner använder sig av Diana Scullys avhandling *Understanding sexual violence* vars syfte är att flytta fokus vad det gäller våldtäkt från kvinnorna och istället titta på förövarna. Scully menar att då samhället avfärdar våldtäktsmän som ”sjuka” eller avvikande och istället söker förklaringen till våldtäkter hos offren får detta främst tre konsekvenser; för det första förskjuts ansvarsfrågan från förövaren till offret; för det andra klassas sexuellt aggressivt beteende hos män som ovanligt, när det i själva verket är mycket vanligt i den västerländska kulturen; och för det tredje så analyseras ett strukturellt problem på individnivå och dess kontext blir irrelevant.¹⁵⁷

I Sagas fall är detta precis vad som händer. Killarna som våldtar henne på festen identifieras aldrig som våldtäktsmän, de är kompisar till hennes syster Carro och deras beteende förklaras som omoraliskt och oansvarigt, medan termen ”våldtäkt” lyser med sin frånvaro. Förklaringen till våldtäkten söks istället hos Saga och hennes beteende, framför allt läggs fokus på hur hon druckit och ”tappat kontrollen”. Istället för att se våldtäkten som ett strukturellt problem som så förklaras

155 Hall (2012) s. 28

156 Jeffner (1997) s. 214

157 Ibid. s. 215

det på individnivå, som en engångshändelse och en avvikelse, snarare än ett sexuellt beteende som en produkt av en patriarkal kultur.

Jeffner har i sin studie kunnat se hur ungdomarnas förståelse av våldtäkt omförhandlas då det är alkohol med i bilden.

Såväl Josefin som Kalle och Johan gör alkoholpåverkan till en omständighet som förändrar deras förståelse av våldtäkt. En handling som de principiellt tolkar som våldtäkt omförhandlas om hon är så full att hon inte kan säga nej, eller om han är full. Istället för våldtäkt – det vill säga något de tar avstånd ifrån – tolkas samma handlingar som dåligt sex och därmed möjligen också som en accepterad del av de kulturella koderna för heterosexuell samhandling.¹⁵⁸

På samma sätt blir alkoholpåverkan central för begripliggörandet av situationen Saga är i. I och med att barnmorskan förklarar övergreppet som ett resultat av hennes alkoholpåverkan så blir det även sanningen för Saga. Alkohol tycks fungera som en faktor som påbjuder undantagstillstånd i sexuella sammanhang. Inom ramen för alkoholpåverkan gäller inte samma regler som vanligtvis gäller i nyktert tillstånd. Jag vill här även dra parallellen till Felix och Suss som tillsammans diskuterar om någon typ av övergrepp skedde då de tidigare hade sex och båda var kraftigt berusade. Skeenden av övergrepp och eventuella sexuella gråzoner som skildras i ungdomsromanerna bekräftar alltså Jeffners resultat. Precis som ungdomarna som Jeffner intervjuat visar barnmorskan i *Sagas bok*, Felix och Suss hur en våldtäkt eller en sexuell gråzon inte riktigt kan definieras om de inblandade är påverkade av alkohol.

Catharine MacKinnon är amerikansk statsvetare och jurist som huvudsakligen studerat våldtäkt i en juridisk kontext. Hon har en radikalfeministisk ansats och kritiserar en icke feministisk, och även tidig feministisk förståelse av våldtäkt som menar att våldtäkt är våld och inte sex. MacKinnon menar att syftet med att förstå våldtäkt som enbart en våldshandling, frikopplad från sex och sexualitet, har varit att skapa en okönad och icke sexuell förklaring till våldtäkt, och på så sätt kunna separera de båda och fortsätta att bejaka sex och fördöma våldtäkt.¹⁵⁹ Istället, menar MacKinnon, för att fråga vad som är våld i våldtäkt bör vi ställa oss frågan vad som är ”icke våld” i samlag: ”When a woman accepts what would be rape if she did not accept it, what happens is sex.”¹⁶⁰ MacKinnon gör gällande att våldtäkt bör definieras som sex där samtycket är frånvarande, snarare än en form av våld som då kan likställas med andra typer av våld.

Om våldtäkt bör förstås som sex snarare än våld blir skildringarna i ungdomsromanerna

158 Jeffner (1997) s. 169

159 Ibid. s. 219

160 MacKinnon, Catharine (1989) *Toward a Feminist Theory of the State*, s. 134

manifestationer av sex som i grunden är djupt ojämställt. Ungdomsromanerna som jag använt mig av skildrar uteslutande tjejer som antingen våldtas eller inom sexuella gråzoner har sex mot sin vilja. Deras sexuella handlingsutrymme är i dessa situationer påtagligt mindre och mer begränsat än killarnas. Medan killarna skildras som lustdrivna och påtryckande skildras tjejerna som svaga individer vars främsta syfte i sexuella sammanhang är att tillfredsställa killarnas vilja och lust. Om våldtäkt är sex är det sex som skildras i ungdomsromanerna starkt präglad av makt och dominans där tjejerna är de som domineras och görs våld på. Utifrån diskussionen om representationer hävdar jag att skildringarna av sexuella gråzoner och övergrepp kan verka cementerande av föreställningen att tjejers sexualitet i sitt vara är mer ambivalent medan killars sexualitet är mer lustdriven och biologiskt förankrad. På grund av att ungdomsromanerna gång på gång skildrar unga tjejer vars lust är frånvarande samtidigt som killarna tvärtom skildras med en ständigt påtaglig sexuell lust så befasts en binär och heteronormativ förståelse av kön.

Representationen av våldtäkt i *Sagas bok* reproducerar en misogyn syn på våldtäkt där den utsatta, i det här fallet Saga, får bära skulden för det inträffade samtidigt som förövarna går fria från skuld. För flera av de andra protagonisterna skildras sexuella gråzoner som en ”naturlig” del av heterosexuella samlag där normativa göranden av kön indirekt leder till sex där samtycket är frånvarande. Till den tänkta läsaren av ungdomsromanerna jag presenterat under denna rubrik förmedlas därför en syn på sexuella gråzoner som något vanligt förekommande i (hetero)sexuella möten och många gånger lämnas dessutom de här situationerna helt oproblematiserade.

5. Pojkarna avslutar diskussionen

Jag har genom att analysera ungdomsromaner tagit reda på hur sexuellt handlingsutrymme representeras i svensk samtida ungdomsroman. Jag inledde detta arbete med att presentera tre frågeställningar som jag sedan besvarat i analysen ovan. Frågeställningarna var hur sexuellt handlingsutrymme konstrueras och regleras utifrån göranden av kön, hur sexuella gråzoner och övergrepp representeras och begripliggörs i ungdomsromanerna och slutligen vilka effekter dessa representationer får. Det visade sig att både killarna och tjejerna i ungdomsromanerna får sitt sexuella handlingsutrymme begränsat utifrån de könsreglerande normer som råder och som de måste förhålla sig till. De tjejer som strävar efter att göra en mer normativ femininitet – de jag benämnt som 'oförstående flickor' – är begränsade i och med att de saknar en okomplicerad och lustbetonad relation till den egna kroppen och sexualiteten. De saknar både kunskap och ett språk för sina sexuella känslor och för anatomin och kan därför inte heller fullt ut agera som sexuella subjekt. Sexualiteten introduceras alltid utifrån för de oförstående flickorna. Vänner och/eller pojkvänner är de som väcker det initiala intresset för sex och sexualiteten och det är också de som sedan introducerar den oförstående flickan för sexuella praktiker. För att passera den sexuella initieringen låter den oförstående flickan sig ledas av sin pojkvän, hon agerar i dessa situationer relativt passiv medan han får vara den aktiva. Detta sker på bekostnad av den oförstående flickans psykiska och fysiska integritet där hennes egen lust och vilja får stå tillbaka.

Även för de tjejer som jag kallat 'brådmogna brudar' blir det sexuella handlingsutrymmet begränsat utifrån deras göranden av kön, men det tar sig andra uttryck än för de oförstående flickorna. De brådmogna brudarna har en aktiv och lustbejakande relation till sexualiteten och de agerar i sexuella möten initiativtagande och drivande. Det sexuella handlingsutrymmet begränsas genom att de brådmogna brudarna får utstå bestraffningar på grund av att deras sexuella handlingar bryter mot idealet om normativ femininitet. Att bryta mot göranden av normativ femininitet leder för tjejerna till social degradering genom att de tilldelas epitet som 'hora' och 'slampa'. De tilldelas alltså av omgivningen en ytterst stigmatiserad position i syfte att reglera deras sexuella handlingsutrymme. Några av tjejerna i ungdomsromanerna internaliserar dessutom bilden av utlevande sexualitet som stigmatiserad och bestraffar och reglerar således sina egna sexuella beteenden och varanden.

För killarna i ungdomsromanerna regleras det sexuella handlingsutrymmet genom att de alltid måste förhålla sig till göranden av hegemonisk maskulinitet och till det normativa, manliga kollektivet. Ett normativt görande av maskulinitet kräver ständiga bevis på heterosexualitet. Detta krav tar sig uttryck genom att killarna måste ha heterosexuellt sex, ideligen visa uttryck för lust och kåthet,

uppehålla samtalen kring heterosexuellt sex, sexualisera tjejer samt identifiera och markera mot alla former av underordnad maskulinitet, alltså homosexualitet och göranden som kan tolkas som 'feminina'. Detta normativa görande av maskulinitet utesluter således alla sexuella identiteter och praktiker som inte förstås som heterosexuella. Dessutom ställer det krav på individen att ständigt reproducera sig själv som potent och lustdriven. Normer om maskulinitet regleras främst av den homosociala omgivningen, alltså av andra killar som tillhör ett normativt kollektiv. Men de regleras också i heterosociala relationer i skildringar där jämngamla tjejer premierar normativ maskulinitet och bestraffar förhandlande och underordnad maskulinitet. Till skillnad från tjejerna har killarna i ungdomsromanerna en mer lustbejakande och okomplicerad relation till den egna kroppen och sexualiteten. De har såväl kunskapen och erfarenheten som språket för att kunna benämna sina sexuella känslor, sin kropp och sin sexualitet och har därför utifrån den aspekten större möjlighet att verka som sexuella subjekt. Hur protagonisterna förhåller sig till sina kroppar och sin sexualitet skiljer sig alltså radikalt vilket också ger reella konsekvenser.

Om nätterna kunde jag drömma att min kropp föll av mig. Det var så enkelt, plötsligt hittade jag en dragkedja i huden. Ibland satt den längs med innanlåret, ibland över magen, utmed ryggen eller mellan benen.

Jag öppnade den, kunde känna luften sila in mot min riktiga hud därunder, som ett vakuum när det släpper. Och jag skalade av mig skinnet, klev ur det som ett smutsigt klädesplagg och kände det svala golvet mot mina nya fotsulor.

Men när jag gick mot spegeln för att se hur jag egentligen såg ut vaknade jag alltid innan jag hunnit fram.¹⁶¹

I ungdomsromanen *Pojkarna* får läsaren lära känna protagonisten Kim och hennes bästa vänner Momo och Bella. Kim drömmer om nätterna hur hennes kropp faller av henne och att hennes riktiga kropp finns där under. Hon hatar att vara tjej och hon hatar det som hon och hennes vänner får stå ut med på grund av att de är födda in i kvinnokroppar. Kim, Momo och Bella är fjorton år gamla. Bellas största intresse är att beställa hem frön från internet och sedan plantera dem i sitt växthus. En dag när ett paket med frön anländer upptäcker Kim och Bella en liten plastflaska. Därin ligger ett frö som Bella inte har beställt, tjejerna bestämmer sig för att plantera det. Bara ett dygn senare har fröet växt upp till en halvmeter hög planta med en stor mörklila blomma på toppen. Snart förstår de att blommans nektar har besynnerliga egenskaper. När Kim, Momo och Bella dricker av blommans nektar så förvandlas de till pojkar.

De springer ner till centrum och förundras över hur de möter och blir bemötta av världen i sina

161 *Pojkarna*, s. 19-20

pojkkroppar. När de möter andra killar på stan noterar de hur deras blickar möts men hur killarna varken granskar eller bedömer dem, de har en blick som ”varken såg eller såg bort”¹⁶². Kim, Momo och Bella blir berusade av känslan att vara någon annan, att orientera sig i världen som män. Dagen därpå när de vaknar upp är de tillbaka i sina flickkroppar.

Inledningen i *Pojkarna* är talande för de resultat jag fått fram genom att analysera göranden av kön i ungdomsromaner. Den belyser på ett målade sätt de två primära teoretiska utgångspunkterna jag använt mig av, nämligen Judith Butlers queerteoretiska och socialkonstruktivistiska syn på kön och sexualitet men också Iris Marion Youngs fenomenologiska ansats där kroppen förstås som agent och meningsbärande. Att göra kön innebär ett upprepat iscensättande av olika praktiker som kopplas ihop med ett av de två socialt förankrade könen. Att iscensätta kön är vad Butler kallar performativitet. Hon menar att vi gör kön genom att härma kön. När Kim, Momo och Bella för andra gången druckit av blommans nektar och förvandlats till pojkar går de ner till stadsparken där andra ungdomar sitter.

Momo sade med sin pojkröst att det var så djävla skönt att plugget var slut och det var en sådan uppenbar konstruerad pojkreplik att vi brast i skratt alla tre och våra skratt fick luft under vingarna, blandade sig med de andra pojkskratten som satt uppflugna runt omkring i träden.¹⁶³

Momo konstruerar maskulinitet genom att härma maskulinitet, alltså prata och föra sig på ett sätt som kulturellt kopplas ihop med maskulinitet. Görandet inbegriper flera aspekter, dels den kroppsliga som gör att Momo i sin pojkkropp får djupare röst; och dels den språkliga där Momo anpassar till vokabulär och sitt sätt att framföra orden så att det ska tolkas som 'manligt'.

Butler menar att den ”praktik som formulerar genus, alltså förkroppsligandet av normer, är en obligatorisk, tvångsmässig produktion, men inte för den sakens skull helt determinerande.”¹⁶⁴ Att göra kön på rätt sätt är alltså att genom ett socialt imperativ anpassa sig till rådande normer om kön. Människor väljer inte dessa normer utan de pådyvlas oss utan möjlighet att verka utanför dem, utan möjlighet att verka utanför diskursen. Oavsett om vi tar avstånd ifrån dem eller anpassar oss till dem så finns de alltid där att förhålla sig till. Butler menar dock att dessa normer om kön för den sakens skull inte är determinerande, de är alltså inte fixerade utan kan förändras i och med att diskursen förändras. Då ungdomarna i mitt material gör kön härmar de alltså kön, antingen så som normen föreskriver eller genom att göra motstånd mot normen. De performativa yttrandena

¹⁶² *Pojkarna*, s. 54

¹⁶³ Ibid. s. 66

¹⁶⁴ Butler, Judith (2005) *Könet Brinner! Judith Butler: texter i urval av Tiina Rosenberg*, s. 109

reproducerar i sig själva normen då de gång på gång upprepas och bekräftar en allmän förståelse av kön. Butler påpekar dock att performativa göranden av kön aldrig kan reproducera sig helt likartat.

I den mån som genus är ett uppdrag, är det ett uppdrag som aldrig utförs helt enligt förväntningarna. Uppdragstagaren lyckas aldrig helt förkroppsliga det ideal som hon eller han tvingas approximera.¹⁶⁵

Det sker alltså en viss förskjutning varje gång kön manifesteras. I och med denna förskjutning kan också diskursen över tid förändras. Då ungdomarna i romanerna gör kön bidrar de också till hela den diskurs som omger ungdomsromaner, både diskurser utifrån kön och utifrån sexualitet eftersom dessa är tätt sammankopplade och påverkar varandra. De skildringar av karaktärer som på olika sätt gör motstånd mot normen om kön och sexualitet, som till exempel Filip som är öppet homosexuell eller Saga som utan att be om ursäkt bejaktar sin lust och sexualitet, reproducerar kön utanför den föreskrivna normen. I och med dessa göranden sker alltså hela tiden små förskjutningar som i längden kan komma att påverka hela diskursen som omger ungdomars sexualitet. Alla de ideal, förväntningar och begränsningar som kretsar runt olika sexuell uttryck kan komma att förändras och anta nya former i och med att diskursen förskjuts.

Young förstår kön utifrån en mer fenomenologisk ansats. Medan Butler hävdar att kroppen och biologin är sociala konstruktioner menar Young att kroppen som eget vara bär på mening och agens. Young kritiserar feministisk socialkonstruktivistisk forskning och hävdar att kroppen har glömts bort, att kroppen inte kan "bortförklaras" som enbart en social konstruktion utan att kroppen i sig påverkar och bär på riktning och agens. Young som specifikt skrivit om kvinnokroppen menar att det är nödvändigt att studera kroppen och hur den uppför sig för att till fullo kunna förstå hur den kvinnliga tillvaron är strukturerad i vår värld.¹⁶⁶

Efter att ha druckit av blommans nektar och förvandlats till pojkar några gånger tröttnar Momo och Bella. De vill inte längre. Kim däremot kan inte få nog. Hon älskar att vara i sin pojkkropp och beskriver omsorgsfullt hur den känns, hur den rör sig och hur den blir bemött av andra. I sin pojkkropp träffar hon Tony som hon blir förälskad i. Hon blir också förälskad i den homosociala gemenskap hon upplever med Tony, den hon plötsligt tillåts vara med honom.

Det fanns ingen girighet i hans händer, ingen falsk mjukhet i rösten, inget habegär i ögonen.¹⁶⁷

165 Butler (2005) s. 109

166 Young (2000) s. 259

167 *Pojkarna*, s. 84

...

Jag såg på hennes ansikte, på de mjuka brösten under T-shirten. Hon var på väg att bli kvinna, hon skulle växa och leva i en kvinnokropp. Att hon kunde vilja det, *välja* det! Jag kunde inte begripa det.¹⁶⁸

Kim älskar personen hon kan vara med Tony och hur han behandlar henne då hon inte längre är i en flickkropp. Hon uttrycker också en förtvivlan över att Bella *väljer* att fortsätta leva i en kvinnokropp, det är för Kim obegripligt att hon vill leva i en kvinnokropp hellre än i en manskropp. Den upplevelse som Kim beskriver av sin pojkropp bygger främst på upplevelsen av att kunna verka som ett subjekt. Hon menar att hennes pojkropp är stark och fylld av fart och kraft, att kroppen ”slagit in på en osynlig, okänd väg”¹⁶⁹ och när hon i sin pojkropp för första gången onanerar sker detta utan funderingar eller frågor. Lustfyllt och bejakande upplever Kim sitt könsorgan och sin lust som ”en glödande kärna, ett centrum”¹⁷⁰ som ger henne tunnelseende.

Young menar att kvinnan slits i en konflikt mellan sin subjektstatus som människa och en internaliserad objektifiering av sin egen kropp. På grund av att kvinnokroppen via representationer objektifieras i vårt samhälle och människor lär sig att förstå kvinnokroppen som ett objekt så hindras kvinnor från att fullt ut uppleva sig själva och verka i världen som subjekt. I sexuella sammanhang leder detta till att personer med kvinnokroppar inte kan verka som sexuella subjekt i samma utsträckning som personer med manskroppar. På grund av hur kvinnokroppen tolkas och bemöts i världen är den alltså enligt Young i sitt vara mer begränsad än manskroppen. Kim kan i sin pojkropp verka som ett sexuellt subjekt, alltså aktivt ta den egna lusten och känslan i beaktande. Vidare upplever hon sin pojkropp mer som ett redskap för att manövrera sig i sin omgivning än hon upplever sin flickkropp. Hennes pojkropp blir inte bemött som ett objekt till för den manliga blicken, istället blir hennes pojkropp könlös och osynlig, inte bedömd och granskad. Kim blir förälskad i det bemötandet hon får av Tony och den hon kan vara i hans sällskap. Hur han förhåller sig till henne utan ”habegär eller falsk mjukhet”. Hon kan med andra ord fullt ut vara ett subjekt i sin pojkropp och i sällskap med andra pojkar.

Även om dessa skildringar visar hur pojkroppar i ungdomsromaner har större möjlighet att verka som sexuella subjekt, framför allt i relation till den egna kroppen och sexualiteten, så begränsas och regleras också pojkar utifrån de normer och sociala imperativ som omger maskulinitet. Som jag visat i min analys så begränsas även pojkars sexuella handlingsutrymme i och med kravet att ständigt reproducera heterosexualitet och en aldrig svikande sexuell lust. Dessa destruktiva normer

168 *Pojkarna*, s. 142

169 *Ibid.* s. 53

170 *Ibid.* s. 72

kan förklara varför sexuella gråzoner och sexuella övergrepp i de ungdomsromaner jag analyserat skildras utifrån pojkars position som ”förövare”. I mitt material så utgår samtliga skildringar av sexuella gråzoner och sexuella övergrepp från situationer där tjejerna är de som har ett frånvarande eller ambivalent samtycke medan killarna är de som tjuvar, manipulerar eller tvingar till sig sex.

Den patriarkala struktur som reducerar kvinnokroppen till ett objekt, stävjar och begränsar kvinnors möjligheter att verka som sexuella subjekt, kräver samtidigt att manlighet görs via upprepade bevis på heterosexualitet samt reproducerar normativ maskulinitet som ständigt driftstyrd och hypersexuell. Dessa normer kan i sig leda till sexuella trakasserier och övergrepp. I *Pojkarna* skildras en idrottslektion där Bella blir utsatt för sexuella trakasserier.

Bellas bröst gungade när hon rörde sig, ingen T-shirt i världen var stor nog att hålla dem osynliga och när hon sprang, när hon tog fart och verkligen försökte satsa lite, för laget skull, då hördes genast busvisslingar och applåder från pojkarna.
Bella slutade springa. Hennes hals och kinder blev blossande röda och någonstans i kören av röster var det någon som skrek:
- Kom hit baby, kom hit så får jag känna på dem!

Denna skildring sammanfattar konsekvenserna av normativa göranden av kön och hur patriarkala strukturer inordnar olika kroppar och ger dem olika tolkningar och betydelser. Som jag visat då jag analyserat göranden av maskulinitet så måste de unga killarna sexualisera och objektifiera jämnåriga tjejer då de ger uttryck för hegemonisk maskulinitet. För att kunna klassas som ”riktiga män” inom en normativ gemenskap måste alltså (hetero)sexualiteten bevisas och manifesteras, ofta genom kommentarer av typen ”Kom hit så får jag känna på dem” om en jämnårig klasskompis bröst. En annan konsekvens av den här typen av kommentarer är att kvinnokroppen i förlängningen blir begränsad i sig själv och i sin sexualitet. Bella blir medveten om sin kropp som sexualiserad och slutar springa. Hon kan i och med kommentaren och busvisslingarna inte längre använda sin kropp som ett redskap för att manövrera sig i sin omgivning utan blir påmind om hennes kropp som ett sexualiserat objekt. Därmed blir hon kraftigt begränsad i sin subjektsstatus.

I förlängningen riskerar göranden av maskulinitet som kräver objektifiering och sexualisering av kvinnokroppen, reproducerandet av heterosexualitet samt imperativet att uppvisa en ständig sexuell drift att leda till reella sexuella övergrepp. Kravet om att göra normativ maskulinitet verkar så starkt att dess uttryck tas på bekostnad av kvinnokroppen och dess sexuella integritet och gränser.

Kims förälskelse i Tony ointetgörs en kväll då hon bevittnar honom våldta en flicka. Tony tar med sig den kraftigt berusade flickan in i skogen och Kim smyger efter dem, driven av svartsjuka och

förtvivlan. Vad som inleds som ett sexuellt möte där samtycke föreligger slutar i en våldtäkt när flickan som inte längre vill blir fasthållen och penetrerad av Tony. Kim springer fram från sitt gömställe, sparkar undan Tony och fortsätter sedan sparka honom där han ligger. Till slut lyckas hon besinna sig och flyr genom skogen, osäker på om hon dödat Tony eller inte.

Våldtäkt måste förstås som en extrem konsekvens av könskonstruktivistiska göranden. Det är en av de mest destruktiva konsekvenserna av maskulinitet som premierar aggressiva sexuella beteenden och femininitet som premierar sexuell och omsorgsmässig tillgänglighet. Dessa två skilda sätt att göra kön grundar sig i en binär och biologistiskt förankrad förståelse av kön. Denna förståelse fungerar upprätthållande av idén om att det endast finns två kön och att dessa begär varandra. Isärhållandet av de två könen bygger vidare på föreställningen om att de till grunden är olika och kompletterar varandra. Den ena är vad den andra inte är. Medan det manliga könet förväntas vara aktiv och driftstyrd förväntas det kvinnliga könet vara sexuellt passiv och tillgänglig. Då dessa föreställningar reproduceras så begränsas samtidigt människors sexuella handlingsutrymme och bäddar för en maktobalans.

Ungdomsromanerna som jag analyserat ger en fingervisning om hur den omgivande diskursen ser ut. Representationerna av femininitet och maskulinitet, och hur dessa reglerar det sexuella handlingsutrymme samt vilka konsekvenser det får, fungerar konstruerande i en större kontext än begränsat till enbart det narrativa berättandet. I ungdomsromanerna verkar det sexuella handlingsutrymmet alltid på bekostnad av någon annans handlingsutrymme. Göranden av kön som får destruktiva konsekvenser i form av sexuella gråzoner eller övergrepp handlar i slutändan om makt. Denna makt behöver inte för ungdomarna i romanerna vara medvetet utfört eller på något sätt enkelriktad. Istället verkar makten simultant från olika håll och med olika riktningar i olika kontexter. Den kille som på grund av kravet att leva upp till en normativ gemenskap pressar sin flickvän till att ha sex med honom blir både *utsatt* för ett socialt maktutövande, samtidigt som han *utövar* makt över sin flickvän. Hall hänvisar till Foucaults teorier då han diskuterar maktbegreppet.

Power relations permeate all levels of social existence and are therefore to be found operating at every site of social life – in the private spheres of the family and sexuality as much as in the public spheres of politics, the economy and the law.¹⁷¹

Makt måste förstås som något som utövas på flera nivåer och med olika riktningar, som ett nät snarare än en steg där makt enbart utövas nedåt. Att analysera sexuellt handlingsutrymme blir

171 Hall (2012) s. 50

detsamma som att analysera makt och maktutövande. På en social och kulturell nivå får både killarna och tjejerna i ungdomsromanerna sina sexuella handlingsutrymmen begränsade i och med normerande föreställningar om kön som de måste förhålla sig till. Samtidigt utövar de makt över varandra, de begränsar varandras sexuella handlingsutrymmen i det sexuella mötet där en karaktär kan erhålla mer makt än en annan.

Representationerna av kön och sexualitet som jag analyserat förmedlar många gånger en föreställning om tjejers sexualitet som komplicerad och antingen strängt tillbakahållen eller destruktivt utlevande, medan killars sexualitet skildras som driftstyrd och okomplicerad. Den här föreställningen verkar inte autonomt eller utan koppling till den större diskursen. Jeffners intervju-material visar hur denna föreställning om manlig och kvinnlig sexualitet som i sin grund olika visar sig vara vedertagen bland gymnasieungdomarna hon intervjuat. Jeffner skriver att ”regler om 'manlig sexualitet' som aktiv, erövrande och styrd av 'drifter' samt regler om splittrad kvinnlighet har jag här tolkat som konstitutiva regler för kön.”¹⁷² Representationerna av kön och sexualitet i ungdomsromanerna återkommer alltså i en större diskurs som sträcker sig långt utanför fiktionens värld. Frågan som man här bör ställa sig är om ungdomslitteraturen strävar efter att skildra en socialrealistisk bild av sexuellt handlingsutrymme/makt som ojämnt fördelat eller om litteraturen i sig producerar och reproducerar denna ojämna maktfördelning? De skildringar som jag analyserat där flickors sexualitet ofta formuleras som ett problem medan pojkars sexualitet beskrivs som naturlig och lustdriven skulle dels kunna tolkas som en avbild av patriarkala strukturers verkan på individen, eller också som ett patriarkalt reproducerande av just dessa strukturer. Representationernas konsekvenser kan med andra ord ha dubbel verkan. Författarsvar och agens blir aspekter som ytterligare måste problematiseras, likaså läsarens tolkning av texten.

I *Sagas bok* där jag analyserat den våldtäkt som skildras diskuterar jag språket och vilka verkningar språkbruket får i begripliggörandet av övergreppet. Barnmorskan i romanen spelar här en viktig roll då det främst är hon som osynliggör det inträffade och omformulerar skuldbördan från gärningsmännen till offret. Det som gör denna skildring än mer beklämmande än vad den redan är, är att jag förstår barnmorskan som ett didaktiskt verktyg i romanens hela berättande. Delar som jag utelämnat då jag diskuterat våldtäkten i *Sagas bok* är till exempel att barnmorskan ingående och faktamässigt upplyser om sexuellt överförbara sjukdomar och sexualprevention. Detta gör att barnmorskan får en upplysande roll i romanen där jag förstår det som att intentionen är att läsaren ska lära sig något genom läsningen. Hennes auktoritära och undervisande röst ger därmed legitimitet till osynliggörandet av våldtäkten. Denna nivå i ungdomslitteraturen komplicerar

172 Jeffner (1997) s. 234

tolkningen av representationerna av sex och sexualitet. Hur man som kritisk läsare av ungdomslitteratur ska förstå konsekvenserna av representationer handlar alltså i slutändan om vilken nivå man utgår ifrån och hur man förstår textens produktion i förhållande till en omgivande diskurs. Vidare anser jag att en relevant fråga att ställa är vilken funktion ungdomslitteraturen bör ha i samhället och för ungdomar, och vems röst det är som ska få höras?

Skildringar av lustfyllt och ömsesidigt sex har också skildrats i ungdomsromanerna, liksom göranden av kön och sexualitet som bryter mot normen. Av de tjugofyra romaner som jag läst och analyserat var det sex stycken som skildrade homosexuella kärlekshistorier.¹⁷³ Utöver dessa skildrade en av romanerna en ung transkille¹⁷⁴, och en annan skildrar flickor som fram och tillbaka kan förvandla sig till pojkar¹⁷⁵. Olika göranden av kön har på olika sätt uppvisat ett motstånd mot hegemoniska normer om kön och vissa protagonister har genomgående brutit mot det förväntade sättet att göra kön.

En av de koder som framkom efter att jag läst igenom mitt material för första gången var 'queera/skeva berättelser'. Denna kod var ett resultat av alla de romaner som på olika sätt brutit mot normativa göranden av kön och sexualitet. Det var då min intention att denna kod skulle utgöra ett av analysystemana. Min föreställning då var att dessa romaner genomgående skulle verka normbrytande och uppvisa en annan typ av representationer där det sexuella handlingsutrymmet inte var lika begränsat och hårt reglerat som i de mer normativa romanerna. Efter närläsningen blev jag dock varse att även de romaner jag kodat som 'queera' också uppvisade normativa göranden av kön och sexualitet, även om de bröt mot vissa normer i vissa sammanhang. Ett exempel på en sådan roman är *Ung, bög och jävligt kär* som skildrar en homosexuell kärlekshistoria. Denna roman visade att protagonisterna, Filip och Emilio, var minst lika begränsade i sina sexuella handlingsutrymmen utifrån normativa göranden av maskulinitet och hegemoniska imperativ som skildringar av heterosexuella killar. Queera romaner föll därför in bland de andra och analyserades utifrån samma tolkningsram. De strukturer som dominerade när det kom till begränsningar av ungdomarnas sexuella handlingsutrymmen visade sig vara begränsande normer om kön och sexualitet, som på olika sätt gav påverkan i samtliga romaner. Med det sagt vill jag ändå lämna detta arbete med att poängtera vikten av de queera och skeva skildringar som trots allt finns. Denna mångfald av kön och sexualitet som ungdomslitteraturen också uppvisade förstår jag som ett viktigt normkritiskt inslag i ungdomslitteraturen i Sverige idag. Och som jag hoppas att vi kommer få se fler utav med tiden.

173 *Bögslungan, Det händer nu, Du och jag Marie Curie, Regn och åska, Ung, bög och jävligt kär, Den jag är:*

174 *Den jag är*

175 *Pojkarna*

6. Källförteckning

6.1. Primärlitteratur

- Alexandersson, Per (2008) *Bögslungan*. Stockholm: LL-förlaget
- Barlach, Peter (2011) *Fifteen love*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Bjärbo, Lisa (2010) *Det är så logiskt alla fattar utom du*. Stockholm: Rabén Sjögren
- Bjärbo, Lisa (2012) *Allt jag säger är sant*. Stockholm: Rabén Sjögren
- Bredow, von Katarina (2005) *Expert på att rodna*. Stockholm: Rabén Sjögren
- Eriksson Sandberg, Moa (2011) *Söta pojkar är bara på låtsas*. Stockholm: Rabén Sjögren
- Forss, Lina och Krog, Niklas (2012) *Turk & Timotej: en natt*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Forss, Lina (2012) *Tro, hopp eller kärlek*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Granholm, Emma (2012) *Sjutton år och skitsnygg*. Stockholm: Alfabeta
- Hamberg, Emma (2003) *Linas kvällsbok*. Stockholm: Bonniers
- Hamberg, Emma (2006) *Linas kvällsbok 2. Två killar och ett hjärta*. Stockholm: Bonniers
- Isaksson, Malin (2008) *Rör vid mig*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Janouch, Katerina (2011) *Amandas bok*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Janouch, Katerina (2011) *Jonnas bok*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Janouch, Katerina (2012) *Sagas bok*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Lidbeck, Petter (2002) *Bäst i laget*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Lindquist, Håkan (2011) *Regn och åska*. Älvsjö: Charlie by Kabusa
- Ohlsson, Sara (2011) *Jag är tyvärr död och kan inte komma till skolan idag*
- Olsson, Sören och Jacobsson, Anders (2007) *Emanuel. Sex*. Stockholm: Rabén och Sjögren
- Nordin, Sofia (2010) *Det händer nu*. Stockholm: Rabén och Sjögren
- Persson, Annika Ruth (2003) *Du och jag Marie Curie*. Ystad: Kabusa Böcker
- Sandhagen, Ingrid (2001) *Den jag är*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Sandreyo, Johannes (2010) *Ung, bög och jävligt kär*. Stockholm: Vombat
- Schiefauer, Jessica (2011) *Pojkarna*. Stockholm: Bonnier Carlsen

6.2. Sekundärlitteratur

- Ambjörnsson, Fanny (2003) *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Andræ, Marika (2001) *Rött eller grönt. Hur flicka blir kvinna och pojke blir man i B. Wahlströms flickböcker 1914 – 1944*. B. Wahlström. Stockholm (Skrifter utgivna av svenska Barnboksinstitutet nr. 73)
- Butler, Judith (1990) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- Butler, Judith (2005) *Könet Brinner! Judith Butler. Texter i urval av Tiina Rosenberg*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Bäckman, Maria (2003) *Kön och känsla. Samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet*. Göteborg/Stockholm: Makadam.
- Connell, Raewyn. (2008) *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- de Beauvoir, Simone (2006) *Det andra könet*. Stockholm: Norstedts Pocket.
- Dworkin, Andrea (2007) *Intercourse*. New York: Basic Books.
- Edström, Vivi & Hallberg, Kristin (1984) *Ungdomsboken. Värderingar och mönster*. Stockholm: Liber Förlag.
- Foucault, Michel (1972) *The Archaeology of Knowledge*. London: Tavistock.
- Foucault, Michel (1978) *The History of Sexuality*. Harmondsworth: Allen Lane/Penguin Books.
- Franck, Mia (2009) *Frigjord oskuld. Heterosexuellt mognadsimperativ i svensk ungdomsroman*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Gledhill, Christine [1997] (2012) "Genre and Gender: the Case of Soap Opera", i Hall, S. (red); *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: SAGE Publications.
- Hall, Stuart (2012) "The Work of Representation", i Hall, S. (red); *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: SAGE Publications.
- Hammarén, Nils (2008) *Förorten i huvudet. Unga män om kön och sexualitet i det nya Sverige*. Stockholm: Atlas.
- Jeffner, Stina (1997) *Liksom våldtäkt, typ. Om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt*. Sociologiska institutionen: Uppsala universitet.
- Kielos, Katrine (2008) *Våldtäkt & romantik*. Stockholm: Modernista.
- Kåreland, Lena (2001) *Möte med barnboken. Linjer och utveckling i svensk barn- och*

ungdomslitteratur. Stockholm: Natur och Kultur.

MacKinnon, Cathrine (1989) *Toward a Feminist Theory of the State*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Millet, Kate (2000) *Sexual Politics*. Urbana: First Illinois Paperback.

Mulvey, Laura (1975) "Visual Pleasure and Narrative Cinema", i *Screen*, nr. 16, Vol. 3, s 6 – 18

Langås, Unni (2010) "Könets dilemma. Feminism och litteraturforskning.", i Arping, Å. & Nordenstam, A. (red); *Genusvetenskapliga litteraturanalyser*. Lund: Studentlitteratur.

Lundgren, Eva (2004) *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: ROKS.

O'Donnell, M och Sharpe, S (2000) *Uncertain Masculinities. Youth, Ethnicity and Class in Contemporary Britain*. London: Routledge.

Sedgwick, Eve Kosofsky (1986) *Between men. English Literature and Male Homosocial Desire*, New York: Columbia University Press.

Svahn, Margareta (1999) *Den liderliga kvinnan och den omanliga mannen. Skällsord, stereotyper och könskonstruktioner*. Stockholm: Carlsson.

Young, Iris Marion (2000) "Att kasta tjejkast. Den kvinnliga kroppens uttryck, rörelse och rumslighet. En fenomenologi.", i Wirtén, P. (red); *Att kasta tjejkast*. Stockholm: Atlas.

Österlund, Maria (2005) *Förklädda flickor. Könsöverskridning I 1980-talets svenska ungdomsroman*. Åbo: Åbo Akademis förlag.

6.3. Elektroniska källor

RFSL – Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter: "Begräpplista" (hämtad 22-2-2014)

<http://www.rfsl.se/?p=410>

RFSU – Riksförbundet för sexuell upplysning: "Ordet snippa blev succé" (hämtad 3-5-2014)

<http://www.rfsu.se/sv/Sex-och-politik/Ottar/Ottar-arkivet/Ottar-2006/Ottar-nr-1-2006/Ordet-snipa-blev-succe/>